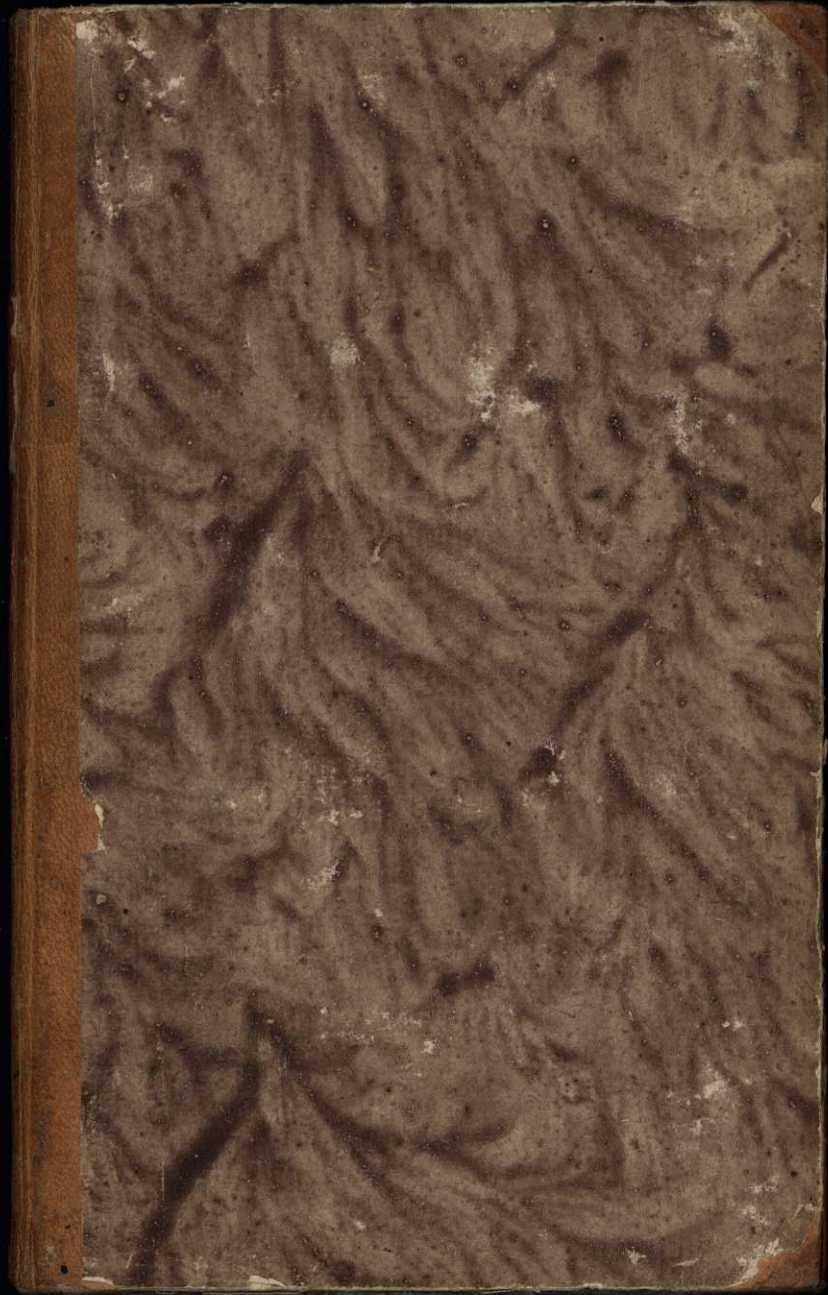

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N. Beckman
~~Fredrik. Beckman~~
1809.

(Se bakre pärm)

FLORA VIRGILIANA

eller

F ö r s ö k

at utreda de Växter som anföras

uti

P. VIRGILII MARONIS

ECLOGÆ, GEORGICA och ÆNEIDES.

jämte

B i h a n g

om

Romarnes Matväxter

af

ANDERS JAHAN RETZIUS,

Profesor.

Bund 1809, tryckt hos Prof. D. JOH. LUNDBLAD,
och på des befohnd.

Med rätta är väl *Virgilius* den af Romersta Poëter, som af Ungdom hållt bör läsas. Språk, tankar och uttryck utan minsta inblandning af sådant som väcker onäma tankar i de unga och lätt förledde Läsares sinnen, gifwa de för *Virgilio* arbeten ärkände, *Bucolica*, *Georgica* och *Æneiden* et utmärkt företräde.

Det var min lott såsom andras, at under Skoleåren läsa Latinska Poëter. Den likasom medfödde håg för *Natural Historien* gjorde snart, at *Virgilio Bucolica* och *Georgica* blef min favorit-läsning af dessa, ehuru jag icke kunde förmå någon af mina lärare, at med mig läsa *Georgica*, hvarpå hågen mycket lekte. Utom *Taubmann* ägde jag icke tillgång til någon *Commentarius*, och *Lexica* förvirrade mig beständigt. Jag sökte i Kataloger och Boksamlingar, hwilka på den ort jag då wistades, woro mindre betydelige, såfångt efter någon som utredt de hos *Virgilius* förekommande Ortnamn. *Plinius* kände jag icke, och om jag än kände den, hade jag icke kunnat taga reda derpå. I sådan ställning måste jag för flera år lemna denna för mig begärliga läsning, och såsom tilämnad *Pharmaceuticus* winlägga mig i synnerhet om *Chemie*; men sedan jag återwändt til *Akademien*, och fick dels

* * *

mera fritt använda min tid, dels ägde tillgång til Akademien's Bibliothek och Botaniska Trädgård, uplifwades åter hägen för Naturens Kännedom, och *Virgilius* blef återtagen. Jag begynte äfwen, at öfversätta *Georgica*, i tanka at beledsaga dem med Botaniska noter, då en Kungörelse i Tidningarne gaf tillkänna, at en öfversättning deraf redan wore under trycket. Jag öfvergaf således denna föresats, men icke den, at en gång söka utreda de hos *Virgilius* förekommande Växter, så framt icke någon Italiensk Örtkännare imedlertid skulle sig dermed besatta.

Det bör i sanning förefalla något hwar besynnerligt, at Italien, som är stolt öfwer at hafwa frambragt en *Virgilius*, som wetat så wäl att sätta et sant värde på detta snille, och som tillika ägt innom sig en Micheli, Pontedera *) Monti, Turra, Arduini, Cyrillo m. fl. likwäl icke framtett någon, som wågat eller welat gifwa oss en critiskt utarbetad *Flora Italica*, hwilken oäment skulle bidraga, at rätteligen förstå många ställen i *Virgilius* Poëmer. Sj mindre skulle en så beskaffad *Flora Græca*, som innesattade, jämte det egenteliga Grekeland, hela Östra delen af Medelhafwets Öar, wara både nyttig och angenäm. En resande passerar en ort en wif årstid, oftast nog hastigt, kan således blott anmärka de då förekommande växter; de öfriga får han antingen icke se; eller

i så

*) Jag har icke haft tillfälle at se *Pontederæ* Skrifter, så at jag icke wet hwad han bidragit at förstå *Virgilius* växter, men af *Schneiders* noter til *Scriptores Rei Rusticæ* finner jag, at han Idret försökt utreda någon del. Det är mig beröfve ganstka okänt, at icke hafwa kunnat begagna dem, och icke heller *Martini* uplaga af *Georgica*, som utan twiswel måste innehålla hwarjehanda uppmärksamhet wärdt.

i så ofullkomligt tillstånd, at han stannar i ovisshet om dem. Så gick det til en del den förträffelige *Tournefort*; men af hvad han ock kunde taga reda på, är endast en ganska liten del i dess Resebeskrifning och Fransyska Wetenskaps Akademiens *Memoires* infört, det öfriga besparades för hans *Corollaria*, där man ty wärre har föga annat än et Register på namn, näppeligen nyttigt för andra, än dem som hafwa tillgång til dess *Herbarium*.

Att läsa en *Uuctor*, utan at kunna göra sig en liflig föreställning af hvad man läser om, och hwarföre, och i hvad mening han sagt så och icke annorlunda, minskar nödvändigt en tänkande Läsares nöje. Ju mera sanning och natur han under en prydelig drägt finner hos sin *Uuctor*, dess angenämare och nyttigare blir läsningen, och mårne det icke är lika så stor skyldighet hos den underwisande, at förmå Lärjungen at tänka och begripa saken, som at minnas et dödt Språk. Jag bör wäl icke befara härpå et nekande Svar.

Uti de nämde *Virgilii* Arbeten förekomma wid påss 130 Wärdnamn. Dessa hafwa blifwit än så, än annorlunda förklarade, til största delen af högstföreljente Språkfännare, sällan af dem som haft någon insigt i Ortläran. *Theophrastus*, *Dioscorides* och *Plinius* hafwa wäl hufwudsakeligen warit deras ledare; men en märkelig fråga är, om de förmått rätteligen gagna dem, då sådant onägeligen fordrar en grundelig kannedom i Ortläran, och at i de länder, där desse *Uuctorer* lefwat, kunna med deras Skrifter i handen utreda dem. De högst ofullkowlige, ofta rent af bristande beskrifningar, som de nämde *Uucto-*

er lämnat, wälla likwäl, at man wid wisa växter altid
stannar i någon owisshet, hälst det barbari, hwari Euro-
pa så länge dwaldes, gjorde at den lilla kannedom man
förut hade om de gamles namn, råfode i fullkomlig
glömska, och de teckningar man finner i några Manuscrip-
ter af *Dioscorides* äro säkerligen från detta barbariska ti-
dehwarf, och således til intet annat nyttige, än att gifwa
något begrep om de örter man då trodde wara *Dioscori-
dis*, eller ock åtminstone man trodde böra hafwa et så-
dant utseende. Kan man wäl göra sig något fördelaktigt
begrep om denna tidens Botanik, när man ser figuren
wid *Lonchitis* med blomma, som liknar *Drakhuswuden*
med ögon, öron o. s. w. Det är bekant, at i äldre så
wäl som i äldsta tider gafs wäl sållan andra beskrifningar,
än per similitudines, at man jämförde den ena växten
och dess delar med den andras, ja äfwen med djursdelar,
och när man derefter sammansatte figurer, upkommo nöd-
wändigte lika sådana widunder, som man af *Djur* ser hos
Jonston och flere.

Med sådana och många flera swårigheter har man
at strida, när man will försöka at utreda de gamles
Wäxter, och derefter önskar jag at detta försök må med
billighet bedömmas. Jag har icke annan affigt med ar-
betet, än at göra läsandet af *Virgilius* mera begripeligt
på en del ställen, samt i och med det samma bidraga at
göra det mera lätt och angenämt, då det icke lærer kun-
na nekas, at ju närmare man kan gå in uti en *Auctors*
tankar och en *Poets* imagination, ju behageligare blir dess
läsning, när alt annat är som det bör wara. Men des
är

är och endast et försök, hwarwid jag, kan hånda icke efter allas omdöme, varit nog lyckelig, och skall derföre gärna se grundade rättelser. Inmedlertid torde det icke vara utan nytta, i synnerhet för unge Studerande och Skollärare.

ABIES. Ut med Abies förstås Granträdet Pinus Abies L. som, ehuru norden skulle tyckas vara dess rätta hemort, likväl finnes och har funnits til myckenhet innom de gamle Romares område, på höga och kalla berg, är klart af hwad både VIRGILIUS sjelf och PLINIUS säger. Abies in montibus altis Ecl. VIII. 66 Situs in excelso montium, ceu maria fugeret PLINIUS L. XVI. 10. Med Abies casus visura marinos G. II. 68. har VIRGILIUS otwifelactigt affeende på Granens bruk til Skeppsbyggeri, och til Båtar Æneid. VIII. 91. och PLINIUS säger uttryckelligen: navium malis antennisque propter levitatem præfertur Abies. L. XVI. 39. Abies e cunctis (Han talar om Barrtråd, Arbores acerosæ) amplissima est: materie mollior utiliorque, arbore rotundior, folio pinnato densa, ut imbres non transmittat, som ganska wäl passar til Granen, den wi utom dess säkert weta wåra i Italien. Ut
Gra;

Granen för sin lätthet varit brukad til Mast för Lansar, tyckes af Æn. XI. 667 vara klart, och af samma Pål til krumholts i Trojanska Håst Æn. II. 16. *Abies nigra* Æn. VIII. 599 vill säga: den mörka Granstogen.

ACANTHUS förefommer i Ecl. III. 45. IV. 20. G. II. 119. IV. 123. Italien frambringar två nne arter *Acanthus*, nemligen *mollis* och *spinofus* L. som bägge heta på Swenska Björnklo. Bägge omtalar PLINIUS L. XXII. 23. Duo sunt ejus genera, *aculeatum* et *crispum*, quod brevius, alterum læve, quod aliqui *Pæderota* vocant, alii *Melamphyllum*. Det är denna som VIRGILIUS kallar *mollis*, och efter honom af von LINNÉ åfwen så kallas. VIRGILIUS kallar den ock *ridens*, och utmärker dermed deß sköna och lifasom leende utseende. PLINIUS säger *Acanthos* est *topiaria* & *urbana* herba, hvarmed han gifwer tillkänna at den i Rom, såsom en ganska pryblig växt mycket odlades i Trågårdarne. Man fann Björnklobladens Skapnad så behagelig för ögat, at man med deras afbild klådde Kapitelerne på Colonnerne. VIRGILIUS nämner *baccæ Acanthi*; men man får icke taga det så noga hos Poëten, at han kallar et fröhus Bär, ånånt det icke så är, då det lifsulle har någon liknelse

deraf. *Croceus Acanthus* Æn I. 715 får icke heller tagas efter bokstafwen. Orten har mörkgröna Blad och hvita Blommor, således intet gult, än mindre saffransgult; men det händer understundom på denna som på flera växter, at bladen, i synnerhet de större, gulna fläckats, eller helt och hållet, och denna brofighet har syns så wacker, at den blifwit målad eller broderad på täcken och s. w.

ACER Lönn. Så wäl *Acer Platanoides* som *Pseudoplatanus* växer i Södra Europa. *PLINIUS* talar wäl L. XVI. 15 om flere *Aceres*, ibland hwilka någre torde wara enahanda; men des *Acer album* är utan twifwel *Acer pseudoplatanus* L. *Sycomor-Lönn*, som äfwen bär namn af *Hwit Lönn*, ehuru barken på stjälkarne är mera röd än på vår allmänna lönn *Acer Platanoides* L. *Sycomorlönnen* är et wackrare Träd, mera allmänt i Italien, och deraf förmodar man at *VIRGILIUS* egentligen ment denna. Det är icke allenast wacker i wårten, utan ock til hwarjehanda husgeråd, och derjämte både segt och starkt til Bjelkar och förbindningar i byggnader. Æneid. II. 112. IX. 87. På senare stället förstås: *Sycomorlönn* til Bjelkar tjenlig, eller som är det samma: högstammiga och stora Träd. At Poëten til Håstens byggnad än nämner

nämner denna lönn, än Järnet, o. s. w. utmärker ingen oreo. Til en så ofantelig byggnad, (om den existerat, eller om namnet Equus verkelligen betyder et simulacrum Equi kan vara lika mycket,) fick man, kanske af behof, kan så hända af Architectoniske skäl nyttja flere slags tråd, och har då använt Sycomorlönnen til flere slags förbindningar, såsom Bjelkar, Knån m. m. Löfwen woro ganska tjenlige, at på marken bådä et uphögt Säte, när det betäcktes med en Lejonhud. *Aeneid*, VIII. 178.

ACONITUM. De gamles *Aconitum* är wida Pilgt från hwad senare tiders Drelärare så kalla, fast bägge komma deruti öfwerens, at de äro giftige. Af den beskrifning *PLINIUS* L. XXVII. 3. gifwit, kan det icke vara någon annan wäxt, än antingen *Helleborus hyemalis* L. eller *Ranunculus Thora* L. Den förra är icke känd såsom giftig, fast den hörer til et slägte, som icke derföre är sällkändt; men den senare deremot är än i dag ansedd för et starkt gift, fast *PLINIUS* säkerligen öfwerdrifwit dess werkan. Den hörer til *Solögon*slägtet, *Ranunculi*, hwars flästa arter hysa en brännande och skadellig Pärpa. Man öfwersätter således här *Aconitum* bäst med *Thora*ört, och icke genom *Munckhatt*.

ADOREUM se FAR.

AESCULUS. ESCULUS. At i forbna tider hela folkslag lefwat huswudsafeligen af Ollon, och icke hafte annat Bröd, kånna wi af Historien, och at ån, ej blott i Asien och Afrika Ollon af de fattigare njutas, utan åswen af de fattigaste i Södra Europa förtåras dels stekte, dels i bröd, försåkra flere Resebeskrifware. Huswudsafeligen är det Quercus Esculus L. Bröd, Eken, som gifwer dessa Ollon, och Trådet war derföre helgat åt Jupiter. Ollon af wissa andra Ekarter äro åswen åtelige. PLINIUS säger L. XVI. 6. Glans optima in Quercu, atque grandissima: mox Esculo, nam Roboris parva: Cerro tristis, horrida, echinato calyce ceu Castanæ. Sed in querna alia dulcior, molliorque fœminæ, mari spissior. Maxime autem probantur latifoliæ ex argumento dicto. Han sätter dem således til godheten i andra ordningen. Om en del af de andra af PLINIUS här upräknade Ekarter, se Quercus, Robur och Ilex. Men hwad VIRGILIUS G. II. 291. säger om Aesculus, är swårt at passa ihop med råtta förhållandet, ty i Europa åtminstone blir deraf intet högt tråd, kan således icke sågas: vertice ad auras ætherias tendere, fast han må, kan hånda, hafwa rätt i hwad han säger om roten, om det icke får förklarar så: at han för werrens

sens Pull satt Esculus för Quercus, om hwilken senare han i Æneid. IV. 445 har samma uttryck, ty Bröd-Eken är et litet träd i jämförelse med Quercus, Robur &c; eller det får så tydas, at så högt som stammen Bjuter rak i högden, så djupt går roten i jorden, utan at dersöre hafwa asseende på någon synnerlig högd.

ALGA. Af hwad PLINIUS anförer om Alga kan man icke finna annat, än at dermed förstås Tång, Fucus, och det i allmänhet, då i Ecl. VII. 42 såges projecta vilior Alga, som ganska wäl passat om den af hafwet kringwäkte tången, likasom i Æneid. VII. 590. VILIOR kallar han den dersöre, at ingen ansåg den af något värde, utan de som deraf brände Nitrum, som nu kallas Kelp, då det brännes af Tång Cfr. PLINIUS LXXXI. 10.

ALLIUM Swidlök. Allium sativum L. En mycket brukad och begärlig Matkrydda både hos bättre och sämre Romare, i synnerhet hos Landsfolket, som icke hade tillgång till kostbarare och med mera möda odlade krydder. Ecl. II. 11. Besynnerligt synes det, at äfwen de starkaste löksorter, hwilka för de fläste derwid owande äro så ganska wedersvärdige, ifrån älsste tider, och måst hos alla folkslag

slag wunnit så mycket tycke. HORATIUS lärer icke varit ålskare af Hwitlöfen. Epod. III. od. 3.

ALNUS *Ahl.* *Betula Alnus L.* Et wackert träd, som när det är wäl utslagit, fågnar ögat med sin angenåma grönska, *viridis se subicit Alnus Ecl. X. 74.* Uti tjenlig jord, som är suktig swartmylla, upskjuta Ahlarne til stora ranta Träd; *proceras erigit Alnos Ecl. VI. 63.* hwarföre de ock gärna wåxa i fårrbotten och tråst: *crassique paludibus Alni G. II. 110* åfwen som på brådden af Klar och Strömmar. När de blifwit mycket gamla och ofröta urhållade, afbrytas de lätt af stormar, och flyta med strömmen såsom mycket lätte: *torrentem undam levis innatat Alnus G. II. 451. tunc Alnus primum fluvii fensere cavatas. G. I. 136.*

AMARACUS och SAMPsuchus äro Synonyma, öfversättes wänligen genom Mejräm, *Origanum Majorana L.* Man tror likwäl ej utan fel, at wår Mejräm är den, som i Romerska Riken kallades *Origanum.* Så framt det är riktigt, och då *PLINIUS L. XXI. 27.* tillågger *Amaracus acrem odorem,* och i samma bok c. 23. säger den wåra *odoratissimum,* och *Dioscorides* tillågger den *folia Calaminthæ quæ tenui folio constat,* och at den spirat

rat svaviffimum odorem, ideoque coronis inferitur, är det troligen den så kallade Marum, Teucrium Marum L. Det är sant, at DIOSCORIDES säger den vara ερπευσα επι της γης; men detta kommer lika så litet öfverens med Meiram som med Marum, så framt man icke dermed får förstå humilis, parum super terram elevatus. THEOPHRASTUS räknar den til suffruticosas, och PLINIUS säger at man på Cos (Lango) tilredde deraf Ungventum, hvarvid man måste ärindra sig, at Ungventa hos Greker och Romare voro alla för luften skull, så som Fransosernas Pommade *) och hörde til dessa Folkslagens wälluster.

AMBROSIA. G. IV. 415 Æneid. XII. 419. betyder wäl hos de fläste en diktad wälluktande Gudaspis, men äfwen en Ört, som de ansågo för ganska wälluktande, och i den mening nyttjas ordet här af VIRGILIUS. Af PLINIUS L. XXVII. 4. ser man at namnet Ambrosia blifwit tillagt flere växter, hwilkas luft varit behagelig; men ock at de så kallat en luktlös växt, den samma som Digitellus Plant. Cibar Rom. p. 30. Men af samma PLINIUS så wäl som af DIOSCORIDES finner man ock, at

*) Pommade, Unguentum Pomatum härleder til en början sitt namn deraf, at den tilreddes af de rika luktande Qwitten äpplen. Poma Cotonea.

at en wls̄ wäxt bar namn af Ambrosia, och det är så mycket sannolikare at VIRGILIUS på en sådan höft asseende, som han på första stället låter CYRENE smörja sin Sons hela kropp med liquidus Ambrosiæ odor: Olja tillredd af Ambrosia, och Ambrosiæ succus på senare stället har utan twiswel äfwen asseende på denna hälsosamma Ört. Utan någon begripelig grund anser man Polemonium för Ambrosia här, då den är luktlös. Med mera skal hafwa andra trött Botrys, *Chenopodium Botrys* L. såsom både starkt och för många wäl-luktande. Men den omständigheten, at Ambrosia skall hafwa folia Rutæ, circa inum caulem exigua Dioscorid. samt at den efter PLINII intygande äfwen varit kallad Artemisia, gifwer mig anledning, at söka den rätta Ambrosia ibland de så wälluktande Artemisiæ, som sydwästra delen af Orienten, och förmodeligen äfwen Grefeland framalstrar; men om det varit Artemisia Judaica, fragrans, Orientalis eller någon annan än okänd, wägar jag icke gissa.

AMELLUS. Efter den beskrifning VIRGILIUS gifwer på Örtten uti G. IV. 271. &c. kan den swåriligen wara någon annan, än den redan af de fläste dertföre antagne Aster Amellus L. En ört som icke är sällsynt uti det sydligaste Europa. Den är

är perennerande, och, när den uti dalarne blifwit med gräset flere gånger afflagen eller af Boskapen afbetad, *tonsis in vallibus*, breder sig des lifactiga rot, blir tät som en torfwa, och upslår en tät buske af stjeltar: *uno ingentem tollit de cespite silvam*, hwilka gifwa gullgula Blommor, omgifne af en blå åt purpur stötande frans af Stråblommor (*flosculi radii*). Emedan stjeltarne äro nog grofwa och hårda för at afbitas, när Boskapen har tillgång til mjukare gräs och örter, tyckes med *tonsis* snarare böra förstås afflagne. Sapor *asper* 277. är kår och obehagelig smak på detta stället, som kommer öfwerens med hwad CLUSIUS säger *Hist. Plant. p. XV. gustu primum exsiccante, deinde amaro*. Det war egenteligen Roten, som brukades såsom en Medicin för Bien, tokad i Win, såsom icke allenast VIRGILIUS säger, utan äfwen Columella L. IX. 13. föreskrifwer; men han låter toka den i gammalt Aminelst Win.

AMERINA G. I. 265. Ameria, nu Amelia i Hertigdömet Spoleto. Landet war berömt för sine Äpplen och Påron, hade ock en Wibeart, som omtalas af de äldre under namn af *Salix Amerina*. Hwilkken denna varit är swårt at uppsöka ibland så många arter, som alla tjena til Band och flätning

ning; ån swårare blir det deraf, at PLINIUS L. XXIV. 9. omtalar Amerinæ nigæ, sedan han L. XVI. 37. saät: græca rubens. candidior Amerina, sed paulo fragilior.. Man kan dertfore icke öfwerfatta annorlunda ån Ameriniskt Wide. Troligen war det Bandpibl Salix viminalis L. den så kallade Holländska varietetten.

AMOMUM. At man i äldre tider från Indien, erhöill en krydda, af stark smak och stark aromatisk lukt, under detta namn, är så mycket säkrare, som ån i MOSES CHARAS tid, den fanns på Apotheken i Frankrike. Men yngre Auktorer känna den aldeles intet, ty hwad som nu i handel, hushåll och Krister så kallas, är den allmänt kände Kryddpeparen, frukten af Myrtus Pimenta L. hwilken först efter Amerikas upptäkt blifwit känd. CHARAS bekrifwer Amomum i sin Pharmacopoea tämmeligen omständeligen och derjämte så, at man finner lätt, den varit Amomum Veterum, och den samma som PLINIUS omtalar. VIRGILIUS kallar den wäl Ecl. IV. 25. Assyrium Amomum; emedan den troligen kom från Indiska hafskusten öfwer Assyrien, så mycket mer som PLINIUS L. XVI. 32. säger: at deliciae Amomi icke ens triswas i Arabien. Den war et ingrediens i de kostbara wälluktande Salwor, och starkt luktande.

De. PLINIUS L. XIII. 1. 2. Troligen har det varit en af de heta Kryddväxter, hvarpå Monandriae Clasfis hos LINNÉ är så til.

ANETHUM. Huru man kunnat komma at översätta Anethum genom Anis, är så mycket obegripligare, som de gamle tydeligen tillade imellan Anethum och Anisum. Hos PLINIUS nämnas de på flere ställen samfällt t. e. L. XIX. 8. Anethum är onekligen Dill Anethum graveolens L. fast VIRGILIUS kallar den Ecl. II. 48. bene olens; men det är osäkert, om han därmed menar wäl eller starkt, äfvensom grave olens betyder ömsom starkt, ömsom illa eller åtminstone beswårligt luktande. Omdöme om lukt och smak äro högst olika. Dillen nyttjades mycket til mat, äfvensom til läke- dom, och kanske VIRGILIUS fann den wälluktande, likaså wäl som man nu finner många omtvåta Des- mans lukten, hwilken andra dömma illa stinkande.

APIUM war hos Latinarne et likså allmänt Örtnamn som Selium hos Grekerne; men egentligen fick den bekanta kötsväxten Persilja, Apium Petroselinum L. detta namn. Både Blad, Rötter och Frö nyttjades äfwen då för tiden i kölen. Det kan wäl wara, at det Apium som nyttjades til Kranzar för Segerwinnare wid Nemaiske lekarna äfwen som Apium ferale war en annan art; men

at VIRGILII Apium war Persilja syntes och beraf; at den wåxer wild wid Kållbäckar: et virides Apio ripæ G. IV. 121. Med Kransar af Apium pryde de man sig och i dryckeslag, och derpå syftas förmodeligen i Ecl. VI. 68.

ARBUTUS Smultronträdet. Arbutus Unedo. L. Wanligen et litet Tråd, som finnes i Södra Europa, och nu för tiden äfwen i Irland, dit det förmodeligen kommit från Portugal, där det wåxer ömningt, och Bären äras af sämre folk. I äldsta tider hafwa de warit ömningre förärade, och derpå syftar G. I. 148. VIRGILIUS omtalar denne Arbutus utom des på flere ställen: Ecl. VII. 46. &c. men tyckes icke wårdera den synnerligen. Des Arbutæ crates G. I. 166 och Arbutus horrida G. II. 69. hafwa bägge affeende på des många, tåta och oordenteliga grenar, hwilka, innan man lärt at göra harswar, bundos tilhopa, och släpades öfwer åkern, til fröns nedmyllande. I Æneid. XI. 65. låter Poeten dem slåta Flakar af Smultronträdet och Ekens qwistar til Iskår. At de gamle gjort många försök, och äfwen orimlige försök med ympning, har lärt oss, at inskränka denna förrätning innom wissa gränser, och til sådane försök höres onckeligen, de som på nämde ställe G. II. 69 72 omtalas,

omtalas. Geten mår wål af löfwen G. III. 301. och Bien söka Blommorne. G. IV. 181. Men Trådets eller Buskens Råna utseende, när den från September till December är full af hwita blommor och omogna gröna och gula Bår med lagerlika löf, förtiger Poëten. BELON berättar, at på berget Athos blir Smultronträdet gansta stort.

ARUNDO Rör. Italien frambringar samma arter Rör som Sverige, och utom dess Arundo Donax, hwilken art likwål torde från början wara bitörd, om man af namnet Arundo Cypria får sluta. Förmodeligen woro Arundo phragmites och Calamagrostis, Strandrör och Grenrör icke hos dem ansedde såsom olika arter, utan såsom enahanda, och detsförre kan man icke heller weta, hwilken af dessa som menas Ecl. VII. 12. G. II. 414. III. 15. emedan de bägga wåra i oth wild åar och sjöar. At Rör nyttjades till Pipor af flere slag, såsom tibæ och fistulæ ser man hos PLINIUS, och detsförre förekommer Arundo åswen hos Poëten i stället för Rörpipa, såsom Ecl. VI. 8. I Æneid IV. 73. V. 544. VII. 499. XII. 387. betyder Arundo Pil, och på sista stället egenteligen Pilens skaf. Sjelfwa Rörstjekarne, som brukades till Skrispennor, Pipor m. m. kallades och Calami, hwilket ord lik-

wål i Æneid. X. 140. också betyder *Pl.* I Æneid. X. 205. har han afseende på Rörbladens gråblå färg.

AVENA Hafre. Wanligen öfversittes *sterilis Avena* Ecl. V. 37. G. I. 154. och vanze *Avenæ* G. I. 226. genom *Slyghafre*, *Avena fatua* L. egentligen berföre, at denna är et elast ogräs, som ej sällan hos oss qwärfwer wårfsäden, och Rosmarne ansågo *Hafren* lifaså: Ecl. V. 37. urit *Avenæ* seges. **PLINIUS** L. XVII. 9. hwarföre och **Cato** XXXVII. 4. befaller: *avenamque* destringas. Det är mycket twifwel underkastat, om de hade någon kunskap om *Slyghafren*, ty de tala endast om twå namn *Hafre*, nemligen *Avena* utan tillagt blis namn och *Avena græca*, om hwilken **PLINIUS** säger: *cui non cadit semen*, och som han säger wara bättre at blanda i det blandfoder, som kallades *Ocyzimum* L. XVIII. 15. Denna *Grekiska Hafre* wet man icke hwad det war för en wårt. De kände *Hafre Avena fativa* L. och hade sig äfwen bekant, at den tjente til söda, som ses af **PLINIUS** då han säger, at **OONES** (dem man will göra till *Ålands Inbyggare*) lefde af *Fogelågg* och *Hafre* L. IV. 13. och L. XVIII. 17. *quippe cum Germaniæ populi serant eam, (scil. Avenam) neque alia pulte vivant.*

Idé

Icke best mindre omlades den söga, och hos Romarne endast til foder: Similis ratio Avenæ est, cæditur in foenum vel pabulum, dum adhuc viret, quæ autumnò sata: partim semini custoditur, til nytt utsåde. Man hade i PLINII tid redan den ogrundade tankan om Sâdesförvandlingen: et Hordeum in eam (Avenam) degenerat: sicut ipsa frumenti fit instar L. XVIII. 17. åsven som han på samma ställe säger Hafrens granskap göra slö Sâd. Tenuis Avena Ecl. 1. 2. betyder en spåd Pipa, fast icke dersöre af Hafrestrå, hvilka til sådant bruk woro otjentlige; likaså gracilis Avena. Æn. V. 1.

BACCAR. BACCHARIS. beskrives såsom en Ört, hwars Rot war wälluktande, och som den växte på landet i Itallen, kallades den åsven Nardus rustica, som man finner af PLINIUS L. XXI. 6. Utom det, at den brukades i deras wälluktande Salwor, troddes den ock förwara för Hexeri. Ecl. VII. 27. Den war således en dubbel hårlighet hwar den växte Ecl. IV. 19. Ingen af de Örtter man hletills trott wara VIRGILII Baccar, kommer med DIOSCORIDIS beskrifning öfwerens. Den är ibland de få, som han omständeligen beskrifwit: Präfliga blad, de medlersta af storlek som Violæ (förmodeligen Cheiranthi, Leuko,ornes) och Verba-

sci, stjället kantig, alns hög, något Prästlig, med
 widwårta Blhang, röd, något hwitaktig Blomma,
 Rötterne lika Veratrum nigrum, och deras lukt li-
 nar måst kanelens. Baccharis har brytt, och kom-
 mer at bry Botanici, til dess en gång en pålitelig
 Flora Græca och Italica århållas, då först en sådan
 beskrifning kan gifwa uplysning.

Buxus Buxbom. Buxus sempervirens L.
 växer wild så wäl i det tempererade Asien som
 Europa. Berget Cytorus i Paphlagonien wid
 Swarta hafwet war bekant för sin myckna och stora
 Buxbom; därpå syftas G. II. 437. hwars toppar,
 när vinden spelade, gingo såsom wågor. Trädets
 finhet, ståtthet, lättheten at deraf försärdiga alle-
 handa wackra saker, i synnerhet Tibix sacrificæ
 Tuscorum, PLINIUS L. XVI. 35. så wäl som turar
 med två öpningar Æneid. IX. 619. Dess lätthet
 at i swarfsstolen arbetas och slåtas: torno rasile
 Buxum. G. II. 449. är också känd. Man swarfswa-
 de deraf Snorror, som Poikar drifwa med pistor:
 Æneid. VII. 382. Man gjorde också gärna Östfor-
 mar af Buxbomsträdet Columella L. VII. 8. och
 Kammar Martialis L. XIV. 25. Romarne plante-
 rade den mycket til häckar i Trågårdar för dess
 wackra och beständiga grönska, samt lätthet at ge-
 nom

nom flippning gifwa hwad Kapnad man behagade:
 Buxetum tonfile Martialis III. 58. Trådets gula
 färg syftar Martialis på II. 41. när han beskriver
 Lånderne på en ful Kåring, åfvensom XII. 32.
 Drätt tyckes han kalla Trådet Skört I. 89. At
 man til prydnad inlagt Elfenben i Buxbom, synes
 af Æneid. X. 136.

CALTHA. De tillägg som VIRGILIUS gör af
 Iuteola Ecl. II. 50. och Columella X. 97. af fla-
 ventia lumina och 307 af flammaeola påga til ingen
 blomma så wäl som til Calendula officinalis L.
 Ringelblomma (i Skåne Solsickor Solifequa):
 när man derwid gifwer akt på hwad PLINIUS sä-
 ger om den samma: eadem odore superatur, est
 enim gravis Calthæ. Trågårds Ringelblomman
 med sina strålblommar, har solens skapnad som wisar
 sig med alla förändringar från blekgul til brand-
 gul, och har strång lukt.

CARDUUS. Wäl hade man för löfen en egen
 art CARDUUS; men VIRGILIUS talar så wäl Ecl. V.
 39. som G. I. 152. endast om Tistlar i allmänhet,
 såsom et elakt ogräs.

CASIA. Förefommer på flere ställen hos VIR-
 GILIUS. Af Ecl. II. 49. G. IV. 30. 304. synes

at det varit en wälluktande ört, af G. II. 466. at man brukadt den at dermed förfästa Bomolja *), af G. II. 213. och G. IV. 128. at den varit en låg Björt. Namnets likhet med Cassia, som af DIOSCORIDES beskrifwes, jämte några omständigheter uti denna beskrifning, såsom den röda färgen, bitande smaken m. m. hafwa förlätt flere, at tro det Casia skulle vara Kanel; men utom det at DIOSCORIDES särskilt talar om Cassia och särskilt om Cinnamonum, finner man wid nogare granskning, at bägge dessa woro ganska tilgde från vår Kanel, och at under dessa namn Grekerne hade så pa Barksorter, dem wi i nyare tider icke känna, såsom aldeles utur bruk komne i Europa. Men Grekernes Cassia, om hwilken äjwen PLINIUS widtydigt handlar i L. XII. 19. må och hoswa varit hvad det will, så war VIRGILII Casia ingen utländsk Bark, utan en i hemska wäxt. Apes pascuntur Cassiam G. IV. 182 subjici — Cassiasque recentes G. IV. 304. Cassiæ virides G. IV. 30. och PLINIUS: ergo in coronamenta venere — Cneoron, quod Cassiam Hyginus vocat L. XXI. 9. Columella L. IX. 5. besätter at plantera Cassiæ wid Blågård.

*) Troligen will Poeten säga, at man icke hos Landemännen förstod sig på at med Casia tilreda af Bomolja en wälluktande smörjelse.

gårdar och L. III. 8. säger: compluribus locis urbis jam Casiam frondentem conspicimus. Ranelträden wärte wiserligen icke i Rom, och Drangerier eller warma Drifhus hade man icke i et land, där man, all byggnads prakt oaktadt, icke än förstod at genom Porstenar leda röken. At han trodde Myrshabusten finnas där, war otwifwelaktigt en irring hos den årlige COLUMELLA, som war bättre Hus-hållare än Drifkännare. I L. X. v. 301. sätter han Casia med andra wälluktande saker i Blomsterbågare. Olyris Alba L. kan det likw st icke wara, ty den är hwarken Aromatisk eller någdn Björt, och lika så litet Daphne Gnidium, som har en brännande Rärpa; men manne LUDV. de la CERDA har så orätt ansett den wara den allmänst kände Lawendel Lavandula Spica L. som är så allmän på en del trakter af Södra Europa, och omöjliggen med sin behageliga lukt och wackra utseende, brukbarhet til wällukter och begärlighet för Bi, funnat undgå de hårpå upmärksamma Romares ögon. Jag har ofta undrat öfwer at ej hos de gamle finna spår til dess användande. At Romarne för öfrigt i senare tider hade flera arter Casia eller Cassia synes hos VEGETIUS. Han har L. VI. 13. utom Cinnamomum, Casia nigra, Cassia fistula, Cassia dasnitis, Cassia marmalites och Nardina, hwilken senare torde hända warit Lawendel.

CASTANÆE. Kastanjer, frukten af *Fagus Castanea* L. kallades äfwen *Glandes Jovis*, *Dios Glans*, och *Glans Sardica*, emedan de från Sardes, nu Sardo, gamla Hufvudstaden i Indien kommit till de öfrige Grekiske Landskapen, och derifrån till Europa. Kastanjer woro i äldre tider jämte *Ullon* af Bröd Eken flere folkslags hufvudsakeliga föda, äfwen som invånarne i Perigord, Limousin och Sewennerne icke, efter *BUCHOZ* berättelse, hafwa annat Bröd än af Kastanjemöl, och på en del andra Bergstrakter, kokas de till et tunnt mos, med och utan mjölk. Många af den fattigaste hopen koka dem hela, och njuta dem utan vidare omständigheter. Stekte äro de ganska smakelige, och äfwen sundare, komma och sådane ofta på bättre bord. Fransosen stjer emellan *Chataignes* och *Marrons*; de förra hämtas af wilddt växande Träd, de senare af odlade, hålft ympade. *PLINIUS* berättar oss at *CORELLIUS* först förbättrat Kastanjerne derigenom, at han ympat Kastanjeqwistar i Kastanje-träd, och at *ETEIUS* åter widare förbättrat dessa genom ympning, samt at de deraf warit kallade *Corellians* och *Eterejana*. Han talar och om *Tarentinæ*, *Balanitis* &c. Trädet, som älskar höga bergstrakter, blir stort och gifwer et förträffelligt timmer, och den samre frukten är en god föda för

Swin.

Swln: Med Castaneæ molles Ecl. I. 82. har VIRGILIUS förmodeligen afseende på de Tarentinske, om hvilka PLINIUS säger L. XV. 23. facilis nec operosæ cibo. Om VIRGILIUS med Castaneæ hirsutæ Ecl. VII. 53. har afseende på Trådets utseende då det blommar, eller på de taggige hylsorne, hwart nötterne sitta, är swårt at säga. Af G. II. 71. tyckes man åfwen försökt, at ympa Kastanje i Bosk.

CEDRUS. Det synes som flere slags Barrträd, hvilka gifwa en wälluktande wed, hos de gamle fått i allmänhet namn af Cedrus. Dersöre Piljer åfwen PLINIUS imellan Cedrus major eller Cedrelate och minor, imellan Lycica, Phoenicica, Phrygica &c. Men Cedrus major och minor woro, fast ån bägge Barrträd och wälluktande, af olika slägte. Cedrus major hörer til Tallslägtet, och är Pinus Cedrus L. den wi nu egenteligen kalla Teder, et ganska stort Träd: foliis capillatis, PLINIUS L. XVI. 24. pungentibus ibid. Semen Cupressi simile L. XIII. 5. hwarmed han twiswelsutan will säga, at dess frukt är en Kotte, likasom Cypressens, den han ock L. XXIV. 5. kallar Cedrides. Man har anledning at tro denna böra wara Grefternas Cedrus, af namnet som de goswo Tjåran, Cedria, och PLINIUS säger på sist anförde stället:
Cedrus

Cedrus magna, quam Cedrelaten vocant, dat picem, quæ Cedria vocatur; fast icke DIOSCORIDIS *κεδρος*, ty han beskriver den med Bår, lika Enes bår, och försiår dermed Juniperus Oxycedrus L. som är en stor En, och den samma som PLINII Cedrus minor Lycica & Phoenicea och Oxycedrus. At med denna senare man äfwen hopblandat Juniperus lycica och phoenicea L. är ganska sannolikt. Då alla dessa Trädslag äga en behagelig luft. Æn. XI. 137. äfwen då de brännas G. IV. 414. PLINIUS L. XIII. 1. bleswo de och i äldsta tider ester PLINII berättelse, nyttjade til Rökelse wid Agudas offren. De gifwa et förträffeligt och otroligen waraktigt timmer. G. II. 443. Materix ipsi æternitas; itaque et simulacra Deorum ex ea factitaverant. PLINIUS L. XIII. 5. L. XVI. 40. Æneid. VII. 178. Til de tiders öfverflöd hörde äfwen, at man nyttjade Cedern til Facklor Æneid. VIII. 13. Cedertådet war hos Romarne lika värderat, af hwilken af de nämde arter det war tagit.

CENTAUREA G. IV. 270. grave olentis. Den Centaureum eller Centaurium majus som DIOSCORIDES och efter honom PLINIUS L. XXV. 6. beskriver, synes höra til Genus Centaureæ L. och tros vara den han kallat Centaurea Rhapontica, men den

den kan icke egentligen kallas grave olens, och kommer aldeles icke öfverens med den beskifning *DIOSCORIDES* gifver på bladen. Växten kommer den öfverens med *Centaurea Centaurium* L. men den är icke heller grave olens, och har enligt *CLUSIUS* hvitaktiga blommor, och *DIOSCORIDIS* har dem blå. Vi weta sål des icke hwad det varit för en växt, och likaledes samla wi i mörker om *Centarium minus DIOSCORIDIS*, som säkerligen icke är någon *Gentiana*. L.

CERASUS. *Prunus Cerasus & Avium* L. Kersbår och Fogelbår. At Kersbåren i *VIRGILII* tid varit sålshne, är tydeligt deraf, at *PLINIUS* berättar dem först A. U. 680. af *LUCULLUS* wara förde till Italien ifrån *Pontus* L. XV. 25. och *VIRGILIUS* skall wara södd A. U. 684. Han nämner dem ock endast G. II. 18. Trådet har namn af Staden *Cerasus*, nu *Kerasun*. Fruktens smaklighet war wäl orsaken hwarföre Trådet inom 120 år flyttat från *Cerasus* till Italien, och dertifrån till *Britannien*. Huru ofanteligen stora Kersbårstråden (förmodeligen Fogelbårstrådet) kunna bliwa, synes af *PLINIUS* som säger: *Cerasorum etiam in XL cubitorum trabes, æquali per totam duum cubitorum crassitudine reperitur*, L. XVI, 30. Om hwar

hvar cubitus räknas blott till 3 qvarter, blif det 30 alnars längd och 6 qvarters tjocklek öfveralt. Han talar och L. XVII. om dess umbræ, enormes, åjnen som om Lauri. — At af et enda Kersbårs-tråd, genom dess talrika rotstott, kan efter hand upkomma en hel Fog, eller rättare Fogslund, känner man.

CERINTHE. DIOSCORIDES har gått förbi denna värtien; men ARISTOTELES och THEOPHRASTUS nämna den. Af den beskrifning som PLINIUS gifver L. XXI. 12. när man öfversätter caput concavum genom ihålig blomma i toppen, är det ganska sannolikt, at Cerintha VIRGILII G. IV. 63. (fast han kallat den ignobile gramen, och COLUMELLA L. IX. 13. nyttjar samma uttryck, förmodligen för dess egna, i hans tycke mindre vackra utseende), och Cerinthe PLINII är Wäxblomman Cerinthe major B. L. eller Cerinthe aspera Willd. som växer wild i Södra Europa och besökes flitigt af Bien. Men hos VIRGILIUS p. a. st. står den såsom fyllning i wersen uti dubbelt hänseende, ty såsom utan lukt kan man icke med den samma be- draga de swärmande Bien, fast de annan tid besöka den, och kan dersöre icke heller med sål kallas ignobilis. Kan likwäl wara, at VIRGILIUS haft en helt annan värt i sinne, CICU-

CICUTA. Af SOCRATIS öde utom mera, weta wi at Cicuta war en giftig och döbände ört. Af DIOSCORIDIS så wäl som PLINII beskrifningar finna wi och tydeligen, at det varit en umbellat; men den war likwäl icke den samma, som wi nu efter VON LINNÉ kalla Cicuta virosa **Ödört**, som äfwenwäl är giftig. PLINIUS säger L. XVII. 9. E segete evelito Cicutam, äfvensom CATO L. XXXVII. 2 före honom. Den war söljakteligen ingen watten wäxt, och han befäller, at med den och de öfrige ogräsen strö under Boskapen. VEGETIUS gifwer saften af Cicuta åt rasande oxar L. III. (V. 40) 43. Widare säger PLINIUS L. XXV. 13. folia Coriandri teneriora, som icke passas till wår Cicuta, och Caulis autem et uiridis estur a plerisque & in patinis. Af detta senare stället förklarar och, huru de wågade att nytja de ihållige stjellarne af en så giftig ört till Blåspipor, som VIRGILIUS menar med Cicuta Ecl. II. 36. och V. 85 disparibus septem compacta cicutis wi: säga: PANS pipa, som war sammansatt af sju olika långa stjellar af Cicuta.

COLOCASIA. Arum Colocasia L. växer i Egypten, Syrien och på en del Står i Medelhafwet, på wåta platsar: men planteras till myckenhet

på de förra ställen för de stora knöliga rötter, som utgöra en betydlig del af Inwånarnes söda, och kallas af Araberne Culcas. Man kallade dem äfwen *Faba Ægyptia*. Man har anledning att tro den för öfrigt nog upmåflamme Prosper Alpinus hafwa förölandat den med *Nymphæa Lotus*, hwars rötter äfwen äros. Frist har roten en märkelig Pärpa, som genom kokning försvinner. Ifrån Afrika införd planterades den ock i Italien för borden, och i senare tider äfwen i Södra Frankrike, Spanien och Portugal.

CORNUS, Korneller. *Cornus Masculula* L. Det orätt kallade Olivträdet. Et litet Träd, som är inhemskt i de mindre kalla Europeiske länder. Det blommar tidigt om våren på bar qvist, redan ungt; men gitwer hos oss ingen frukt, förrän det blir gammalt. Frukten är et oflonget Bär, som till Papnad och storlek liknar de mindre sorter Olivner, och äfwen till färgen innan den nalkas mogna, då den blir röd eller gul. Redan i *Dioscoridis* tid syltade man dem i saltlaka såsom Olivner, och *Columella* beskriwer såttet. *Virgilius* kallar dem *G. II. 24 Æneid III. 649. lapidosa Corna.* för sina stora och hårda stenar, äfwen som han *G. II. 448. Æneid. V. 557.* berömmar deß hårda

med

med till Krigsredskap, hvarmed han twiswelsutan
 har asseende på Spjut och lansar. Tota oslea
 est, & sine medulla PLINIUS L. XVI. 38. hwartill
 han c. 40 lägger, at det i synnerhet är tjenligt
 till Hjulekar, Wiggas och Naglar, och här till så
 godt som Järn. Cornea virgulta Æneid. III. 22.
 Risstog af Korneller. Porta cornea Æneid. IV. 893.
 är så snart en Port af detta trädet, som den här
 dragna förklaring af horn och öga. Stridula Cor-
 nus Æneid. XII. 267. De smarrande Kastspjuten
 af CORNUS, som då de under flykten råkadades, gäfs-
 wo et sådant ljud.

CORYLUS. Hasel. Corylus Avellana L. Has-
 seln är allmän öfwer hela Europa och Norra Asien,
 de kallaste trakter undantagne. Får den i god ångs-
 mark wäxa fritt, och då och då hugges till kåppar,
 spån och dyligt, widga sig rötterna till tätta lundar,
 densas Corylos Ecl. I. 13. Wuxas och saldes den
 up, blir deraf et litet Träd, hwars wed är tåma-
 meligen hård: duræ Coryli G. II. 65. hwarföre och
 CATO anbefaller det till Orbes uti oljepräpar L.
 XVIII. 9. och PLINIUS säger at det allmänneligen
 brukades till Saklor. At nötterne, som egenteligen
 kallades Avellanæ nuces, och längre tillbaka Abel-
 linæ, ätos, behöfwer intet bewis. VIRGILIUS förbjus-

der at plantera Hafeln ibland Winstockar G. II. 299. odit & Corylum = Vitis PLINIUS L. XVII. 24. utan twiswel dersöre, at den betager med sina wida rötter winstocken sin söda, ni procul absint, tristis atque ægra.

CROCUS. Saffran är den treklufna Spiran utur blommorne af Höst Saffran Crocus sativus L. Den bästa Saffran troddes wäxa på Emolus i Indien och Corycus i Sicilien, dersöre och HORATIUS, när han i andra Boken 4. Satyr. förelöjligar Epicureerne, låter han dem sätta färg på Soppan Corycio croco v. 68. MARTIALIS likna Diadumeni tygar wid luften of denna Crocus Ep. III. 65. och med Corycius nimbus Ep. IX. 39. har han affeende på de med Saffran blandade lufter, som flöro på Theatren wid Skådespelen til wällustens öfande: tritum ad Theatra replenda PLINIUS, L. XXI. 6. Romarnes wälluktande Salwor äro noggsamt bekante, och PLINIUS L. XIII. 1. uppräknar deraf en mängd, och i de fläste kom Saffran. Såsom en Bidäxt ansöres den af COLUMELLA, och man trodde, att den gaf Honungen både luft och smak. VIRGILIUS söter den afwen dit; men då han säger Crocus iubens G. VI. 18. har han utan twiswel affeende på den röda blomman af Wär: Saffran

ran Crocus Vernus L. som bergårligt sökes af Bien, såsom en af de tidigast framkommande blommor. Höst Saffransblomman, som endast gifwer det wi egenteligen kalla Saffran, är blå eller på violet stö-
tande; men af Vår Saffran har man hvita, gula, blå och röda blommor. Croceus Æn. IV. 585. 700. VI. 207. XI 775. är saffransgul. Croci hos PLINIUS L. XXI. 5 betyder de gullgula knapparne i blomman (Antheræ).

CUCUMIS. Voss öfversätter Cucumis G. IV. 122. förmodeligen orätt genom Melon, ty Melonen war nåppeligen känd i VIRGILII tid. Man gifvar, at PLINIUS L. XIX. 5. med Melopepo menar Melon, som då nyss war kommen til Campanien, och PALLADIUS som lefde långt efter VIRGILIUS, är den förste, som lärer Melonens Röttsel. VIRGILII Cucumis är otwifwelaktigt Gurka, Cucumis sativus L. Man kan så wäl säga om Gurkan, i synnerhet den runda sorten, som om Melonen, at den cresceret in ventrem G. IV. 122. Om FIBERIUS dageligen wille äta Gurkor, behöfdes ätt wäl fenster om wintren i Rom öfwer bänkarne, i synnerhet den tiden, då wi weta at klimatet war kallare. Gurkor ätos mycket: Cucumeres ramosos ex liquamine sive ex Oenogaro sine ructu et

gravedine, teneriores senties säger APICIUS L. III. 6. och PLINIUS på anförde stället, at Gurkor och Pumpor neblades i Sal-laka, för at hafwa dem till deß ny föröd deraf wantade.

CUPRESSUS. Cypress. Cupressus sempervirens L. Et ständigt grönskande Träd, som är hemma i Asien, och de det närmast belägne. Där i Medelhafwet, hwarifrån det i äldre tider kommit till Södra Europa. Det älskar högder, och är så litet ömtåligt, at TOURNEFORT fann det på snöbergen på Candia. Man har deraf twänne märkelige förändringar, hwaras den ena stjer rakt i högden, och om den får lof, har grenar ända ned ifrån jorden, samt planteras mycket till prydnader wid hus och gårdar, i synnerhet wid begravningsställen, och sattes i Romarnes tid wid husen, i hwilka tik woro; hörde således til deras Plantæ ferales Æneid. VI 216. Denna får icke så stora stammar, tåler icke heller så wäl köld, som den andra, hwilken gifwer kronor med longa grenar och starkare stam. Den förra syster Poëten på i Ecl. I. 25. på de senare G. II. 443. Cypressen wärer långsamt *) har et sorgse

*) Harduin säger i noten til PLINIUS, at den dershöfres fallas lenta; man hos VIRGILIUS Ecl. I. 26. hörer lenta til Viburna, annars skulle det hetat anstingen lentæ eller Cupressus.

forgse utseende, oansenliga kottar: baccis torva säger
 PLINIUS L. XVI. 33. men gifwer et förträffeligt
 timmer, hårdt, rödiått, mossfritt och ogement wa-
 raktigt till byggnader och wirke. G. II. 443. 444.
 PLINIUS berättar L. XVI. 40. at Portarne i Dia-
 nå tempel, som woro af Cypressstråd, syntes, då de
 woro 400 år gamle, aldeles såsom nya. Cypressen
 blir ganska gammal: Æneid. II. 714. Atra Cupres-
 sus Æneid. III. 64. Den mörka Cypressen.

CYPARISSUS IDÆA, är det samma som Cupres-
 sus, fast Poëten för at få en staswelse mera i wera-
 sen brukar grekiska namnet Æneid. III. 680. Kotta
 bärande Cypressen. Idaberget war äfwen som de
 öftrige på Creta, rikt på Cypresser, och Greker så
 wäl som Romare trodde Creta wara Cypressens
 stamort. Præterea genus haud unum — idæis Cy-
 parissis G. II. 83. 84. wisar, at VIRGILIUS fände
 de nämde förändringar af Cypressen, eller som PLI-
 NIUS L. XVI. 33. Piljer dem: Duo genera earum:
 meta in fastigium convoluta, quæ & Femina appel-
 latur. Mas spargit extra se ramos, deputaturque.
 Cyparissias war et namn som tillades en art Råsa
 mjölk Tithymalus Cyparissias, utan twiswel den
 samma som nu kallas Euphorbia Cyparissias.

CYTISUS. Det är förundranvärdt, at en växt som så högeligen af de gamle varit berömd i Landhushållningen, icke blott förlorat sit värde, utan blifwit äfwen så bortblandad, at man ej kunna komma öfverens om, hwilken det varit. Af alla de växter man trott wara de gamles Cytisus, är likwis ingen som swarar så wäl dertil som *Medicago arborea*. L. Snäcklöfswers busken. Man bör ej låta irra sig af *arborea*, ty den kallas så dersöre, at den är en waraktig Buske, som kan, fredad wäxa till tre alnars högd, och updragas till utseende af et litet Träd, då de öfrige *Medicagines* äro låga, årige eller flerårige växter. Desß wed är ock så hård, at Turkarne nyttja den till Sabelhandtag o. s. w. Ifrån *Cythus*, nu *Citno*, en af *Cycladerne* har den efter *PLINII* berättelse L. XIII. 24. kommit till de öfrige *Cycladerne*: *mox in urbes græcas, magno casei proventu*, hwarsöre han undrar, at den war sällsynt i Italien. Jordmån och klimat kunde icke wara Puls, ty den tåler tämmeligen wäl äfwen Engelska Klimatet, och *COLUMELLA* säger L. VIII. 4. *neque est ulla regio* (som han kände) *in qua non possit hujus arbusculæ copia esse, vel maxima* och L. V. 12. *in quolibet agro quamvis macerrimo celeriter comprehendit: omnem injuriam sine noxa patitur.* Huru wigtig *COLU-*

MELLA ansåg den, kan man inhämta teraf, at han på tvänne ställen L. V. 12 och i sista boken de Arboribus c. 28. beskriver dess förträffelighet och stöset: Cytisum in agro esse quam plurimam maxime refert, quod Gallinis, Apibus, Ovibus, Capris, Bubus quoque & omni generi pecudum utilissimus est: quod ex eo pinguescit, & lactis plurimum præbet Ovibus, tum etiam quod octo mensibus viridi eo patulo uti, & postea arido uti possis &c. VIRGILIUS utbreder sig wät icke så widlyftigt öfver dess förträffelighet; men om dess mjölkgiswande kraft talar han Ecl. IX. 31. G. III. 390. om Getens degärlighet dertil Ecl. I. 79. II. 64. X. 30. När Geten och Fåret få beta af Cytisus, gifwa de ömwig och fet mjölk, och deraf blir en härlig Ost. För Bilen Ecl. X. 30. är den så mycket förmånligare, som den blomstrar största delen af året, och deraf hade man den kosteliga Artifla Honungen *). På de til torrt foder Furna buskar har Poëten affeende G. II. 431.

DICTAMNUS. Cretisk Diptam, Cretisk Dosta.

§ 5

Ori-

*) PLINIUS tror åter på et annat ställe denna Honungens härlighet bero af Thymus; men det kan gärna stå tillsammans. Cytisus gifwer ömning och god Honung, som af Thymus får sin egna Ryddsmak.

Origanum Dictamnus L. Af beskrifningen som *VIRGILIUS* gifwer *Æneid.* XII. 412 af stället den h'mras: den röda blomtoffen, och Getternes begärlighet derefter igenkännes örten lätt. Den är också angifwen af de gamle såsom et förträffligt sårålfande medel, som de *Tola* lärt af *Willgetterne* på *Jda*, hvilka sårade af *Jägarnes Pilar*, *Pynda* at äta af denna *Dosta*, *Si fabula vera.*

EBENUM. Ebenholz. Nu för tiden förekommer flere *Swarta Trädslag* under detta namn. Den rätta, af de gamle kände sorten, är et fint, hårdt och mycket waraktigt träd, till färgen beswart, utan twifwel *Diospyros Ebenum* L. som *Sola India* fert: *G.* II. 116. 117. och *meridiano Æthiopiæ cardine silvæ Ebenæ maxime virent.* *PLINIUS* L. VI. 30. han gifwer också et behändigt prof på den rätta arten: *uritur odore jucundo.* L. XII. 4.

EBULUS. Mannablod. *Sambucus Ebulus* L. En *Blåderart*, hwars krypande och djuptgående rötter stå årligen om våren up ur jorden stjellar, hvilka när de fått blomma och gifwa frukt, omfena hösten försvinna. Alla dess delar hafwa en wämjelig lukt. Den är dersöre i flere hänseende et elastiskt ogräs, hwar den en gång fått rota sig.

CATO befäller dersöre, at uprynka den ur åkrarne tillika med Cicuta. Våren hafva en mörktöd saft, Ecl. X. 27. saft de sjelfve åro swarte.

ELLEBORUS. Man har Elleborus eller Helleborus niger och albus. Swart och hwit Drustrot. Helleborus niger och Veratrum album L. som båge woro wäl kände af de gamle Bögge nyttjades utom annat til Salwor för U-Flag eller Skabb på Får: G. III. 451. PLINIUS L. XXV. 5 Det är således owist, hwilken af dem VIRGILIUS menar, COLUMELLA förefriswer Veratrum L. VI. 32.

ERVUM. *) Franska Wickor. Ervum Ervilia L. eller Vicia Ervilia Willd. De såddes fordom til Bostapsfoder på torra och magra ställen: COLUMELLA L. II. 10. VI. 3. PALLADIUS. Jan VIII. såsom man åfwen i senare tider får dem eiter GARIDELS berättelse i Provence Hist. des Plant. p 163. De anses mera södande än de andra Wickorier, och således kunde DAMON klaga öfwer Ejurens magerhet in pingvi Ervo Ecl. III. 100. Deras frön

*) Några läsa Arvo. VARRO säger L. I. 29 Arvum, quod aratum, nec dum satum est. Huru kunde VIRGILIUS beklaga, at Ejuren war så mager, där intet war at beta? men gick den in pingvi Ervo, war det at klaga öfwer.

frön gäfwos krosade och blötade. De fattigare äta dem i bröd; men brödet skall wara mindre sundt.

FABA. *Vicia Faba* L. Bönor hwaraf man har twänne huswudsförändringar: de större Trågårders eller Wällsta Bönor och de mindre Åker eller Bond-Bönor. De sörra säas i Trågårdar för bordsdet, de senare på Åkren, dels till Wostapsföda, dels till allmogens bord. Denna war ock förmodeligen den som VIRGILIUS G. L. 215. och Scriptorum Rei Rusticæ så wil som PLINIUS omtalar. *Columellæ Faba Marsica* L. II. 9. torde hafwa varit de större Trågårdsbönor; annars wet man, at af Åkerbönor gifwas ock i de warmare länder flere förändringar. Se widare Disp. de Plantis Cibiariis Romanorum.

FAGUS. Bok. *Fagus sylvatica* L. De äldre Grekernes *Fagus* eller *Φυγος* war en Ekfort, *Æsculus*: men Boken fick hos Romarne namn af *Fagus*: Boken är et stort och lummitigt träd, med utbredda grenar, som gifwa stor och tät skugga: Ecl. I. 1. II. 3. Boken blir mycket gammal Ecl. III. 12. men har likwål slät Bark, beqwäm at rista uti, Ecl. V. 13. men är ock, då den blifwit gammal, utsatt, at i topparne afbrytas af stormar Ecl. IX. 9. Trädet är wäl icke det wackraste til sculpture,

ture; men Landtmannen hade kan hända icke båt-
 tre; och det är lätt at arbeta uti, fast icke det
 tjenligoste till dryckeskårt: Ecl. III. 37. men såda-
 ne arbeten tjenade och mera såsom Konststycken till
 sirat. Til Plogredskap G. I. 73. Artar G. III.
 172. använder VIRGILIUS det och, ehuru det i sig
 sjelf, såsom mindre segt, icke war det tjenligaste,
 kan hända för at syla wersarne, utan at ortore
 anföra et och samma trådslog. At man äfwen för-
 sökt ympa Kostanjer i Baf, synes af G. II. 71.
 Mellonens bruk til föda för Menntkor och Kreatur
 nämner icke VIRGILIUS; men man kan derom se
 PLINIUS L. XVI. 5. 6. hwarest och anföres, at
 Glires dermed bleswo gödde.

FARRA. Hos Romerske Auktorerne förekom-
 mer Frumentum icke utan såsom generiske namnet
 på Hwete, hwarunder Far och Far adorum (hwar-
 af Liba adorea Æneid. VII. 109) är den art som
 kallas Spelt, (och aldeles oriktigt Turkiskt, Egypst
 tiskt Safte,) Triticum Spelta L. Man kan icke nes-
 ka, at den i wiså hånseende har förmåner framför
 andra hwetearter; men den har och den beswårlig-
 het, at den icke låter trösta sig utur sina hylsor.
 VIRGILIUS råder G. I. 73. at så den i åkrar, som
 året förut varit Skidfrukt (Erinsäd): såsom Arter,
 Bönor,

Bönor, Bickor, Lupiner o. s. w. Den war, såsom i synnerhet Rågen hos oss på en del ställen, utsatt för Sâdesbaggar *Curculio granarius* och *Frumentarius* L. som äta fornen tomma, Om denna för Spelstäckarne farliga göst talas G. I. 185. 186. En ibland Speltens fördelar är, at den bättre motstår en mindre gynnande wäderlek, och icke af blöft slås utur axen: robusta Farra G. I. 219. Den sås nu på en del ställen under namn af Turkisk Hafre, för at giswa till Kreaturen, och at man så äfwen gjort i VIRGILII tid, ses af G. III. 127. I Æneid. V. 745 nämnes Far pium, som äfwen kallas mola casta, mola salsa och i Æneid. II. 233. salsa fruges, hwilket swårtigen låter kunna öfversättas, utan genom helgat mjöl, Offermjöl. Speltaxen skulle dertill plockas af tre Vestaler, sättas eller läggas i cornua messuaria, torrkas, malas och förwaras, för at sedan till offringarne blandas med Salt. Mera om Far och Hwetearterne ses i Disp. de Plant. Cibar. Roman. p. 8.

FARRAGO. Blandsåd. G. III. 205. Så kallas lades antingen hwad man i Skåne kallar Baktag, det som faller närmast, när den uttröskade Sâden på logan kastas, och består af Slökorn och hwarjehanda slags Frö, som orena Sâden. Detta kal-

lades

labes efter Spelt Farrago. PLINIUS L. XVIII. 15, som råder, at så det tiøft til Bøfkarstoder. Annars blandade man flere slags Såd tilsammen, som såddes under namn af Farrago til samma behof, hwarom man kan se hos PLINIUS på samma ställe, och hos VARRO, COLUMELLA, FESTUS &c.

FASELUS. FASEOLUS. PHASELUS. Turkiska Bönor. Phaseolus Vulgaris L. Stångbönor. Phaseolus multiflorus L. Punctbönor, Blomsterbönor, och kan hånda Phaseolus nanus L. Krypbönor odlades för bordens Full. Se Plantæ Libar. Roman. p. 16. Om Voss gifar rätt, at Faseolus är diminutivum af Faselus, och at tingen utmärker de mindre varieteter, eller Krypbönor, lämnas derhån, emedan det gör här intet till saken. Men af hvad skäl VIRGILIUS G. I 227. säger vilis Faselus, är svårt at utleta. Det tyckes, som dessa Bönor antingen icke varit i hans smak, eller brukar han vilis i stället för humilis scil. statura, och har tänkt på Krypbönan.

FERULA. Särta. En ört ibland de så kallade umbellater eller Skärmvärtter hvars rätta Botaniska namn är svårt at utreda, om det icke varit den af von LINNÉ kallade Ferula Communis, hvars flere alnar höga, och starka stjeltar passa till
de

de bruk Auktorerne tillägga Ferula. De brukades till Spatserskåppar, till straffinstrumenter i Skolor: Martial. L. X. ep. 62. XI. ep. 40. XIV, ep. 80. Horat. L. I. sat: 3. v. 120. De spådare stjekar inslytades till mat. COLUMELLA. Blomqwastarne eller sjelfwa Fårmarne äro stora, med små gula blommor, så at de wäl passa tillypa med de stora siljorne til huswudprydnad för Silvanus Ecl. X. 25, som borde wara bondaktigt sirad.

FILICES. Ormbunkar af allehanda större sorter, som nyttjades til gödning, och at tillika med halm, stipula strö under Boskapen, at den icke måtte ligga kallt och osnyggt, för at fössa sig Skabb m. m. G. III. 297.

FRAXINUS. Åst. Fraxinus excelsior L. Et bekant och til många bruk nyttigt träd. Den frodiga Åsten med wid Krona är et prydeligt träd: Ecl. VII. 65. 68. f. edad, hinner ofta en ofantelig storlek, G. II. 65. 66. Weden är både seg och waraktig, således nyttig til störar G. II. 359. til bjelkar: Æneid. VI. 181. Återfallar i Stogen af nyhuggen. Æneid. XI. 136.

FRUMENTUM. Så kallade Romarne alla arter Zwete med et allmänt namn, se Farra, och råknade

hade berunder Far, Siligo och Triticum, som man finner hos PLINIUS och Scriptores Rei Rusticæ. Om NötbuSkarne blommade ömrigt i Pogen och öfwerflödade af fruktämnen, wäntade åfermanneyn god Hweteförd. G. I. 189.

GALBANUM. Galban, et kådblandat hartz; som i Eshlopien flyter ur en buske Bubon Galbanum L. kallad. Galban har ifrån äldre tider blifwit nyttjad i läskonsten. Hushållare brukade det mycket til rökelse, såsom inbillad sund för Boskapen, och kraftig at bortdrifwa en sort Ormar (Chelydra) G. III. 415, äfwen som at gifwa Bien mod G. IV. 264. PALLADIUS förbredt myggor dermed, och COLUMELLA säger, at man med rökens Pall afhålla Ormar från spåda Kyllingar.

GALLÆ. Galläpplen, en rund wanligen knottig utwärt, som genom stung af Insektet Cynips på ästlikige wärter, i synnerhet Eksorter tillkomma. De egentligen så kallade Galläpplen, eller som de också kallades Turkiske Galläpplen, derföre at de merendels komma från Turkiske länder, finnas på wisa Asiatische Ekar, men hwilken eller hwilka det är, känner man icke med säkerhet, ty Quercus Cerris L. eller Burgundiske Eken är det säkerligen icke. De bästa äro swarta, tunga, utan hål, och

når de sönderflås, glänsande i brottet. Deräs honödragande kraft är känd, och det war i detta afseende som VIRGILIUS G. IV. 265. och söljande, råder at blanda stötte Galläpplen och torra Rosor i Honung, som i rännor af rör instickas i stockarne, när Bien hafwa löst lif.

GLANS CHAONIA. Epirotiska Ällon. Af Greker och flere folkslag lesde hufwudsafeligen af Ällon och Nötter, innan CERES lärde dem at odla Säd, är något widrört wid Æsculus. Chaonien, sedan Epirus kallat, gaf i synnerhet goda Ällon, och dersöre kallar Poëten der i G. I. 8. glandes chaoniæ. Men G. II. tyckes han mera egenteligen hafwa afseende på Ällon af Bröd Eken med Chaonii patris glandes, emedan denna Eken war den, som egenteligen war helgad åt Jupiter. Sr. Æsculus.

GENISTA. Det kan wäl wara, at flere arter burit detta namn; men af jämförelse imellan PLINIUS, VIRGILIUS och DIOSCORIDES synes klarligen, at dermed menas Spartium junceum L. Spanst Hareris, Spanst Genista kallad. Busken växer i Södra Europa och en del af Asien, blir syra til fem alnar hög, och kunde således gifwa herdarne flugga, och lugn åt Säden. G. II. 435. 436. fast den i jämförelse med höga träd, med rätta

Kallias

Kallas humilis 434.. Desß longa, merendels blade-
lösa, mycket smidige grenar: lentæquo Genistæ G. II.
12. äro derjöre icke hårdare, än at de af Vosska-
pen både kunna, och verkelligen afbitas til föda
435. De brukades för öfrigt at slåta forgar af,
och at genom rötning århålla Tågor til rep. De
stora, vackra, gula Blommorne, hvarmed Bus-
sten hela sommaren prälar, gifwer söda åt Bien.
l. c. 436.

HEDERA. Murgröna. Hedera Helix L. Man
känner icke mer än en art häraf, fast den i anseende
de til ålder, jordmån, och ställe at wäxa är sig
mycket olif. Grekerne råkaade tre arter: DIOSCO-
RIDES nämner: alba med hwit frukt, nigra med
swart eller saffransgul frukt, som allmänneligen
kallades Dionisia Helix hade ingen frukt, men
hwita snodar, små och kantiga löf. Det samma
nästan säger THEOPHRASTUS, och PLINIUS estier
dem L. XVI. 34. fast han på et annat ställe L.
XXIV. 10. öker antalet af Hederæ slag til tjugu.
I Europa finnes ingen Hedera hwarken med hwita
ta eller gula Bär. Möjligt är, at sådane förän-
dringar sunnits fordomdags i Grekeland, i senare
tider har ingen Örtkännare i Europa sett eller dem
emtalat, och man finner tydeligen at PLINIUS på

förre stället affriswit bägge de nämde Grekerna
 VIRGILIUS hade med Alba och nigra Ecl. II. 37.
 och G. II. 258 säkerligen afseende på löfwens färg:
 Murgrönan växer i de fleste Europeiske länder,
 i Bogar och på betesmarker, ibland stenar ligger den
 ut åt marken, slänger sig hwart det bår hån: er-
 rans Ecl. IV. 19. se pens Ecl. VIII. 13. får aldrig
 fram, håller sig liten med kantiga löf. Hwar den
 får tillfälle at komma åt någon Trådstram, klänger
 den sig ända up til spetsen, och fäster sig i barken
 med sina små rotlika utflott från grenarne. På
 samma sätt löper den up mot väggar, murar och
 åt sjelfwa fensterglasen, fäster sig med nybnämde
 utflott, grenar sig tillika, och utbreder sig så, at
 den betäcker hela smärre hus *). Den blommar
 icke eller gifwer frucht, förän den blifwit något
 stor och gammal, och för at erhålla så stor fram,
 at deraf kunde göras en liten bägare, behöfwes,
 åtminstone i vår Nord, mer än århundrade: ad
 experienda Vina: si vas fiat e Ligno Ederæ, vina
 transfluere, ac remanere aquam, si qua fuerit mix-
 ta PLINIUS L. XVI. 35. är ibland de upgifter, för
 hwars riktighet man icke borgar, fastän CATO be-
 rättar det samma, och en hel swärm senare Scri-
 benter efter dem. Löfwens både fäpnad och färg
 förän

*) Flora Oecon. Sveciæ. P. I. p. 211.

förändras efter ålder och ställe at wäxa. De äldre och kantige löfwen hafwa et mera Blekgroönt utseende: Hedera pallens Ecl. III. 39. G. IV. 124. som ökes af hwita ådror och fläckar, och en sådan Hedera är troligen VIRGILII Hedera alba Ecl. VII. 38 *). De yngre löfwen på ändan af grenarne af en gammal Hedera äro längre, äggformige och se mörkare ut. Antingen nu Poëten med nigra G. II. 258 har afsseende på denne mörkheten eller på de swarta Bären, kan med ingen wisshet sägas **) PLINIUS berättar L. XVI. 33. Alexandrum ob raritatem ita coronato (Edera) exercitu, victorem ex India rediisse, exemplo Liberi Patris ***) cujus Dei & nunc adornat thyrsos — in solennibus sacris. Som Hedera war Bacchi strat, så war och Wolsbågaren prydd pallente Hedera Ecl. VIII. 25. cujus coronis Poëtæ utuntur, emedan de, såsom i wist hänseende ecstatici, liknade Bacchi tjenare.

D 3

HIBI-

*) Den gode SERVIUS tror sig hafwa slagit spiken på huswudet, när han säger: Nigra autem vel alba hedera, non ex foliis, sed ex ligno cognoscitur. Wi finna twårtom flere exempel hos THEOPHRASTUS, DIOCSORIBES, PLINIUS m. fl.

**) eller nigrae hår håldre swarar til terræ, och så bör förstås, at hwar Picea och Hedera wäxa, har man anledning söta swartsumpjo d.

***) Bacchus corymbifer OVID, Fast, l. 393f

HIBISCUS. Althæa, quam alii Hibiscum vocant, in sylvestrium Malvarum, genere est, cui folia ut Cyclamino rotunda, lanugine canescunt, flore rosaceo &c. **DIOSCORIDES** L. III. 139. Constat Hibiscum folio Malvæ, majori tamen, pilosioreque caule molli, flore mellino, fructu Malvæ, caulibus proxima — Et radicem Hibisci posse addensare (aquam) ajunt, si tritam injeceris, sub divoque humorem posueris *) **THEOPHR.** Hist. Plant. L. IX. 19. och i 15 cap. illi Malvam sylvestrem vocant, Medici Hibiscum. När härmed jämföres hvad **PLINIUS** L. XX. 18. och **PALLADIUS** L. XI. Oct. säger, kan man lida draga i tvifvelsmål, at **VIRGILII** Hibiscus är Althæa officinalis L. Altheeröten. **PLINIUS** säger väl i L. XX. 4. Pastinacæ similem Hibiscum, som tydes motsäga; men han tillägger: quod Molochen agriam (Malvam sylvestrem) vocant, som bevisar en irring Altheeröten växer till et par alnars högd, med raka och tåmmeligen sega stjekar, hvilka, i watten rötte, gifwa rågor likasom Rattosten **). En och annan wiss, at Hibisco Ecl. II. 30. står i stället för ad Hibiscum, eller at **VIRGILII** tanka warit: at man skul-

*) Om pulver af Altheeröten lägges i watten, uplöses det til et stam, och wattenet blir tjockt.

**) Se Flor. Oecon. Svec. Art. Malva.

te drifwa Källingfloken till den gröna Hibiscus, ac beta. Men Allhördten är hvarken af äldre eller nyare kåd såsom något begärligt bete för Geten. Mig synes, ac man bättre förklarar cum viridi Hibisco med et grönt, och då än smidigt (ty torra blifwa stjellarne Störe) Allhestspö drifwa Källingfloken, som ej tålte hårdare instrument, än en grön stjelf, under berandet. Förstår man Ecl. X. 71. med fiscella en Korg, så duga Allheststjellarne, af ofwannånnde orsak icke dertil; förstår man åter en Penningpung, som han under sin sång wirkade af smala Lågor af de rötte Allheststjellar, tyckas bägge desse Poëtiske infall wara mera sammanhängande.

HORDEA. ORDEA. Korn. Bugg. Hordeum hexastichum L. cantherinum Auct. Rågels Korn, Spradigt Korn. Hordeum distichum L. galathicum l. calathicum Auct. Gumring, Twåradigt Korn, och Hordeum vulgare L. Spradigt Korn, Allmångt Korn, hade Romarne och förmodeligen war deras Zeopyron vårt Simmels Korn, Hordeum nudum. Korn förekommer på två ställen Ecl. V. 36. där han klagar öfwer ogrås, hvar man hade sådt stridt Korn, och G. I. 317. Hvarföre stringere på senare stället Pall wara det samma som secare, förstår jag ej. Öfversätter man det genom binda, knyta (i kårswar) blir menin-

gen naturligare. G. I. 305 åter betyder stringers plåcka, hopsamla. För öfrigt står wäl här *Hordea* för *Säd* i allmänhet.

HYACINTHUS. Namnets ursprung gifwer oss **OVIDIUS** i *Metamorph. L. X. fab. V. och L. XIII. fab. I. 394.* Man har trodt sig i blomman se bokstäfverne **A. I. OVIDIUS** tillägger wårtens namn en dubbel anledning, dels af ynglingen **HYACINTHUS**, såsom upkommen af dess blod, då han af **APOLLO** war ihjälslagen, hwarom hela femte sabeln i *Iode* boken handlar, dels stulle den af **AJACIS** blod wara tilkommen *L. XIII. f. I.* Wägge dessa fables tykas förutsätta, at **HYACINTHI** blomman skall wara blodröd, som ock **OVIDIUS** på förra stället *v. 213* säger. Man har welat anse *Delphinium Ajacis* *L.* Riddarspörrar för de gamles *Hyacinthus*; men det kan så mycket mindre wara den rätta, som **PLINIUS** säger *L. XXI. 26. (Hyacintho) ibi fuco hyginum (karmesinröd) tingunt. Radix est bulbacea,* således en lökwört, och jag stulle wara benägen at tro war *Swärdsblomma* *Gladiolus communis* *L.* både i hänseende til röda färgen och teckningen i blommans swalg wara den rätta, om icke **OVIDIUS** på *a. st. v. 212* jämförde den med hwita liljan och **VIRGILIUS** anförde den under flere

färgor. Men at Gladiolus kan vara DIOSCORIDIS Hyacinthus är icke olift. At de gamle Latinernes Hyacinthus är en Krullilja, antager därför Martyn ej utan fel, fast icke därför endast den Europeiske Krulliljan *Lilium Martagon* L. *Lilium Martagon*, *pomponium*, *chalcedonicum* utom flere äro til Höfnad så lika, at ej sällan Örkännare med svårighet skilja dem åt, hwad mera då de, som ej äro Örkännare? Årkillige hafwa och ansett dem såsom varieteter af en art, och kallat dem Martagon. Äger det sin riktighet, at PLINII Pothos är *Lychnis Chalcedonica*, så war och säkerligen Byzantinska Krulliljan *Lilium Chalcedonium* L. den rätta Poëternes Hyacinthus, fast wårtens och blommandens likhet gaf Pomponium och Martagon samma namn. Svave rubens Ecl. III. 63. hade afseende på den röda Krulliljan, antingen det då war den nämde Byzantinske eller den röda förändringen af den Europeiska, och *ferrugineus* G. IV. 183. har afseende på den sistnämde allmännaste, hwars blommor hafwa en slags gråbrun rostfärg. I Ecl. VI. 53. står *mollis* utan annat begrepp än at en saftfull wäxt är lenare för Tjuren at ligga på, än blotta marken. Langvens Hyacinthus den småckande eller liksom asfattade Hyacinthen *Aeneid*. XI. 69. af hetta och brist på watten, Ecl. III. 106. wi-

far at VIRGILIUS kände fabeln om Ajax, den OVIDIUS så omständeligen beskrifwer i L. XIII.

ILEX. Sten Ek. *Quercus Ilex* L. har det märkwärdiga, at den i Södra Europa och Norra Afrika som äro dess hemvist, icke släpper löfwen om wintern, och faller dem först, när nya framkomma, är således beständigt grön. Hinner till en onsenlig storlek, fast icke wonsligen till sådan som våra Ekar. Likwisit anförer PLINIUS L. XVI. 44. et rart exempel af en Sten Ek, som hade trettio fyra fots omkrets. Beden är hård: tota ossa est Ilex PLINIUS L. XVI. 38. och waraktig. Löfwen, som på öfre sidan äro blekgröna, och under gemensligen klädd med et grått ludd, äro icke allenast i hänseende till trädens ålder, utan ock på särskilte stammar olika till Kapnad och i kanterne, hvarsöre man finner dessa Ekar med än owala, än aflonga, än lanserlike löf, än hela, än mer och mindre sågade, ej sällan på de yngre försedde med Karpatänder i kanten. Allonen äro wäl icke så goda som BröbEkens; men icke dess mindre ätelige, och njutas i Spanien af de fattigare. På en del Träd blifwa de swarta. Om VIRGILIUS i detta hänseende kallar StenEken nigra Eel. VI. 54. An. W. 281. eller för dess dystra utseende är osäkert.

Med detta ställe bör man och årinndra sig, at i tåra Fogar och under tråd, die Inret Solken trånge och söga dag, blifva de gröna värterne alltid blekare, ej sålan de färfullare hvitractige, pallentes. I Ecl. VII. 1. tror jag icke Arguta kan hafva någon annan bemärkelse än den nästa, likasom putsade Sten. Eken, i samma mening som Argutum caput G. III. 80. ty man har svårt at göra sig begrep om canora Ilex. När Sten. Eken, hwart Kråkan gärna sitter, blir gammal, blir den åfwen som andrad tråd, ruten och hålig i stammen. Ecl. I. 18. IX. 15, så at åfwen Vi kunna deri bygga G. II. 453. Ilex opaca Æneid. VI. 209. XI. 851. tåt belöfwad. Weden nyttjades til Hoar, at watta na Boskapen utur: canales ilignei G. III. 330. Sten Eken war och Arbor feralis Æneid. IV. 505. För öfrigt nämnes den Æneid. V. 129. VI. 180. VIII. 43.

INTUBA. Intubus, Intybus kallade man egentligen den oblade Cichoream Intybus L. Trågårdens Cichorie, och den wilda värten, som är märkelgen bitter, kallades Cichorium, och blott genom odling skiljer sig från den förra. Här brukar VIRGILIUS den oblade för den wilda, som ofta intränger sig i de brukade åkrar, och egentligen nämner han här

Intuba

Intuba sör Iwarjehanda ogräs, som all möda oak-
 tad, inästla sig i de oblade fälten. Emmenesius
 har gjort sig mycken, fast i min tanka mislyckad
 möda, at commentera detta ställe, för at wisa
 sammanhang imellan Intuba och giffen.

JUNCUS. Såf. Et slägte som växer och trifs
 wes blott i suckrig, och tillika gyttig jordmån, och
 snart betäcker sådana fält, hwilkas bottn icke hålles
 fri för wattenstuka, som alla lumpiga ångar med
 svartmylle bottn utwisa. VIRGILIUS kallar den der-
 före Ecl. I. 40. limosus JUNCUS den gyttjaålfkande
 Såfwen, utan at umärka någon wis art. Såf-
 wens, egentelligen de större arternes, mjukhet gör
 den tjenlig at deraf flåta eller binda med wldjor
 mjuka massor, brukbare både at sitta och ligga på.
 Ecl. II. 72.

JUNIPERUS. En. Juniperus communis L.
 Denna jämte flere sorter En växer i Italien i de
 flåsta bergstrakter. Det är swårt at begripa hwad
 Poeten i Ecl. VII. 53. menar med flant ot Junipe-
 ri, det står där utan alt sammanhang. Någon
 mening måste det dock hafwa; men hwilken? Co-
 RYDON beskriwer Hösten, och Enträden stå den
 ena årssiden som den andra, och äro hela året öf-
 wer försedde med Barr och Bär. Ut med Verri-

us Flaccus göra af Juniperi juniores pyri, synes wäl härdragit, och man har hos VIRGILIUS intet exempel på en sådan hopsättning af namn. Singe man söka sammanhong med det föregående, kunde man tro honom wilja säga: at ånflönt man genom en ständig eldning om wintern, med rök swärtaas dörrstolparne, och därtill fällt andra Träd, stå likwäl Enarne qwar; men de fruktbärande Kastanjer och Äppleträden hafwa icke med de års-iber at göra, äfwen så lite: som om man wille säga: at sedan de strida wattenströmmar om wären utflurit bråddarne, stå Enarne likwäl qwar likasom de ludna Kastanjer, och Äpplen ligga strödda under sina träd. Men meningen är lika främman de. Söga begripeligare är Juniperi gravis umbra Ecl. X. 76. om man och ditsörer cantantibus, så framt man icke will derunder forstå sara, och så förklara: at sent om aftenen ligga under Enen, plågor wara osunde för Sångare, ty uti Enens flugga kan icke wara något specificie grave.

LABRUSCA. Wilda Winrankan. Vitis Vinifera L. spontanea, hwars druswor äro små och elaka. Racemi rari Ecl. V. 7. med så, ej hårfulla drusflasar.

potatis
 LAPPA. Uöfällige vilja härmed förstå Xanthium strumarium L. som ock synes vara DIOSCORIDIS Lappa; men THEOPHRASTI Lappa, onefeligen den samma som PLINII, är otvivelaktigt Arctium Lappa L. Karborrar, Αγκύριον, icke Αγκύριον DIOSCORIDIS. THEOPHRASTUS säger Hist. Plant. L. VII. 14. notable et in lappa, quæ lux asperitatis causa vestibus adhærescit, ut difficile auferri possit. Nascitur enim flos in eo ipso hirsuto & aspero non exiens, neque evidens &c. och jämsdärer den derefter med Cardui. Då denna lika så wäl som Xanthium wäxer i Italien, och ofta tränger sig i Åkrarne, är troligt, at den ock är VIRGILII Lappa. G. I. 153. och III. 385. på hwilket senare ställe han råder, at wacka Sären för dem, som äro så fördärfwelige för Ullen, hwilken deraf ej blott orenas, utan ock så hopfyllas, at den blie odugelig.

LAURUS. Lager. Laurus nobilis L. är, så mycket man kan weta, ursprungeligen från wästra Asien, derifrån den kommit till Grefeland och Dardane i Medelhafwet, och vidare till Södra Europa. På berget Athos såg BELON DU MANS deraf stora Träd. I Södra Europa hinna de wäl icke samma storlek; men blifwa dock stämliken stora. La-

gern är et Rönt Tråd, med wacker, rak och släs
 stam, wacker och slät bark, stor och lumlig krona
 med mörkgröna beständigt grönskande löf; men små
 ofynliga blommor af åtskillde Kön. Löfwen hafwa
 en behagelig, fast swag luft Ecl. II. 54. stark och
 något båt smak, som är starkare och mindre beha-
 gelig hos Bären. Trådet war ominosum; Æneid.
 III. 91. IX. 59. och fö modeligen af sådan anled-
 ning helgat åt Apollo: Ecl. III. 62. 63. VI. 83.
 Æneid. III. 360. Dermed kröntes äfwen i senare
 tider Poëter, såsom des filii Ecl. III. 13. Af
 en sann eller osann händelse, den PLINIUS berättar
 L. XV. 30. har den ock på sit sätt blifwit helgad
 åt Mars, och nyttjades både som et Seger och
 Fredstecken: Æneid. V. 245. 529. (Något mera
 här om kan läsas i Promotions Programmet i Lund
 1799). Af wedens sätt at brinna med eller utan
 sprakande uttydde Spåmän och Präster tillränta fö-
 retagandes utgång. Ecl. VIII. 82. 83. Man will
 derföre at fragiles här skall betydta sprakande; hwar-
 före icke det samma som teneres, spåda, då de kunn-
 na sågas wara Röre. Lagern hörde äfwen til Plan-
 tæ ferales: Ecl. X. 13. J G. II. 131. och s. lifa
 nar VIRGILIUS Citronträdet wid lagern. I bland
 hösthyllor räknar han ock stringere (plocka, insamla)
 Lauri baccas, hvilka nyttjades til läkemedel både
 för menniskor och kreatur.

LENS. Lins. Ervum Lens L. En art små ärtter, som Romarne fått från Egypten. Staden Pelusium nu Domiate utskäppade en myckenhet, och deraf kallas de Pelusiæ i G. I. 228. Efter PLINII intygande hade man i Egypten twenne slags Lentesc, et rundt och svart, det andra suz figuræ (lenticularis). VEGETIUS talar äfwen om en Lens alexandrina, förmodligen samma art, fast den kom ifrån en annan hamm. Huru starkt de i Egypten odlades, kan man sluta af hwad PLINIUS L. XVI. 40. berättar: at det ofantliga Skepp, hwarpå CALLIGULA lät föra från Egypten en Obelisk, innehade de 7305 Tunnor (120,000 modios) Linscr. Man odlade dem hos Romarne, som synes af CATO och COLUMELLA, och nyttjade utan twiswel til utsäde de Egyptiske.

LIGUSTRUM. Liguster. Ligustrum vulgare L. förekommer endast i Ecl. II. 18, hwilket wänligen så förklarar, at de hwita Ligusterblommorne, som hafwa intet annat värde, än at de på de gröna buskar gifwa et wacker utseende, (ty de äro icke wälluktande, och duga icke til något bruk,) falla snart af, och ingen frågar vidare efter dem; men de swarta Blåbären såsom smakelige och nyttige plockas, och njutas af landmannen, lika som det

blott

blott Röna hastigt försvinner, och har således i sig sjelf et owaraktigt värde, i jämförelse med det mindre wackra, men goda och nyttiga. Tror man at VIRGILIUS kände den förändringen af Liguster som har hwita Bår, blir dock förklarlingen enklare: man låter de wackra Ligusterbåren affalla såsom odugelige; men insamlar de fula swarta Blåbåren. COLUMELLA L. X. 300. säger: nigro permista Ligustro, och har utan twifwel asseende på den allmänna Ligusterns swarta Bårklasar. Huru mycket Liguster annars brytt Commentatores, kan ses af VIRGILII opera ed. Lugd. Bat. 1680. 8:o i första Tomen, hwartill förmodeligen PLINIUS gifwit anledning, och han åter fått den af DIOSCORIDES. Beskrifningen hos denne senare på *Κυπρος* passas gansta wäl til Ligustern; men kan ock passa till Egyptiernes Henna, Alcanna, Lawsonia inermis; då han åter säger at man af Blommorna tilreder en wälluktande Olja, har han sannolikt förblandat den med äkta Jasmin *Jasminum officinale* L. af hwars hwita Blommor man tilreder en sådan Olja.

LILIA. Romarne kände flere slags Liljor, som man ser af PLINIUS L. XXI. 5. men VIRGILIUS nämner uttryckligen G. IV. 130 albæ och Æneid. VI. 708. candida, hwilka för sin härliga luft och

Stöna utseende högt värderades, *Lilium candidum* L. hvit Lilja. *Lilia rubent* i Æneid. XII. 68 där emot har asseende på någon af de röda förändringarne som äro nämde under *Hyacinthus*. Den brandgula Liljan *Lilium bulbiferum* L. kan det icke gärna vara, ty en blandning af hvitt och brandgult, wore en ful stönhet. Af *PLINIUS* L. XXI. 7. finner man, at med odor gravis egentell. förstås strång, besvärande luft.

LINUM. Lin. *Linum usitatissimum* L. Linsåde torde varit mera brukligt hos Romarne, när de af Lin knöto Flånät G. I. 142. Snören *Martialis* L. III. ep. 53. Jagttåg och Fogelnät: *Nemesian*: *Cyneget* p. 174. 175 ån man föreställer sig. Men *urit campum Lini seges* G. I. 77. Det magrar åfren, *agris præcipue noxium est, itaque pingvissimum locum & modice humidum poscit*: *COLUMELLA* L. I. 10. *Uber terræ exhaurit.* *PALLADIUS* XI. Oct. 2. som öfverensstämmer med vår tids årsarenhet.

LOLIUM. Infelix *Lolium* Ecl. V. 37. G. I. 154. där man sått stridt korn, råder det olyckliga Dårrepet, *Frugum pestis* *PLINIUS* L. XXII. 25. Det var olyckligt först i det hånseende, at man i stället för en rik Kornflöd, fick Dårrepe, hvars

Hvars Frö för det andra år i högsta mätto Fabeligt at njuta. Se Flora Oecon. Svec; at bägge Auctorerne mena Därrepet, *Lolium temulentum* L. tyckes följa deraf, at man trodde Linet förvandlas i *Lolium*, och det just är detta *Lolium*, som i Linåkrar är et wanligt ogräs.

LOTUS. J G. II. 84. säger VIRGILIUS endast at det gifwes flere slags Lotus, men i G. III. 394 talar han om en foderväxt Lotus, som han sätter i jämförelse med *Cytisus*, i hänseende til dess mjölkgifwande kraft. Ingen af *Scriptores Rei Rusticæ* omtalar den. Den Europeiske Lotus som af de äldre Latinste Skrifställare nämnes, hålles före wara *Celtis australis* L. men då denne icke är känd såsom någon märkwärdig foderväxt, torde den tankan wara riktigare, at VIRGILIUS tänkt på *Homeri Lotus*, som både war en Rön foderväxt, och för luktens skull insåttades i *Coronæ*, hwilken sannolikt är vår Melilot, *Trifolium Melilotus* L. som gärna ätes af Kor, och är mjölkgifwande. Swad för öfrigt angår *Veterum Lotus*, hörer icke hit, och kan läsas i SPRENGELS *Antiquit. Botan. Spec. I.*

LUPINUS. Swita Lupiner. *Lupinus albus* L. hwilka såddes i åkrarne så wäl til söda för menni-

Hor som Bostap. At Poëten för deras bästa
 Sulle kalla värten tristis, kan jag icke föreställa
 mig, håldre för deras utseende, när de stå mogna
 på Åkern, och då man dieförer fragiles calamos,
 Föra stjekar, silvamqve sonantem tåt stående, med
 sina mognade Åidor raslande, tror jag tristis bör
 här öfversättas med ful, oansenlig. G. I. 75.

MALA. Hwar Mala förekommer utan tillägg
 af aurea, cana &c. betyder det Äpple, Pyrus Ma-
 lus L. såsom Ecl. VIII. 37. G. II. 33. Æneid. V.
 544. äfwen som Poma Ecl. VII. 54. G. II. 82.
 87. 150. Æneid. VII. 111. I Æneid. VII. 740.
 öfversätter ÅKERMAN underligen malifera med
 Nötskog.

MALA AUREA. Pommeranser. Citrus Au-
 rantium L. Om man och i Ecl. II. 71. Sulle med
 VARRO L. I. 1. förklara den genom får och getter,
 så låter det sig icke göra wid Ecl. VIII. 53. hwar
 onskeligen talas om frukt på träd *). PLINIUS om-
 talar wäl en art Qwitten, som han säger L. LX.
 2. incisuris distincta, colore ad aurum inclinante,
 och kallades Chrysomela; det är wäl icke omöjligt
 at

*) J. B. FERRARIUS handlar uti Hesperides sive de
 Malorum Aureorum cultura & usu. Romæ 1646
 widlyftigt om fabeln om Hesperiska Trågårdarne.

at VIRGILIUS skulle kunna mena dem; men då jag anser omöjligt, at de kringströfwande Romare icke skulle varit upmärksamme på Pommeranstråden, ehuru de icke förstodo deras bruk så wäl som wi, tror jag med Fål at med mala aurea Pommeranser böra förstås. Hvad kan man föreställa sig Pönare både för syn och lukt än et blommande och tillika fructibärande Pommeranstråd.

MALA CANA tenera lanugine Ecl. II. 51.
 Öwitten Pyrus Cydonia L. hwars frukt är med et lent ludd öfwerdragen, och omlades både för smak och lukt. Se Plant. Cibar. Romanor.

MALA MEDICA vel ASSYRIA så kallade af deras sådernesland. PLINIUS L. II. 3. Frukten af Citrus Medica L. Citroner. Det är den, som VIRGILIUS G. II. 126. 127. beskriwer såsom godt motgift, och derföre kallar felix malum. Tristis står här onekeligen för skarpt sur och tardus sapor för talet länge widhängande smak. PLINIUS säger wäl på anförde stället, at de förnåme Parther nyttjade Pårnarne på mat, commendandi halitus gratia, men det skall utan twiswel förstås om hela frukten eller talet.

MEDICA, äfwenledes af Medien, des såder
 E 3 ne.

neort, eller åtminstone det land hwarifrån Grekerna fått wårten, så nämnd. PLINIUS som L. XVIII. 16. både beskriwer och högéligen berömmar wårten, fast han tillika tillägger den en egenhet, som wisserligen är ogrundad, då han säger: tanta dos ejus est, cum ex uno latu amplius quam tricenis annis duret; förmodeligen är stället felaktigt affskrifwit; ter denis är redan för mycket, om den aflås några gånger om året. COLUMELLA som ock mycket berömmar Medica L. II. 2. säger denis, hwilket ock närmare kommer öfwerens med senare tiders årfarehet. PALLADIUS nyttjar L. V. April I. samma uttryck. VIRGILIUS G. I. 215. will at denna *) förträffeliga Foderwårt: Medicago sativa L. Lusern, Burgundisk Snäckklöfwer, skall sås om wåren, samma tid som Bönor och Hirs.

MELISPHYLLUM. G. IV. 63. Citronmelis. Melissa officinalis. L. At den ättas af Bi, och deraf äfwen fått namn af Apiastrum, samt derföre tilstyrkes at så wid Bigårdar, är bekant. Hwad COLUMELLA L. IX. 8. säger, at man i hans tid gned Bistockarne med Melissen m. m. för at göra dem behageliga för Bien, brukas än i dag. Detta Capitlet hos COLUMELLA förklarar förträffeligen G. IV. 58. och följande om Bistötseln.

MILIUM

*) fast icke för Swenska Klimatet passande.

MILIUM. Hirs. Panicum Miliun L. en ur-gammal Sâdesart, som mycket odlades i äldre tider, och användes på flere sätt til söda både för fattigare och förmögnare. Den är en årlig wårfsâd G. I. 216. En egenkap har Hirsen framför de andra i Europa brukelige Sâdesarter, at den nemligen, kan otroligen länge utan skada förwaras. In glumis reconditum centum durare annis PLINIUS L. XVIII, 30. plus annos centum VARRO L. I. 57. Nu förtiden nyttjas Hirsen mindre än den borde, och endast til gryn. Se min Afhandl. om Hirs.

MORA. Swarta Mulbâr. Morus nigra L. et medelmåttigt Tråd, bekant för sin hårliga frukt, hwilken då den ätes, gör den ätande liksom blodig om munnen, hwadan Tyssa namnet Mauls beere och Swenska Mulbâr, ej Mullbâr Ecl. VI. 22.

MYRICA. Wanligen öfversättes genom Dors, Myrica Gale L. en starkt luktande liten buske, som växer på wåta ställen i Norden och det Nordliga Europa; men kunde så mycket mindre wara känd af VIRGILIUS, som den icke finnes på de tractter han kände. DIOSCORIDES gör Myrica och Tamarix til Synonyma, och då THEOPHRASTUS

tilläger *Myrica folia carnosæ*: Hist. Plant. L. I. 16. och PLINIUS säger L. XVI. 24. *carnosæ Cupresso, Tamarici*, förstår twiswelutan VIRGILIUS med *Myrica Eol.* IV. 2. VI. 10. VIII. 54. X. 13. Tamarisken, *Tamarix* L. Af denna har man i Södra Europa twänne arter *Gallica* och *Germanica* L. hwarannan mycket like, hwaraf likwäl den förra understundom blir et litet Tråd, den senare är alltid en buske. Hvilken af dem VIRGILIUS med *Myricæ humiles* menar, kan wara likgiltigt, hålft äfwen *Gallica* oftast är en buske, och såsom Tråd betraktad, låg.

MYRRHA. Myrrha, en, fast något bitter, dock både wälsmakande och wälluktande kåda, som man icke med säkerhet wet, hwarifrån den fås, och aldeles icke af hwilken wårt. PLINIUS wiste mer deraf, än man nu wet, och hans ser genera L. XII. 16. känner man nu intet. Den nyttjades wäl såsom läkemedel; men än mera såsom wällukt i Ungventa och dylikt. *Myrrha madentes crines* Æneid. XII. 100. af Myrrhasalwa feta hår.

MYRTUS. Myrten, Mirten. *Myrtus communis* L. Med alla sina förändringar, förmodligen till en del genom odling tillkomne. Wårten, som blir et litet Tråd, har hemma i Södra Europa

ropa. Men at det fordom, då Italien war kal-
 lare än nu, i sin spådare ålder war ömtåligt för
 köld, såsom flere främmande Träd och Buskar äro
 hos oss, och som Myrten än är i England, synes
 af Ecl. VII. 5. Den trifes i Italien bäst nära
 hafskusterne, G. II. 112. IV. 124. Martial IV.
 epigr. 13. Trådet är ständigt grönt, och löfwen,
 som äro mörkgröna, pulla HORATHI L. I. O. 25.
 hafwa icke blott et wacker utseende, utan äfwen
 behagelig lukt, likaså de wackra Blommorne Ecl.
 II. 54. En förändring af Myrten har hwita Bär,
 de andra swarta, af en angenäm smak, hwarföre
 de ock nyttjades såsom Matkrydda, APICIUS, PLI-
 NIUS. En förändring, Myrtus boetica, har Bär,
 som äro röda innan de mogna, och den lärer det
 förmodeligen wara, som VIRGILIUS kallar cruenta
 G. I. 306. om man icke will finna det troligare,
 at han tagit anledningen til detta binamn deraf,
 at Myrtrådet ansågs så tjenligt til Spjutkast
 G. II. 447. Æneid. III. 23. VII. 817. och på si-
 sta stället kallar han det pastoralis Myrtus, utan
 twifwel deraf, at herbarne ofta woro med sådane
 Spjut wåpnade, för at förswara sina hjordar mot
 rofdjur. De ynglingar som wunno i öfningar,
 fingo Myrtenkransar: Æneid. V. 72. och man bar
 dem äfwen i Gåstabud HORAT. L. I. O. 4. & 38.

L. II. o. 7. Egenteligen war Trådet helgat åt Venus: Ecl. VII. 62. och kallas dertill Æneid. VI. 443. Myrtus paphia. Gudinnan troddes och hafwa wård om Trådet. Man åtnöjdes icke med at så och af sättqwistor plantera Myrten, utan man försökte åfwen, at ympa den i Robur. G. II. 68. Myrten war och ibland ferals Æneid. III. 23. så som den är hos oss.

NARCISSUS. Narciss. Narcissus Poeticus L. En för sit wackra utseende och söna lukt Ecl. II. 48. bekant blomma. Den blommar senare G. IV. 123. än de som man kastar wårblommor, den besökes af Bilen, som deraf hämta Honung lacrymæ G. IV. 160. Med lacrymæ spelar utan twiswel här Poëten på fabeln om Narcissus. Man känner ingen Narciss med röd blomma, men troligen har VIRGILIUS i sigte den röda kanten på den lilla bågaren midt i blomman. Ecl. V. 38.

NUX ramis olentibus G. I. 188. Dermed förstår VIRGILIUS sannolikt Wallnötter Juglans regia L. som annars kallades Nux Juglans, quasi glans Jovis, Nux Basilica, Nux Persica &c. Mandelträdet Nux Græca kan hon icke dermed mena, emedan dess qwistar ej äro luktande. En annan sak är om Poëten med plurima nux har tänkt på

alle.

afsehandas slags Nötter, hwilkas rika blomstrande Kulle, om derpå fölgde stort antal af Nötämne, båda rik förb, och likwål speciellt nämner Wallnötter.

OLEASTER. Wilda Olivträdet. *Olea Europea Spontanea L.* bör icke förblandas med *Olea Strum PLINII L. XVI. 16.* som är en förändring af Buxbom. Uti *G. II. 180.* anwiser *VIRGILIUS* sådana ställen till plantering af Oljofogar, där wilda Olivträdet växer, v. 302. förbjuder han at blanda Winstocken med dem och 314. Kallar han det infelix derföre, at när elden gått öfwer Winstgården, upstjuta de bittra och onyttiga wilda Olivstammarne; men Winstocken såsom fördärswad blir borte. At Oleaster fordom varit heigad åt Faunus, och Sjöfarande dermed drifwit något Prock, och offrat wid Trädet åt Faunus, då de blifwit råddade utur Steppsbrott, finner man af *Æneid. II. 766. &c.* Understundom blir wilda Olivträdet mycket stort. *G. IV. 20.*

OLEA. OLIVA. Tama Olivträdet. *Olea Europæa culta L.* Egentligen är *Oliva* frukten af Olivträdet, Oliwer; men *VIRGILIUS* brukar bägge namnen ömsom för trädet. Det är förmodeligen ursprungeligt från Asien, och har derifrån för sin
syna

synnerliga nytta i de warma klimater, där Smör
 dels är sällsynt, dels swårigen kan någon tid för-
 waras, för lättheten at odla framför andra oljeri-
 ka växter, som ock för den ålder det hinner, och
 därunder bibehåller sin fruktbarhet, blifwit flyttat
 til Medelhafwens Öar och länderne där omkring.
 VIRGILIUS utmärker Æneid. VII. 711. de Sabin-
 ðe Olivestogarne wid Mutuscæ (Monte Leone wid
 Rom). Trådet växer wäl langsamt G. II. 3. men
 är ganska benågit at wäxa G. II. 181. och blir
 gammalt: firmiffimæ ad vivendum oleæ, ut quas
 durare annis cc auctores conveniat PLINIUS L. XVI.
 44, tar swar söga eller ingen skötsel G. II. 420.
 forplantas åfwen genom sättqwistar G. II. 63.
 växer bäst i en bördig och fuktig lerjord. G. II.
 215. Trådet är hårdt och segt, derföre låter Poë-
 ten DAMON stödjå sig på en Olivestopp Ecl. VIII.
 16. Löfwen äro i jämsförelse med andra Tråds icke
 wackra; deras egna blekgröna färg på öfre sidan
 och olifhet på under sidan hos olika förändringar
 bidroger här il: man finner dem som där äro hwit-
 ackrige, grå, silfwerfärgade, rostfärgade m. m. och
 detta, som på något afstånd, gifwer Kronorne så
 olika utseende, har ock gifwit VIRGILIUS anledning,
 at kalla Trådet ån viridis Oliva Æneid. V. 494.
 ån pallens Ecl. V. 16. ån flava Æneid. V. 309.

Pingvis heter det Ecl. V. 68. G. II. 85. utan twis-
 wel för oljan som frukten gifwer, och hwarmed,
 utom alla andra bruk hwartil den tjente, Säcktarne
 besmorde sina blottade kroppar Æneid. V. 135 at
 motfäcktarne så mycket swårare stulle så fasta tag.
 Af Oliwer gifwes mångfaldiga förändringar VIR-
 GILIUS nämner allenast: Orchades, Radii och Pau-
 sifæ G. II. 86. Orchades heta och Orchites ägg-
 formige, cui plus Olei, Pausifæ eller Posifæ, bittrare
 än de andre cui plurimum carnis, således köttfulla-
 re och Radii longa och smala, samlades senast,
 men gåfwo bästa Oljan, och syltades måst: PLINIUS
 L. XV. 3. Trådet war helgat at Minerva G. I.
 18. G. II. 181. såsom den som lärt dem at nyttja
 det. Oliqwisfar woro fridsäckn Æneid. VI. 808.
 VIII. 115. Af löfwen utaf de ellipte tråden buros
 fransar G. III. 21. Æneid. V. 774. äfwen af Prä-
 sterne wid offringar Æneid. VII. 418. 751. och
 Oliwtrådet hörde äfwen til ferales plantas Æneid.
 VI. 225. 230.

OLUS. Så kallades alla til mat tjenlige grö-
 na växter, som kokades eller stuswades, hwad wi
 med et ord kalla Grönsaker.

ORNUS. Fraxinus Ornus L. Manna Äst så
 kallad deraf, at den i de warmare trakter af Ne-
 apel,

apel, Kalabrien och Sicilien, gifwer det bekanta Manna. Manna Ufkens ställe at wåra på, är egenteligen höga Bergstrakter Æneid. IV. 491. VI. 182. X. 766. och at den på sådane ställen måste blifwa ganska stor, gifwer VIRGILIUS tilkänna på första ställen, äfwen som XI. 138. Manna Ufen är icke ofruktbarare än andra Trädslag i allmänhet, ty den gifwer frö, genom hwilka den fortplantas; men sterilis G. II. 111. kan den af Poëten kallas dersöre, at den icke gifwer någon för menniskan nyttig frucht. Det är ganska sannolikt, at de gamle hade någon kunskap om Manna. THEOPHRASTUS talar om melleus succus in Robore; men efter HESIODUS, så at han ej kânt den sjelf, och PLINIUS säger det samma efter honom. HESIODUS lårer icke heller annorlunda kânt det, än efter berättelse. Man tror at VIRGILIUS Ecl. IV. 30. med roscida Mella menar Manna, äfwen ock at OVIDIUS Metamorph. L. 112. tänckt på den samma. Om de samtelligen lånt begreppet derom af HESIODUS, så är det troligt, at ordet *deus* gifwit anledning til misstag, då THEOPHRASTI öfversättare gjort det til Robur, VIRGILIUS och PLINIUS til Quercus, och OVIDIUS til Ilex för wernsarnes Pull, hålft de alla tre äro Eksorter. Jag nefar wäl ej möjeligheten, at ju någon art Ek kan gifwa

gifwa Manna; men icke har jag funnit såkert spår till något sådant. För jag tro Lexicographi, så betyder *Deus* äfwen *quævis arbor*, och om så är hafwa de samtelligen lätt bedraga sig af detta ord hos *HESIODUS*. Man kan ock fråga om någonsin *HESIODUS* tänkt och sagt at Eken bår Honung an norlunda, ån at Vi deri bygga, och söljakteligen där äfwen samla Honung. Hade Manna warit bättre känd af dem, skulle man tro, at *VIRGILIUS* derföre kallat *Ornus sterilis*, at den i det egentliga Italien icke gaf någon Manna, hwilken man först lärer finna såkert nämnd under namn af *Diosomeli* och *Aëreli* (männe icke rätteligen *Aëromeli*) hos *GALENUS*; men det war förmodeligen Manna *Hedyfari* och icke *Orni*.

PALIURUS. De Greker som beskrifwa och omtala bruket af *Paliurus*, äro sins emellan så oöfverensstämmande, och *PLINIUS* äfwen gifwer derom et så obestämt begrep, at *MATTHIOLI* tanka blif ganska sannolik, det de med detta namn benäme alla piggsulla Träd och Buskar, likasom man på Latin kallat dem *Spinæ* och på Swenska *Törnen*. Möjligt kan dock wara, at *VIRGILIUS Ecl. V. 39.* haft affeende på den af de äldre Europaiske Örtlärare kallade *Paliurus*, *Rhamnus Paliurus L.*
en

en buske som har dubbla taggar wid löfwen, den ena rak, den andre frofig, nedbögd, och wäxer tåmmeligen allmän i Södra Europa, äfwensom på en del ställen i Asien.

PALMA. Palmträd. Palmerne äro många, och kunskapen om dem i det hela nog oredig. Europa har en enda Palmart, nemligen *Chamærops humilis* L. icke *PLINII Chamærops* utan des *Chamærepes* L. XIII. 4. Spanjorernes Palmito, et i högsta måtto beswårligt ogräs i åkrar, förnedrat at deraf göra sopqwastar *). Men at Romarne kände flere arter Palmer, finnes tydeligen af *PLINIUS*. Den förnämste, och som de sannolikt hade afseende på, då Palmen nyttjades såsom et Seger-teckn, war *Phoenix Dactylifera* L. DaddelPalmen, den de kände från Syrien, Judalandet Idumæa G. III. 12 och Egypten. Et träd, som i så många hänseende, såsom des resliga wäxt, raka stam, präktiga krona G. IV. 20. härliga och nyttiga frukt, nödwändigt wäckt de tänkandes synnerliga upmärksamhet. *HARDUIN* anförer uti des uplaga af *PLINIUS* Tom. I. tab. VII. twänne Judiska Skådepenningar, slagne efter återkomsten från Babyloniska

*) Huru Sicilianerne förstå at bättre gagna den, ses i *BARTELS Briefe aus Sicilien und Calabrien* Th. 3. B. I. sid. 242.

byskontsa fångelset, hvilka bägge föreställa på ena
 sidan et Palmträd. Dese äro slagne under Si-
 meons tid. Jag är icke nog bewandrad i Histori-
 en, för at weta, om DaddelPalmen förut warit
 nyttjad såsom en sinnebild för Judalandet, hwilket
 dock synes sannolikt, eller det nu först nyttjades så-
 som et Seger. eller snarare såsom et Glädjes tecken,
 at de nu åter fått intaga det land, hwars Döddlar
 och Windruswor woro de kosteligaste. Icke heller
 wet jag, om Romarne nyttjade för denna tiden
 Palmqwistar såsom Segertecken, eller de, eller
 Grekerne kunna hafwa först lånt tanken af Judar-
 ne. At tanken war lånt, anser jag så mycket wis-
 sare, som Romarne icke kunde hafwa begrepp om
 denna Palm, förrän de hämtat det genom sina ut-
 swäfningar i Asien eller Afrika. Trädet behagade
 dem så, at de snart förde det in til sig, likasom
 Grekerne, fast de icke ofta fingo fågna sig af någon
 ätelig frucht. De flere Skådepenningar, som fin-
 nas aftagne i Wagenfeils Sota p. 1084. och före-
 ställa DaddelPalmen med öfwerkrift *Judæa capta*,
 och på andra sidan *VESPASIANUS*, wisa at han
 nyttjat Palmen såsom et Segertecken; men om han
 warit den första, som hos Romarne brukat detta
 embleme, känner jag icke. Trädet har inga grenar
 eller qwistar, utan odelade Bladstjelfkar, på hvilka

de longa, smala och spetsiga löfwen sitta, och en sådan med lös besatt blodstjelt är det, som man kallar Palmqvist. Dylke lårer blifwit burne af de vinnande wid Olympiska Spelen. G. III. 49. På de öfrige ställen är det swårt at weta, om Poëten menar werkelige Palmqvistar eller blott Seger, för hwilken ordet oftaft förefommer Æn. V. 111. 339. 346. 349. 472. 519. VII. 655. XII. 936. Man känner flere Selini: Selinus floden Arena i Sicilien: Selinus nu Terra delle Pulici på södra Sicilien och Selinus eller Salona på Afriska Kusten. Med palmosa Selinus Æneid. III. 705. förstår han utan twiswel Terra delle Pulici.

PAPAWER. Wallmoge. Papaver somniferum L. Utom många förändringar af denna arten Wallmoge som i Trågårdar sås til prydnad, har man twänne hufwudsakelige, den ena med hwita Blommor och hwita Frö, som ock egenteligen bär namn af Hwit Wallmoge, och den andra med swarta eller swartbruna Frö och röda Blommor, som kallas Swart Wallmoge Papaver nigrum, af hwilka den Hwita såddes för Fröets full för bordet, och den Swarta, såsom det synes af PLINIUS L. XX. 18. för läkekonsten. Den förra kallas dersöre af Poëten G. I. 212. cereale och G. IV. 131. vescum, den senare för sin sömngifwande kraft lethura

niæum G. I. 78. IV. 545. *Æneid.* IV. 486, och
 betyder *lethæum* där hvarken mer eller mindre än
Sömnigifwande. Fabeln om floden *Lethe* är känd,
 at när man drack af dess watten, förlorade man
 minnet. När man sofwer är ock minnet borta.
 Fast man kan dö af för stor mängd *Opium*, och
lethalis brukas nu för tiden för dödelig, dödande,
 bör det icke tilläggas *VIRGILII* mening. Huru
Opium af *Wallmogen* bereddtes, omtalar *PLINIUS*
 på nämde ställe. *Summa Papavera Ecl.* II. 47.
 betyder *Wallmogeblommorne*. När mycket regn
 faller, i synnerhet i de dubbla *Wallmogernes* blom-
 mor, hänga de, såsom woro de trötte i halsarne.
Æneid. IX. 436.

PICEÆ. *PLINIUS* säger *L. XVI. 10.* *Picea*
montes amat atque frigora. Piceæ rami pæne sta-
tim ab radice modici, velut brachia, lateribus in-
hærent. Situs in excelso montium, ceu maria
fugeret. Picea minus alta quam Larix. Här af skul-
 le man wara benågen anse den för *Bergtallen*
Pinus Mughus eller *Krumtallen* *Pinus Pumilio*
Willd. men då han vidare säger: *Materies præci-*
pua trabibus & plurimis vitæ operibus — ad fissi-
les scandalas cupasque &c: och utom dess talar om
 des myckna *Harz*, kan det icke wara någon af dem,

utan snarare Silfwergranen *Pinus Picea* L. som VIRGILIUS G. II. 257 och 438 med *naryciaeque picis lucos*, samt Æneid. VI. 180. menar. *Nigrans Picea* Æneid. IX. 85. vill icke säga annat, än den mörkgröna Silfwergranen.

PINUS. Fur. Tall. *Pinus sylvestris* L. och utan twifwel den varieteten deraf, som de nyaste anse för en särskild art under namn af *Pinus Pinaster*, Italienskt Fur. Den blir mycket hög och stor G. II. 389. Æneid IX. 136. V. 449. är äfwen et wacker t Träd i lustplanteringar Ecl. VII. 65. 68. Nyttjades till Skeppsbyggeri: Ecl. IV. 38. Æneid. V. 153. X. 206. *gravis Pinus* är här en tung båt eller et stort Pepp, och infesta *Pinus* fiendteligt Pepp. Den bör sållas i rätt tid, då den är tjenligast til sit bruk: *tempestiva Pinus* G. I. 256. Deraf gjordes Sacklor, hwarpå Æneid. VII. 397. IX. 72. har afseende. Den war på en del ställen ömnic. G. IV. 141. utgörande hela Skogar: Æn. IX. 85. XI. 320. Fanns på Berget Ida, Æneid. X. 230. på de högsta fullar af Atlas: Æneid. IV. 249. i Etrurien IX. 522. Hwarest den wäper på återfallande eller echogiswande högder, härma desfa ljuden: *loquens Pinus* Ecl. VIII. 22. Jätten POLYPHEMUS föreställes stödjande och ledande sig
wid

wld en affhuggen Fur Æneid. III. 659. och sacra
Kallas den Ecl. VII. 24. såsom helgad åt Cybele.

PLATANUS. Österländsk Platanus. Platanus
Orientalis L. Et prydeligt Tråd, hwars wårt och
lös likna lönnens. Förträffeligt till Alleer och
Skuggtråd. G. IV. 146. potantibus säger VIRGI-
LIUS, jucunda PLINIUS L. XVII. 12. quamvis cras-
sa, wärer gråset likwål frodigt berunder, och detta
mjuka gräs, som få Tråds Rugga medgifwer, gör
den för dryckeslag så mycket angenåmare. Sterilis
Kallar Poëten trådet twiswelsutan berføre, at det
gifwer ingen njutlig frukt G. II. 7. men man för-
sökte at ympa äpplen deruti.

POPULUS. Silfwer Poppel. Populus nivea.
Romarne kände ganska wäl wår allmänna Poppel,
Swart Poppel Populus nigra L. och Libyca,
som lårer wara wår Asp Populus tremula L. pe-
diculo Populis tremulo, — & iisdem solis inter se
crepitantia PLINIUS L. XVI. 24; men at VIRGI-
LIUS här talar om SilfwerPoppeln, wlsar candida
Ecl. IX. 41. och bicolor Æneid. VIII. 276. Wäl
är wår Swita Poppel Populus alba L. också
hwitaktig på undersidan af löfwen; men den
är et mera nordiskt Tråd, och SilfwerPoppeln
är hemma i Italien. Trådet war helgat åt

HERCULES, som föregifsnes hafwa fört det med sig från sin resa til Sthyr, eller som andra berätta, at han wid hemkomsten dertifrån satte på sig en krans af detta Tråd, hwarpå VIRGILIUS utan twisfel syftar med *Herculeæque arbor umbrosa coronæ G. II. 66.* och *Populus Alcidæ gratissima Ecl. VII. 61.* dertfore buro de kransar deraf wid wiså fester til HERCULIS åra. *Æneid. VII. 286. V. 134.* Trådet wåper hålft i suktig jordmån, nära watten, och så bör wäl in fluiis *Ecl. VII. 66.* såga det samma som *ad fluios*, och förmodeligen har den någorstädes wid Tiberns stränder wårt: *Æneid. VIII. 32.* och *Æneid. X. 190.* så wäl som *G. II. 13.* har utan twiswel åfwen asseende på det ställe, at wåra wid watten, då Swanen söng under det styggb eller krona.

PRUNA. Plommon. *Prunus domestica L.* Hwaras de hade åfwen den tiden flere förändringar; men VIRGILIUS nämner af dem endast *cerea*, Gula Plommon, och talar om at man ympade Plommon i Krikon eller Spansta Slån *Prunus infittia L. G. IV.* som förstås med *spinis*, emedan Krikonträdet har piggar. Åfwen berättar han, at man ympade *Cornus* i Plommon. *G. II. 34.*

PYRA. PIRA. Påron. *Pyrus communis* L.

I Romerske Fruktträdgårdarne hade man många sorter Påron, hvarpå PLINIUS och Scriptores Rei Rusticæ, i synnerhet COLUMELLA, gifwa förteckning; men VIRGILIUS nämner i G. II. 88. allenast tre sorter, nemligen Crustumii, Syrii och Volemi. Hvad Crustumii, eller som de ock kallas Crustumina Pyra woro för en sort, kan icke utredas. De buro namn af orten, derifrån man sått dem, Crustumium, som VIRGILIUS omtalar i Æneid. VII. 631. och tros varit belägen, där Marcigliano vecchio eller Magliano nu ligger. VARRO talar ock om Ager crustumenius. Crustumia scil. Pira, gratissima säger PLINIUS L. XV. 15. Syrii, som äfwen omtalas af Martialis L. V. epigr. 79. in hisque alia colore nigro donantur Syria, PLINIUS på samma ställe. Volemi af vola, emedan de woro store som en knytnåfve, kallades ock libralia: amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt. PLINIUS L. XV. 12. dem han på samma ställe säger, at CATO kallat sementiva och mustea. Det synes likväl af CATO VII. at han ansatt dem för olika arter. Vi hafwa wäl än Påron, som för sin storlek kallas på Fransyska Poires de livre, på Engelska Pound Pear och på Tyska Pfund Birne; men de kunna icke kallas mustea, som jag stulle

wilja öfversätta med SastPåron, om de icke beröföre, at de äro torra och mindre goda at äta rå, nyttjades til must eller Eider, bliswit så kallade. I G. IV. 145. talar VIRGILIUS om eduram pirum, som onekeligen har affeende på Påronträdet's hårdhet, och icke på frukten. Men kan ock hända på bågge, och då menar han Wild Påron, Stens Påron. Påronträdet är icke allenast i allmänhet hårdt, utan är Stenpåronens jämförelsewis hårdast Ecl. I. 74. förmanar han at ympa Påron, och G. II. 71. berättar han att man i MannaÅffen ympade Påron, och 34, at man i Äpplestammar ympat dem, hwars möjlighet, åtminstone nu nekas.

QUERCUS. I allmänhet anses Quercus och Robur för synonyma, och af VIRGILIUS finner man icke lätt anledning til annat; men när man gifwer noga akt på hwad PLINIUS säger så om den ena som den andra, och jämförer det fins imellan, finner man tydeligen, at dermed menas helt olika Träd. Det är egentligen utur L. XVI. som man skall hämta uplysningar, hwilka likwäl äro spridda från femte til och med syrationde tredje kapitlet. Utom det, at han på et par ställen nämner bågge i samma period, såsom i 5 Kap. quippe cum Robur Quercumque vulgo nasci uideamus, och i Kap.

(Kap. 6. Glandem ferunt Robur, Quercus, och på andra ställen t. ex. R. 31. 39. 40. 42. 43. anförer ån den ena ån den andra arten, har han på några ställen jämfört deras olika egenskaper. Sålunda säger han c. 6. Quercus glans optima atque grandissima, Roboris parva: glans Querna diffusam (carnem) fungosam fieri Robur. I c. 8. Quereus fert Boletos probatissimos, Robur noxios, i c. 18. säges: Montes & valles diligit Robur — descendunt & in plana Quercus, i c. 40. et quædam tamen in aliis diuturniora sunt usibus — Robur defossium & in aquis Quercus obruta. — Robur marina aqua corrumpitur. De woro således särskilde Trädarter, men hwilka? Det är bekant, at twänne särskildte arter **Et**, **Sommar-Eken** Quercus pedunculata Willd. och **Winter-Eken** Quercus Robur Willd. länge warit sammanflagne, och warit ansedde såsom förändringar af en art, som het Quercus Robur hos von LINNÉ, åfwen som SMITHS Quercus sessiliflora β . eller Willdenons pnbescens warit ansedd såsom en varietet af Quercus Robur L. Af dessa äro wål Winter Ekens Allou mindre, men weden samre, hwilket icke passar ihop med PLINII Robur, om hwilken han säger L. XVI. 7. namque fert & Gallæ utrumque genus, & quædam veluti Mora, ni distarent arida duritie, ple-

rumque tauri caput imitantia &c. Om han med dessa menar den art Galläpple, som på Tyska kallas Knoppert, så weta wi, at dessa egenteligen finnas på Ægilops; men Ællonens storlek m. m. på denna tillåta icke, at anse hans Robur för Quercus Ægilops L. Professor SPRENGEL har uti Antiquitatum Botanicarum Specim. I. wäl utrett ganska mycket rörande de gamles Ekar; men i närwarande fråga, har jag derutur icke fått den uplysning jag önskat, och nåppeligen lärer den säs, utan af någon grundelig Örtkännare i Italten, som will göra sig möda, at med PLINIUS i handen anställa undersökning. Imidlertid felar man icke, om man till dess man får redig kunskap här om, öfversätter Quercus genom Ek och Robur genom Järn-Ek. Eken war helgad åt Jupiter: Ecl. VII. 13. dit och Æneid. X. 423 torde syfta, och fatidica Ecl. I. 17. G. II. 16. den blir ofantligt stor Æneid. XI. 5. så hög, at den kallas Pyhög. Æneid. III. 680. IX. 681. gammal och åldrig *) Æneid. IV. 441. är hård i weden Ecl. IV. 30. obdjelig. Ecl. IV. 29. gifwer åtelige Ællon G. I. 159. 305. som likwäl torde böra förstås om Æsculus. Dess löf nyttjades till coronæ civicæ eller fransar, med hwilka de

blef.

*) t. ex. Eken wid Stohla. LINN. Westgöth. Resa.

blefwo prydd, som utmärkt sig för någon borgerlig dygd. *Æneid.* VI. 772. Af de sega telningar flåtades *Bårar.* *Æneid.* XI. 65. och man hade förmodeligen åfwen, fast utan framgång försökt, at ympa *Äpplen i Eken.* *Ecl.* VIII. 53.

RACEMI PASSI. G. IV. 269. i stället för *Uvæ passæ,* *Rusin,* åfwen *Passulæ* kallade. Sättes, at tilreda dessa *Rusin,* wida beswårigare, än det nu för tiden brukelige, beskrifwer *COLUMELLA* L. XII. 39. *Uvæ pŷthiæ* eller *pŷthiæ* woro et slags *Pöna* *Grekiske* *Druswor,* hwilka likwål i *Italien* hwarken gåfwo nog stora eller många *druswor,* för at wara nog lönande til *Win;* men goda til *Rusin,* som åfwen *COLUMELLA* berättar, och dermed bestyrker hwad *VIRGILIUS* om samma *drusart* säger: G. II. 93. *passo utilior.*

ROBUR. *JärnsEk.* Jämför hwad här om är sagt wid *Quercus.* Detta *Trådslag* omtalas oftare än något annat hos *VIRGILIUS* G. I. 175. II. 25. 64. 305. III. 377. 420. *Æneid.* II. 186. 260. 482. IV. 399. 441. V. 681. 698. VI. 181. 214. VIII. 221. 315. X. 479. XI. 174. 326. 553. 893.

ROS. ROSMARINUS. Rosmarin. Rosmarinus
Anthos L. är icke **DIOSCORIDIS Libanotis**, således
 icke heller **PLINII**, ehuru man kallat den äfwen
 Ros marinus, utan **DIOSCORIDIS Libanotis stepha-**
nomaticus, en bekant växt, och förträffelig Buske
 för Bi, som många tillfriska Marbonste Honun-
 gens synnerliga behagelighet. **VIRGILIUS** räknar
 den ock ibland Bivärter **G. II. 213** äfwen så **CO-**
LUMELLA L. IX. 4. 13. **VIRGILIUS** låter dem äf-
 wen **Æneid. VI. 230.** bruka Rosmarin och Oliv-
 quistar wid lustration.

ROSA. Rosor woro alt för wackra och wäl-
 luktande blommor, för at kunna af Blomsterålfare
 och Poëter förgåtas. Man finner dem berföre
 snart af alla omtalte. Romarne kände flere ar-
 ter af dem, som kan ses hos **PLINIUS**. Jämför
Plant Cibar. Romanor. Emedan de röda arterne,
 såsom för sin lukt måst wärderade, också måst od-
 lades, hafwa de ock gifwit anledning, at kalla rö-
 da färgen roseus **Æneid. VII. 26.** och äfwen at gifwa
 många orter, ståder m. m. namn **Æneid. VII. 712.**
Pæstum, Grekernes Posidonia, som lärer varit **Pe-**
siccio i Neapel, fordom en mågtig Stad, hade i
 synnerhet förträffliga Rosengårdar, uti hwilka man
 äfwen hade Rosenbuskar som blomstrade två gån-
 ger

ger om året *), anföres G. IV. 119. Mörkröda Rosor Ecl. V. 17. Swita Aeneid. XII. 69. Rosorne nyttjades till kransar, Salwor, och andra wällukter, och torrkade såsom Medicin för Bi G. IV. 268. utom andra bruk, som man finner hos PLINIUS m. fl.

RUBEA VIRGA. nämnes här af den orsak, at den för öfrigt så lyckelige Öfversättaren af VIRGILII Georgica, Voss gifwer det med Blombeerranken, som låter wara oriktigt. Swarken äro Björnbårsqwistarne nog sega, at deraf flåta forgar, eller duga de dertil för sina taggar. Rubes virga C. I. 266. kan icke betyda annat än röda spån, sådane som flere slags Wibe, Wihl, m. fl. bära.

RUBUS. PLINIUS har tre slags Rubi, quæ mora (Musbårslika Bår) ferunt, & alio genere, similitudinem Rosæ, och idæus L. XVI. 37. Den sista är onkeligen Gallon Rubus idæus L. Den medlersta låter wara antingen Björnbår med fyllda Blommor, som hafwa Kapnad af små Rosor, eller ock en förändring deraf med röda Blommor. Både med Rubus asper Ecl. III. 89. och horrentes C. III. 315. menas Björnbår, Rubus fruticosus L.

*) Något som äfwen understundom händer hos oss.

L. hwars qwistat, huru taggsulle de ock äro, list-
wål ej Ponas af Geten.

RUSCUS. Mustörne. *Ruscus aculeatus* L. en
låg Busse med styfwa löf, som ändas med en
hwaß och stingande spets. Den är mild i Italien,
breder sig ut genom rötterne, och är ej allenast
Karp. G. II. 32 utan ock försärlig at gå ibland.
Ecl. VII. 42. Utom desß har den intet mindre än
behagande utseende.

SALIUNCA Ecl. V. 17. folio quidem subbre-
vi, et quod necti non possit, radici numerosæ eo-
hæret, herba verius quam flos, densa veluti manu
pressa, breviterque cespes sui generis. Pannonia
hanc gignit & Norici, alpiumque aprica, urbium,
Eporidica *), tantæ svavitatis, ut Metallum esse
ceperit. Vestibus interponi eam gratissimum säger
PLINIUS L. XXI. 7. som så mycket jag wet, är af
de gamle, den ende som gifwit någon underrättelse
om wårten. Besynnerligt är ock, at CLUSIUS,
hvilken reste såsom Örefännare och Örtsökande ge-
nom de orter, där PLINIUS säger den wåra, icke
har nåmt, eller åtminstone icke igenkånt densamma.
Med mycket Pål tror ALLIONE den wara sin Vale-
riana Saliunca, hvilken VAHE åfwen anser för en
egen

*) Nu för tiden Ivrea i Piemont.

egen art, tillgd från Valeriana lupina L. Den är
 gansta målluktande, och kan kallas VIRGILII Bal-
 drian efter VIRGILIUS är den första som omtalas
 den samma. Namnet Saliunca kommer förmodelli-
 gen af någon bladens likhet med Salix.

SALIX. Wide, Pihl. De ar'er som hålla
 sig såsom Buskar kallas Wide, de som blifwa Träd,
 heta Pihl. Præterea genus haud unum — nec
 Salici G. II. 83. 84. Willdenow upräknar ej min-
 dre än 116 arter. Salicis statim plura genera. Nam-
 que in proceritatem magnam emittunt jugis vinea-
 rum perticas, pariuntque balteo corticis vincula *)
 & alia virgas sequacis ad vincturas lentitæ **) Aliæ
 prætenues viminibus texendis spectabili subtilitate.
 Rursus aliæ firmiores eorbibus, ac plurimæ agrico-
 larum supellectili: candidiores ablato cortice lenique
 tractatu, vilioribus vasis, quam ut e corio fiant:
 atque etiam supinarum in delicias cathedrarum **)
 aptissimæ. Cædua Salici fertilitas (G. II. 446.)
 densior tonsura. Nullius quippe tutior est reditus,
 minorisve impendii (G. II. 415,) aut tempestatum
 secu-

*) Afslådde remsor af Widebarken, som nyttjades till
 band.

**) Sega widjor.

***) Liggstolar.

securior PLINIUS L. XVI. 37. hvarföre och CATO
 6. I. sätter Salictum (Ecl. 35. G. II. 13. 415.) i
 tredje rummet för den som på en Landegendom
 vill göra anläggning. Af det här utur PLINIUS
 anförde förstår man hwad affeende VIRGILIUS har
 i Ecl. III. 65. 83. V. 16. X. 40. G. II. 434.
 Flere arter Wibe hafwa en daggbå (glaucus) eller
 och ljusgrå (canus) färg: G. II. 13. VI. 182. Pihl
 så wäl som Wibe växer gärna wid watten, och nytt-
 jas dertföre at fästa flod och åbräddar G. II. 110.
 IV. 26. Barken på de fläste arter är bitter, Ecl.
 I. 79. Löfwen ätas gärna af kreaturen G. III.
 175 *). Alla arter blommande Pihl och Wibe
 besökas begärligt af Bilen Ecl. I. 55, och afgifwa
 hos oss den första betydligare wärsöda för dem,
 och när dessa äro förbi, är wären inne med flere
 slags Blomster och grön mark, som Herden
 kan med behag taga sin middagssömn på.

SARDOA.

*) Andra öfversätta Vescus med torr, tlen; men skälen
 härtill förekomma mig ogrundade; än mindre se. står
 jag hvarföre VOSS öfversatt ordet genom auszehren-
 des. PLINIUS brukar på et enda ställe Vescus, L.
 VII. 20. som man vill förklara genom exilis, gracilis;
 men deraf kan man här intet sluta emot ordets egent-
 liga bemärkelse och sakens rätta förhållande.

SARDOA HERBA Ecl. VII. 41. kallad wäl af Poëten amara i stället för acris, för wersens Stull, ty den är inter mindre än bitter. Den kallades och Apiastrum af Bladens likhet med Apium; men är wida skild från den rätta Apiastrum eller Melisophyllum. Det är denna Apiastrum om hwilken PLINIUS säger: sed in confessa damnatione est venenata in Sardinia L. XX. II. DIOSCORIDIS L. VI. 14. räknar den til Ranunculi genus, quæ vescentibus mentem adimit, & quadam nervorum distentione labia in rictum contrahit, ut risus speciem præbeant, a qua quidem affectione, de Sardonis risu adagium, in vulgus infausto omine manavit. Man finner den och omtalad hos SALLUSTIUS och APULEJUS. De twenne omständigheter, at bladen likna Apium, och at den hörer til Ranunculi genus, göra ganska sanno'igt, at Sardoa Herba är den allmänna i och wid watten växande Tiggar Ranunkeln, Ranunculus sceleratus L. som är så stark och brännande, at ingen kan med des safe röra wid läpparne, utan at göra grimacer, och at den drager blåsor på huden.

SCILLA. Hafslök. Scilla maritima L. En stor, stem ut, högst bitter lökväxt, som finnes wild på Medelhafwets stränder. Af VIRGILIUS

förefriswes den G. III. 451. at blanda i Salwa mot FårFabb.

SERPYLLUM war wißerligen icke wår allmänna Bactimjan Thymus Serpyllom L. ehuru den ock, när den blommar kan sägas på fälten wara late, men ock swagt olens G. IV. 30. 31. och äfwen tjénar til föda för Bl; men tjénar aldeles icke på mat Ecl. II. 11. Apicius L. X. 7. såsom både för hård och litet smakelig, men wål kan det hafwa warit en i Italien allmännare förändring deraf.

SILER. At Siler warit en wild Buske, slutar man deraf, at VIRGILIUS G. II. 12. nämner den ihop med Genista. PLINIUS säger ock L. XXIV. 10. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumque rustici ob id ex eo gerunt, och L. XVI. 18. non nisi in squosis proveniunt Salices, Alni, Populi, Siler, Ligustra &c. Hwad Siler molle will säga, om det af ludd war mjukt, eller det war mjukt at böja, wet man icke. Voss öfversätter det genom Wibe, som jag twiflar wara rätt, då VIRGILIUS nogsamte kände Widit; snorare menas med Siler Ugglerönn, Viburnum Opulus L. som växer på sumpiga ställen, och har smidiga rotstott.

SORBUS. Spirting. *Sorbus domestica* L. Et uti Cödia Europa allmänt Träd, som för sina Bär odlas, hwarom kan ses Plant. Cib. Romanorum. At man af Spirtingsbären gjorde en art Win, säger både VIRGILIUS G. III. 380. och PALLADIUS L. II. 15. Jan: ex Sorbis maturis sicut ex Piris Vinum fieri traditur & Acetum. Af ordet fermentum som VIRGILIUS tillägger, vill Voss, at detta Win varit tilredt af Malt och Spirtingsbär; men jag ser ingen nödwändighet deruti, utan blott at Saften af bären behöfwer tillfats af Fermentum, om hwilken PLINIUS L. XVIII. 21. säger at den gjordes af Milio eller ock Tritici ipsius furfuribus med must, under Winstörden; andra tider gjorde man Surdeg af korn och watten &c.

SUBER. *Quercus Suber* L. Korckträdet, af hwars Bark (den allmänna korken) gjordes både Hjelmar Æneid. VII. 742. och Sköldar, som mot Kastspjut och Pilar woro säkra. Med tillhjelp af en aspassad hetta gaf man den hwad form man wille. Korkens egen specifica lätthet gör, at den icke allenast sjelf ej sjunker i watten, utan kan en Menniska klädd i passande korkröja icke sjunka, dersöre insveptes Barnet i Näfwer och Kork. Æn. XI. 554. bägge lätta.

TÆDA förekommer på flera ställen, där betyder Sackla, som håist gjordes af TÆDA eller Teda. Men G. II. 431. Æneid. IV, 505. och VI. 214. betyder det et tråd som kallades Tæda, Nótus Suren, *Pinus Cembra* L. som på Europeiske Alperne blir et högt Tråd, ganska kådrift och wälluktande, hvarföre det ock gärna til nåmde bruk nyttjades, äfwen som till Wål. *Sextum genus est Teda proprie dicta, abundantior succo quam reliqua, parciore liquidioreque quam in Picea, flammis ac lumini sacrorum etiam grata. PLINIUS L. XVI. 10.* Men Tæda hade ock en annan bemärkelse, samma som Töre, Tyre: *Laricis est morbus, ut Teda fiat, når Lärketträdet blir så kådrift, at det icke duger til wirke. PLINIUS på s. st. Pix liquida in Europa e teda coquitur i II cap. — Sappinum — ejusque imas partes tedas vocant, cum sit illa arbor nil aliud quam Picea &c. cap. 12. Arborum quidam communes morbi — aliquæ vero & obesitate: ut omnia quæ resinam ferunt, nimia pingvitudine in tedam mutantur: PLINIUS L. XVII. 24.* Det war således icke blott Lärketträdet, *Pinus Larix* L. som gaf Tæda, utan äfwen *Picea* och flere Barrträd, liksom man i våra tider finner, isynnerhet i mossar gamla rötter och stubbar af dem mycket kådrifta.

TAXUS. Id, Idgran. Tax. *Taxus baccata* L. et bekant Tråd, som växer i de kallare länder, och i de warmare klimater på kallare ställen, och där, hållt mot Norden: G. II. 13. Trådet är vackert, vintergrönt, låter aga och putsa sig starkt; men ock giftigt. G. II. 257. så wål för människan, som för Husdjuren, äfwen för Giflar och Bi. Ecl. IX. 30. och man tror äfwen deß flugga wara skadelig för människan och för Bien, derföre Poeten warnar före at plantera Trådet nära Bistäder; G. IV. 47. Trådet's finhet, hårdhet och seghet gör det tjenligt til Skjutbågar G. II. 448. Om Jtureerne i Syrien hade någon egen form på sina Bågar, känner man icke, men de woro bekante. såsom snålige Bågestyttar.

Tus öfversättes wål wanligen genom Rökelse i allmänhet, och brukas ofta i denna bemärkelse, liksom *Essarnes Weirauch*, men egentligen är det et hwitt, sprödt och luktande Hartz, hwilket sås af *Wirack's* *Änen*, *Juniperus Lycia* L. som växer i Orienten, i synnerhet i det sandiga Arabien G. II. 117. 139. Hartzet kallas *Wirack*, *Olibanum*, *Tus*. De renaste stycken, som äro runda eller aflongt rundade, af storlek från en Böna til et Dusägg, hafwa fått namn af *Tus*

masculum Ecl. VIII. 65. och woro endast i mårbe. Trådet skall och finnas i Södra Europa, men gifwer här ingen Wirack.

THYMBRA. PLINIUS L. XIX. 8. säger thymbra vero, quæ sit Cunila. Hæc apud nos habet vocabulum et aliud, Satureja dicta in condimentario genere. Den är således sannolikt vår allmänna matkrydda, Sar, Saffwer, Satureja hortensis L. graviter spirans G. IV. 30, den Bien besöka under Blomningstiden.

THYMUS. Timjan. Thymus vulgaris L. så förmånlig för Bi Ecl. V. 77. VII. 37. G. IV. 112, 169. 181. 241. 364. Æneid. I. 440. at PLINIUS trodde den Attiske Honungen deraf hafwa sin förträffelighet, och at örten dertföre war förð ifrån Attika. Han säger och den wåra så ömningt i provincia Narbonensi, och wara så förträffelig för Får, så at: hoc pæne solo reditu, e longinquis regionibus pecudum millibus convenientibus, ut Thymus vescantur L. XXI. 10. lifasom ännu Narbonner Honungen högt wårderas för landets många kryddade wårter, hwaribland Timjan utgör en hufwudsafelig del. Men at DIOSCORIDIS Thymus icke warit denna, utan Thymbra spicata L. slutar jag

jag beraf, iat han säger Stoechas, (Lavandula Stoechas L.) har coma Thymi.

TILIA. Lind. Tilia Europæa L. Et allmänt bekant Träd, som för sin lätthet Pull är beqvämt til sådane behof, där lätthet mera än styrka tarfvas: G. I. 173. II. 449. och hvars blommor gifwa en lika så ömnic, som begärlig söda för Bilen.

TRIBULUS. VIRGILIUS parar den på bägge ställen G. I. 153. III. 385. ihop med Lappa, såsom ogräs och förderswelige för Fårens Ull. PLINIUS omtalar trenne arter Tribuli, af hwilka den första är Wattmötter Trapa natans L. den andra Jordanglar, Tribulus terrestris L. och den tredje en art Puktörne Ononis antiquorum L. Af dessa är det förmodeligen den andra, hwilken växer wild i Italien wid åkerwägar och stigar, samt med sina taggige frö är söga mindre fördärfwelig för Ullen, än Karborrarne.

TRITICUM hos Romarne war egenteligen Wårhwete Triticum æstivum L. Se Disp. de Plantis Cibariis Romanorum. Det förekommer endast G. I. 218.

ULMUS. Alm. *Ulmus campestris* L. Almen
 war et mycket värderadt Tråd, hvarsöre och CO-
 LUMELLA handlar i L. V. 6. mycket omständelige
 om dess förtref och nytta. Det förekommer ofta
 hos VIRGILIUS; Ecl. I. 59. V. 3. G. III. 378,
 oftast i sällskap med Winrankan: Ecl. II. 70. G.
 I. 2. II. 361. 367. Fabeln om Vitis och Ulmus
 är känd, och har onekeligen sit ursprung af Alm-
 trädets beqvämlighet, at icke blott wäl trifwas
 ihop med Winrankan, at låta Påra eller hugga
 sig till behof för Winrankan at fästa sig wid, utan
 och at gifwa sådane Wingårdar byggd och lugn.
 Huru man putsar Almen för Winrankans Full,
 kan på det anförda ställe hos COLUMELLA läsas.
 Almen blir et högt Ecl. X. 67, ej sällan ofantligt
 Tråd. *Aeneid.* IV. 283. Det har den förmån, at
 åfwen sedan det blifwit stort, låta omplantera sig
 G. IV. 144, om nemligen icke det bör heta feras
 i stället för feras, då meningen blir naturligare,
 at hans gubbe åfwen planterat wilda Almar i ra-
 der; ty om det Fall wara feras, kan det icke här
 betyda något annat, då Almens Frö icke ligga
 länge i jorden, de mogna tidigt, och falla hastigt
 af; trådet wärer fort, är icke ibland de sena at slå
 ut; om man icke will föreställa sig, at Poëten haft
 afseende på Trådet waraktighet. Afhuggit står
 det

det en mängd Tellingar från Roten G. II. 18. Det är starkt och står fast G. II. 83. Man har icke exempel hos oss, at någon storm fullkastat eller ens afbrutit en frist och wäl rotad Alm. Wesdens godhet til hwarjehanda Landbruksämnen är känd, fast VIRGILIUS endast G. I. 170. nämner froken på Romerska Plogen. At Almen bäst trives i en ej för stark eller torr, men bördig lera (creta) anföres G. II. 221, och trives där ihop med Winrankan. Almträdens rikhet på löf, gör det nyttigt för Boskapen G. II. 446. Ibland flere, kan hända möjelige, men ock sällsynte händelser, säger han G. II. 72. när Almen bär Allon, nemligen genom ympning.

ULVA. Under detta namn förstodo de gamle flere ganska olika växter. PLINIUS säger L. XVI. 1. at i Norden (han talar där egenteligen om Frisland) gjordes Tåg til fiske af Ulva och Junco palustri. Där kan ganska wäl därmed förstås Runtlåsfläskaren, *Typha palustris* L. § L. XX. 17. tyckes han dermed mena *Sagittaria sagittifolia* L. som växer i watten; men L. XVII. 9. heter det: *evellito circum Salicta herbam auctam, ulvainque, eam substernito ovibus* (efter CATO, som i stället för *auctam* har förmodeligen rättare *altam*) til göds-

selsamling, och VIRGILIUS talar om *Ulva palustris* såsom föda för de unge otämde Stutarne, dem man icke blott bör gifwa gräs samt de ätelige *Widelöfwen* och *Ulva palustris*, utan och grön ru-
 Rad Säd, *Farrago*: cfr. *Disp. de Plant. Cibar. Roman.* (så förstår jag *frumenta sata manu carpes*)
 G. III. 175. Troigen menar Poëten här med *Ulva* allehanda kärrgräs.

VACCINIA. Blåbär. *Vaccinium Myrtillus* L. ansöres på trenne ställen *Ecl.* II. 18. 50. X. 39 för sin swarta färg. De wore icke för öf-
 rigt i synnerligt anseende: *Italiae mancupiis sata; Galliae vero etiam purpuræ tingendæ causa, ad servitorum vestes.* L. XVI. 18.

VERBENA. Allmänneligen håller man den för Järnrörten, *Verbena officinalis* L. med hwilken i medeltiden hwarjehanda Prock drefs, likasom i VIRGILII tid med hans *Verbenæ*. Men Järnrörten kan icke i något hänseende fallas pingvis *Ecl.* VIII. 65. och utom desß passär den aldeles icke til be-
 strifningen hos de gamle. Ordet *Verbena* lärer til en börjen haft en hel annan bemärkelse. PLINIUS säger L. XXII. 2. *quoniam non aliunde [scil. ex surdis, hoc est ignobilibus herbis] sagmina in remediis publicis fuere, & in sacris legationibusque*

Verbenæ. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra evulsum ac semper e legatis, cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius vocabatur. Denne Verbenarius var således hvad man nu för tiden kallar en Par-
lamentaire, och Verbena dess tekn. Hvad han här kallat gramen, kallar han L. XXV. 9. Hierobotane, Peristereona, Verbenaca, och L. XXVII. 4. Aristereon. Likväl var denna en helt annan, än den som hos DIOSCORIDES förekommer under samma namn. Verbenaca har den utan tvifvel blifwit kallad ob usum ad Verbenas; men ånåönt både PLINIUS och DIOSCORIDES beskrifva Verbenaca, är man lika ofunnig om hwilken det war. Verbenamyrtea PLINIUS L. XV. 29. är en myrtenqvist, som nyttjades wid lustration. Af pingvis som VIRGILIUS tillägger jämte adole, är anledning tro det varit någon luktande växt med flibbiga Blad. Af Æneid. XII. 120. ser man, at det wid wiså offringar åsven war brukeligt, at bära Verbena på hufvudet.

VIBURNUM. Utan at känna hvad slags Buskar, som våra ihop med Cypresserne, har man swårt at gissa, och ån swårare at weta,
 hvad

hwad VIRGILIUS med lenta Viburna Ecl. I. 25. egenteligen menor, eller om han i allmänhet hafse afseende blott på låga smidiga Buskar, i jämförelse med de höga, ranta och stela Cypresser, hålft Viburnum hwarfen hos THEOPHRASTUS, DIOSCORIDES eller PLINIUS nämnes. I förra fallet kan det wara Viburnum Lantana L. Corduin, hwaras Turtiska Pipstaf göras, hvars telningar äro böljelige och smidige.

VICIA. Wickor. Vicia sativa L. våra wänliga Åkerwickor, som såddes hos Romarne mycket til Boskapsföda. De brukade at efter Wickor så Far G I. 73. 74. VIRGILIUS säger tenuis Viciae foetus antingen dersöre at Wickewårten är flen, eller sjelfwa fructen liten. Swagt södande kan det icke wara, ty Wickor gifwa twårtom stark söda. De förekomma åter i samma Bok. 227.

VIOLA. At flere helt olika wårter hos de äldre blifwit kallade Viola finna wi tydeligen hos PLINIUS, och ganska wäl utredt af SPRENGEL i Antiquit. Botan. Spec. I. Det behöfwes således endast i anledning häras utmärka hwilken wårt VIRGILIUS på hwart ställe menat. Viola nigræ Ecl. X. 39. är onketeligen äckra Sioler. Viola
odo-

odorata L. och med *Violaria* G. IV. 32. förstår han säferligen de samma, emedan de begärligen sökas af Bi, och ganska wäl triswas på fuktiga ställen, fast icke i sjelfwa watinet; men med palens *Viola* Ecl. II. 47 och mollis Ecl. V. 38. *Æneid.* XI 69. förstås den blekröda och på bladen småludna och lifsom mjuka *Leukojen*, *Cheiranthus incanus* och *annuus* L. hwilka bägge *VIRGILIUS* wäl nåppeligen åtskilgde. *Violæ luteæ* nämner han wäl icke, men så kallades af dem *Gyllenlack* *Cheiranthus Cheiri* L.

VISCUM. *Mistel.* *Viscum album* L. *Æneid.* VI. 205. En beständig grön buske som icke växer utan på andra Träd. När Skogen är grön, synas dessa buskar knap; men när löfwen affallit, wisa de sig med sine Bår; hwad *VIRGILIUS* menar med *croceo foetu* förstår jag ej, ty i Europa har, så mycket jag wet, all mistel hwita Bår; och *GÆRTNER* beskriwer fröet grönt med hwita ådror. Det är en från gamla tider känd sak, at *Mistelen* därigenom sås på träden, at Foglar sluka Båren, den tid då inga andra Bår wänka, at yttre huden wäl smälter i Fogelns mage; men köttet, som är et segt genomskintligt slem, innehållande et frö, icke, utan går helt igenom tarmarne, och släppes med träcken;

träcken; af antingen medföljande wåtsta eller regn glida de ned under grenarne, gro där, slå rötter igenom Barken, och således wäxa fort. MILLER nekar detta; men hans Pål är oriktigt. Här af förstås: quod non sua seminat arbor v. 206. Där af är ordspråket Turdus sibi ipsi malum cacat.

VITIS. Witranka. *Vitis vinifera* L. Syrien och tracterne deromkring låra wäxa Witrans kans stamort. Huru smakelige Drusworne och ård, har likwäl winets smak oändeligen befordrat deras fringspridande; men förmodeligen nöjde man sig länge med det Win, som war och en ort frambragte. De wällustige Grekerne woro förmodeligen de, som först frågade efter flere slags Win, och knapt något land kunde, både i anseende til dess mångfaldiga lynne och gynnande läge, bättre befordra demne wällust. Men de än wällustigare och flösande Romare gingo utan twiswel än längre häruti. Wits druswans egen natur, at efter klimat, läge, jordmån och flötsel, gifwa så oräkneliga förändringar af Win, är härvid ytterst befordderlig. Man hämtar druswor ifrån en ort til en annan, och får på nya stället et helt annat Win. Sättet at tillreda Winet gör och mycken olikhet. VIRGILIUS i G. II. beskriwer nog omständeligen flere, och Witrans kans

rankans skötsel isfrån v. 345 och f. åsven som han
 90 förut nämt flere slags Winer och druswor.
 Det är likwist osäkert, om han med alla de upräk-
 nade arter menar winerne, som sngos på de stäl-
 len eller druswor af Winrankor hämtade derifrån.
 At deras smak i Win war mycket olika wår tids,
 kan man ej allenast sluta af de många olika sätt,
 at bereda och krydda dem, som COLUMELLA, PLI-
 NIUS m. fl. omtala, utan åsven deras, at Lesbi-
 ska winet af Methymnæiske druswor G. II. 90,
 som hade smak af hafswattn, fanns så smakeligt,
 at man efterkonstlade det genom tillsats af hafswattn.
 De öfrige ställen hwar VIRGILIUS anörer
 Vitis åro Ecl. I. 74. II. 70. III. 11. 38. V. 32.
 Romerska sättet at updraga Winrankan wid Alm-
 tråd, som til den åndan besturos (se Ulmus) har
 gifwit anledning til sist anförda wers: likasom
 Winrankan är en prydnad för tråden som dermed
 åro behångde, åro drusworne det för Winrankan,

[The text in this section is extremely faint and illegible, appearing as a series of light-colored lines and smudges across the page.]

[The text in this section is also extremely faint and illegible, continuing the pattern of light-colored markings.]

F ö r f ö k

at utreda

Romarnes Matwårter.

1874

of the

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Store hånda, at en och annan anser närwarande ämne *) om icke aldeles onyttigt, åtminstone af mindre värde; men man kan gärna lemna dem sit tankesätt, under det säkra hopp, at andre dömma annorlunda. Gärna medgifwer man at största delen Menniskor kunna undwara kundskapen om Romarnes Matväxter, och i synnerhet de som antingen sätta värde på orkeslöshet, eller endast sysselsättas med omsorger för verkelige eller inbillade behof; men hwar och en som inom sig finner håg at öfwa sit snille och rikta sig med kundskaper, tror säkerligen, at intet bör lämnas, som kan wara nyttigt för sig eller andra, och hwad kan wäl i sådant hänseende wara wärdigare än Menniskans Historia. Till den räknas icke

H 2

blott

*) Afhandlingen är en Öfversättning af fyra Disputationer de Plantis Cibariis Romanorum, för hwilka nu warande Magistrar J. W. ZETTERSTEDT, J. M. ALLGULIN, C. SYLVAN och G. BERGGREN responderat 1808.

blott Folkslagens härkomst, lagar, inrättningar, handel, seder, krig, förbund m. m. s. utan åsven deras särskilda lefnads- och hushållsfätt. Af de till lifwets förnödenheter hörande ting är wäl födan högst betydlig, och hwem wet icke huru oändeligen skiljaktig den är i olika länder, olika klimater i anseende til olika odling, olika religioner m. m. ja huru skiljaktig smaken är hos olika menniskor. En sådan olikhet finner man alla tider hafwa varit til, ehuru den i samma mån som odlingen undergått förändring, åsven varit föränderlig, och om man jämförer de äldre Folkslagens smaker med wår tids, blifwer skiljaktigheten ån betydligare. Huru stor är icke olikheten imellan de råtter, som APICIUS *) beskriwer och dem, som wår tids kokböcker föreskrifwa **) Växter som fordom räknades til läckerheter, äro nu bortlagde, och den som nu skulle finna dem smakelige, wille wisserligen dömmas för dålig smak. Icke heller har sättet at tillreda och anrätta maten, och ån mindre at krydda den, varit fritt för betydelige förändringar, fast desse kan hända icke altid medfört samma förbättringar

*) C. APICII de Opsoniis & condimentis five Arte Coquinaria Libri X.

**) Den matredning som nu för tiden måst närmar sig den gamla Romerska, är den Franska.

ringar. Är det onökeligt, at läsning af de gamles Skrifter är nyttig, så är det lika så onökeligt, at kunskapen om deras föda och dennas beredningsfätt, med de hufvudsakelige förändringar den tid efter annan undergått, mycket uplyser denna läsning, och at man deraf icke blott hämtar redigare begrep om Språkens, utan äfwen om folkens lynnen och seder, hvarför utan Historien blifwer ganska ofullkomlig.

Det torde således icke wara utan nöje och nytta, at känna de växter, hwilka de i Werldshistorien så märkwärdige Romare använde så wäl til föda, som at förnöja gommen och sporra en af wälluster förswagad mage. Det är bekant, at intet Folkslag gått så långt i fräßeri som Romarne, det måste då ock wara förnöjande at känna, hwaruti deras fräßeri och wällustiga smak bestod, hålst dysförutan ingen jämsförelse äger rum, då all wällust är relative.

Flere swårigheter möta wid utredandet af Romarnes Matväxter. För at blifwa derom öfwerlygad, behöfwer man blott gifwa akt på de olika förklaringar man finner hos olika Auktorer. At sådant til största delen härrörer af bristande Botanisk kunskap, låter näppeligen kunna nekas; men

utan twifwel har och den dwala, hwari wetenskapne under medeltiden lågo uti, mycken del. Så mycket möjligt varit, har man sökt at öfverwinna dessa swårigheter; men et hinder har man varit utur stånd at undanrödja, det nemligen at försätta sig sjelf til Italien och Medelhafwets Dår. Läsaren får detsföre benågit ursägta de brister han kan finna, åfwen som forfheten. Man inbillar sig wisserligen icke, at altid hafwa träffat det rätta, och mottager detsföre gärna anmärkningar och rättelser, ja man önskar dem. En annan tid och tillgång på talrikare Bibliotek hade funnat åstadkomma långt fullständigare afhandling; men man gör sig det hopp, at denna, ehuru ofullständig, likwål icke bliwer utan nytta, när fråga är om rätta förståndet af wisa ställen hos Romerska Auktorene.

Ganska få af dem som widrört närwarande ämne, har jag fått se eller gagna, och af dem äro de än färre som jag haft stål wara nögd med. Af de äldre har THEOPHRASTUS, DIOSCORIDES, CATO, COLUMELLA och PLINIUS, samt af de nyare SCHNEIDER i desß Commentarier och Index til desß wackra edition af Scriptorum Rei Rusticæ varit snart de enda jag haft tillgång til. Uti Magazin Encycloped.

clopedique par Millin V. année T. IV. p. 464. förekommer Hortus Caroli Magni excerptus ex Capitulare de Villis, par D. Soreau; men grofware flursveri har icke förekommit mig af någon som vill hafwa utseende af lärdom. Den förträffelige HERMANN har wäl i samma Journal T. V. p. 363. derwid gjort en del Karpa anmärkningar; men han har förtjent dem både flere och Karpare.

Man har indelt Romerska Matväxterna uti Sädessarter eller sådane som mer och mindre i stort odlades på Åkrarne, uti egentelige Matväxter eller sådane som egenteligen bereddades til anrättningar, til hwilka man lagt åfwen dem som nyttjades til Desert, och Krydder, hwilka nyttjades at sätta en behagelig eller åstundad smak på rätterne. Om denna indelning icke behagar alla, då några Kryddväxter åfwen förekomma i andra flocken, så måste man erindra sig, at ock nu för tiden en ock samma växt ej sållan nyttjas än såsom en rätt, än såsom krydda på en annan rätt, t. ex. löf.

I. Sädessarter.

Cerealia.

ALICA war intet någon Sädessart, men tilreddes af Zea: Tunditur granum ejus in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur, excusis inde tunicis, iterum iisdem armamentis nudata, conciditur medulla. Ita fiunt Alicæ tria genera, minimum ac secundarium: grandissimum vero Apherema appellant. PLIN. L. XVIII. c. II. Man finner här af at Alica betyder egenteligen Gryn. ehuru man ock af äffillige ställen finner, at Gröt eller Wälling tillredd af Gryn äfwen sig heta Alica. Alica tilreddes äfwen wäl af Swete och Korn. PLINIUS säger: Alica res romana est, & non pridem excogitata. Messis Alicæ Laborinorum lærer icke wilja säga annat, än at man i Terra di Lavoro i synnerhet tilredde Gryn ömrigare, och kanske bättre än annorstådes.

ARINCA eller OLYRA synes hafwa waris Rubb Swete, Engelskt Swete. Triticum turgidum L. Ex Arinca dulcissimus panis, ipsa spissior & major spica, PLIN. L. XVIII. c. 10.

BAIANÆ hos APICIUS wet jag icke hwad det war, om han icke dermed menar Fabaciæ, en rätt af Bönor, sådan som inwånarne i Baja tilredde dem.

CICER. Kikärter. Cicer Arietinum L. Deraf gifwas flere förändringar både til storlek, Papad, färg och smak. Est enim arietino capiti simile, unde ita appellatur, album nigrumque. PLIN. Cicer vernaculum hos COLUMELLA war utan twifwel de inhemske Kikärterne, de samma som än sås i Italien, och punicum en förändring deraf från Afrika, men PLINII Cicer columbinum eller venerium war hwit, rund, slät, mindre än Cicer arietinum, och säkerligen et annat slagte, troligen den nu nog sällsynte Vicia globosa. De tilreddes på flere sätt för bordet; men gemene man åto dem ock blott brankade med Salt, cum sale fricta. at stilla hungren med.

CICERA anses wäl oftast för det samma som Cicer; men COLUMELLA säger om dem: bubus Eevi loco fiessa datur — atque ita mista paleis subtritis pecori præbetur, sed Ervi duodecim libræ satisfaciunt uni jugo, Ciceræ sexdecim. Det synes således som de egentligen odlades för Boskapen, och således woro stildde från Kikärter, hwilka såda-

des för bordet. At de likwål nyttjades til mat är klart af hwad han widare säger: eadem hominibus non inutilis, neque injucunda est. Sapore certo nihil differt a Cicercula, colore tamen discernitur: nam est obsoletior & nigro proprior. Han handlar utom desß om Rikärter särskilt. Troligen war det en art af Lathyrus: men om det dertfore war Latyrus Cicera L. är icke säkert.

CICERCULA, om denne säger PLINIUS: Est et Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, angulosa, veluti Pisum. Dulcissimum vero id, quod Ervo simillimum firmissimumque quam nigrum & rufum, quam quod album. Här af hade man anledning at tro det varit en Ervum, om icke de kantige Frön nämndes; hwilket bättre passat til Lathyrus sativus eller Vicia Bithynica. På et annat ställe tillägger PLINIUS sin Cicercula någon bästhet. Mjöl af Cicercula fordrades til Jäsningssämne för Kornbröd.

FABA. Vicia Faba L. och kan hända äfwen Vicia Narbonensis L. Bönor, Wälsta bönor, Åker bönor. At Wälsta bönor och Åker bönor blott äro förändringar af en och samma art, är intet twifwelsmål underkastat; men HARDUIN *) tyckes

*) i noterne til PLINIUS T. II. p. 114.

les utan Rål neka at PLINII Fabæ woro af denna arten. Deß Rål är at Grekernes *Kυαμος* och Latinernes *Faba* war både rund och liten, hwilket icke passar på våra Bönor; men bägge dese omständigheter finnas hos *Vicia Narbonensis*, och äfwen hos flere förändringar af Trågårds-Bönor, och passar äfwen tämmeligen till våra Åker-Bönor. Det är ganska wist, at det icke kan sägas om den större förändringen eller de så kallade Wälsta Bönor, dem denna lärde man förmodeligen endast kânt, och som ha swa stora, hoptryckta och aflongt njurlika frö; men det är ock möjligt, at Grekerne i de äldste tider icke kânt dem, och icke heller Romarne. Swad THEOPHRASTUS **) om *Kυαμος* ansörer, passar ganska wäl på våra Bönor, och de gamle förstodo icke alltid med rund flotsformen, som man finner t. ex. hos PLINIUS, när han säger: *Ciceris filiquæ rotundæ*. Om Bönor någonsin sunnits wilda på Den Borckum, och denna deraf blifwit kallad *Fabaria*, eller om Borckum werkeligen war de gamles *Fabaria*, lämnas dårhån, såsom utom detta ämnes gränser. Men at Bönor warit mycket ansedde, finner man på flere ställen: *Maximus honos Fabæ, quippe ex qua etiam tentatus sit panis*.

*) Hist. Plant. L. VII. c. 3. och de Caussis Plant. L. IV. c. 14.

nis. Jam vero et pabulo venalis Faba & multiplex usus omnium quadrupedum generi, præcipue homini; — Frumento etiam miscetur apud plerasque gentes & maxime Panico, solida ac delicatius fracta. PLIN. LXVIII. c. 12. Circumpadana Italia addita Faba, sine qua nihil conficiunt c. 10. Af Faba kommer Fabaciæ, som egenteligen war en Rått hwilken brukades wid Offer; men APICII Fabaciæ war en rått antingen af de spåda Bönstidone eller sjelfwa Örttopparne tillagad. Om Fabacia säger PLINIUS: prævalens pulmentari cibo. Mjöl af Bönor het Lomentum. COLUMELLA talar om Faba Marfica, utan at gifwa tillkänna hwad han dermed menar. Möjeligt är at det allenast war en bättre sort, odlad af Marserne, et folkslag som bodde i den tracten af Neapel som nu kallas Ducato di Marfi. Faba Ægyptiæca war fructen af en Nymphæa från Egypten, förmodeligen af Nymphæa Lotus.

FRUMENTUM. Hos PLINIUS, COLUMELLA och de öfrige Scriptores Rei Rusticæ brukas Frumentum såsom et Slågtnamn, och innefattar åtminstone tre arter Swete, nemligen Far, Siligo, Triticum.

1. FAR *) quod adonum veteres appellaverunt, vulgatissima in Latio seges & primus antiquis Latio cibus — et ex omni genere durissimum & contra hiemes firmissimum. — Patitur frigidissimos locos & minus subactos vel æstuosos sitientesque PLINIUS. Peri.

*) Enligt SCHNEIDERS anförande antager PONTEDERA tre slag Far. nämligen 1. Far Clusinum, Grekernas Σιφη, som skall vara Bauhini Zea dicoccos Denna är utan all gensägelse Spelt. Triticum Spelta L. 2. Far Veniculum eller Venniculum, hvilket han jämför med Bauhini Zeocriton, hvilket skall vara Italienarens Speltone, och utan något tvifvel är det så kallade Plumagekorn, Skuffelkorn. Hordeum Zeocriton L. Han tror derhos at detta är PLINII Arinca och Grekernes Ολυρα 3. Far trimestre l. Halicastrum som han säger vara Grekernes Zea och Italienarens Spelta. Hvad skal han hafst härtil, kan jag icke dömma om, då jag icke har tillgång til PONTEDERÆ Skrifter, men at han irrat sig, är klart af PLINIUS. Om man och medgifver, at flere arter buro namn af Far på olika ställen, så var likväl Far alltid en art Swete, alt för mycket skilgt från Kornarter, för at dermed kunna borblandas För öfrigt konfunderar han uppenbarligen Spelten. Om Italienarne kallar Plumagekornet Speltone, wet jag intet. Om Veniculum är et gammalt ord af Venu, och skall betyda det samma som Venale, eller är genom felaktigt affkrifwande tilkommit, och rättare bör heta vernaculum, lämnas derhån.

Periti tamen in loco humidiorē Far serunt. VARRO. Far, quia difficulter excutitur, convenit cum palea sua condi & stipula tantum & aristis liberatur **) PLINIUS och härmed öfverensstämmer VARRO då han säger Far quod in spicis condideris. Med Far förstå således dessa Auktorer den hweteart, som wi kalla Spelt, och somlige nog orimligt Egyptisk och Turkisk Hafre, hwilket ån ytterligare följer af hvad PLINIUS L. XVIII, c. 7. säger: Far. Miliū, Panicum purgari, nisi tosta non possunt: itaque hæc cum suis folliculis seruntur cruda. Et Far in vaginulis suis servant ad latus, atque non torrent. Det är en känd sak, at Spelten icke genom tröfning slårer kornen ur sina hylsor, och detsförde sås denna Sædesart så litet hos oss, torrefades åter de uttruffne axen såsom hos Romarne, så bleswo rengörningen wål lättare, men en annan beswårighet torde deraf upkomma, den nemligen, at mjölet ej bleswe så hwit. Far kallas ock af PLINIUS L. XVIII. c. 24. och flerstådes per excellentiam Semen. Det bör ock märkas, at såsom Farina kommer af Far, så förekommer ock Far hos PLINIUS. PALLADIUS och fl. i stället för Farina, och icke

*) På et annat ställe i L. XVIII, säger han Far sine aristæ est, det är så mycket mindre någon motsägelse, som Spelt gifwes både med och utan agn.

icke blott för Mjöl af Spelt, utan äfwen för andra Mjölforter.

2. SILIGO. Redan C. BAUHINUS ansåg sit *Triticum hybernum aristis carens*, som är *Triticum hybernum* L. det rätta Winter Hvetet, för Latinernes Siligo, som det ock utan tvifwel är. PLINIUS värderade det så, at han L. XVIII. c. 8. 9. derom säger; *Siliginem proprie dixerim tritici delicias. E Siligine lautissimus panis pistrinarumque opera laudatissima. Precellit in Italica si Campana Pisis nata misceatur. Rufior* (hvaraf den ock kallades af COLUMELLA Robus, ock nu af Engelmån Röd hwete) illa, at *Pisana candidior. De kallade den renaste castrata och den mindre rena gregalis*, äfwen som de kallade det finaste Mjölet Flos, och igenom samma namn skilde det från det grofware. *Medulla Siliginea*, det mjuka af Hwetebrödet, *Siliginei Rasi*, när detta war riswit, och icke, som man snart skulle tro, Rasperbröd.

3. TRITICUM kallade de egenteligen Vårs Hvetet, *Triticum Aestivum* L. och Sprit Hvetet, Sicilianskt Hwete *Triticum Compositum* L. kallades *Triticum centigranum* äfwen *ramosum*. Det förra kallades äfwen *Triticum trimestre*. PLINIUS uppräknar häraf många fortter: *italicum, boeticum, sicu-*

ficulum, africanum, thracicum &c. Mjöl af Triti-
cum kallades Similago: Similago e Tritico fit lau-
datissima, åfwen Pollen PLIN. L. XVIII. c. 10.
Amylom, Hwit Stärkelse, som Fall wara upfun-
nit på Cypern, tilreddes huswudsakeligen af Wår-
Hwete c. 9. Amylum vero ex omni Tritico ac
Siligine, sed optimum e trimestri. Tragusa war
en slags dricka som tilreddes af Wår Hwete. PLIN.
L. XVIII. c. 7.

HORDEUM. ORDEUM, Korn. Bugg. Egen-
teligen omtalas wål twånne arter H. hexasticum
eller cantherinum. Serradigt eller Kågelkorn
Hordeum hexasticum L. och H. galathicum eller
calaticum Twåradigt Korn, Gumring, Gum:it,
Hordeum distichum L. men som PLINIUS säger i
L. XVIII. c. 7. Spicæ quædam binos ordines ha-
bent, quædam plures usque ad senos, och det alls-
männa kornet Hordeum vulgare L. har ån 4 ån
6 och högst sällan 8 rader korn i axet, så är det
troligt, at det åfwen nyttjats, fast man icke gif-
wit aft på den lilla Tillnad, som är imellan det
samma och det serradiga. Hwad de gamle kallade
Zeopyron, war sannolikt det så kallade Himmelss-
korn, hwaraf man har twånne sorter en två, och
en serradig. Om kornet fiana wi hos PLINIUS i
anför.

anföorde kapitel: Indis sativum & sylvestre, ex quo panis apud eos præcipuus & Alica — Antiquissimum in cibis Hordeum — quoque Græci non aliunde præferunt. — Hominem salubrius, quam malum Triticum pascit. Nec aliud in egenis rebus magis inopiam defendit. COLUMELLA säger L. II. c. 9. Tritico mistum egregia cibaria familiæ præbeat. PLINIUS talar od om Kornbröd, och säger vidare om Kornet: mirum est in usu jumentorum, ignibus durato, ac postea molito, offisque humana manu demissis in alvum, majores vires, torosque corporis fieri. Polenta, som ån år för Italianarne en begärlig beredning, fast stlgb från de gamles, gjordes af Korn. PLINIUS säger: Polentam quoque Græci non aliunde præferunt, pluribus hæc fit modis. Græci perfusum Aqua Hordeum siccant nocte una, ac postero die frigunt, dein molis frangunt, Sunt qui vehementius tostum rursus exigua aqua aspergant & siccant, prius quam molant. Alii vero virentibus spicis &c. quocunque autem genere præparato, vicenis Hordei libris, ternas Seminis Lini & Coriandri selibram, salisque acetabulo, torrentes, omnia miscunt in mola. Pti-fanæ inde usus validissimus saluberrimusque tantopere probatur. Beredningsfattet finner man hos AVICICIUS L. IV. c. 4. L. V. c. 5.

ZEÄ war ock förmodeligen en art Korn, och kan då icke hafwa varit annat än Skyffelkorn *Hordeum Zeocriton L.* om hwilket **PLINIUS** i *L. XVIII. c. 8. 10. 11.* talar, och utom annat säger på sista stället in *Africa* degenerat. Det är bekant, at Skyffelkornet har mycket longa och utspärrade agn; och aren så et ganska främmande utseende. Troligen är det hwad han kallat degenerare. *Scriptores Rei Rusticæ* tala icke om Zea.

FARRAGO. Blandsäd. Säddes egentligen för Husdjurens Füll, såsom **HARDUIN** efter **FESTUS** säger: *Farrago appellatur id, quod ex pluribus fatis pabuli causa datur jumentis.* Man blandade til detta behof samman Spelt, Hwete, Korn, Wickor, två, tre eller flere, och använde gemenligen därtill hwad som qwar bles efter den tröstade Sädens rengörning, eller hwad i Skåne kallas Daktag. At Blandsäd egentligen säddes för bröds Füll af de fattigare, omtalas af ingen; men mer än sannolikt är det, at Blandsäden ofta dertil nyttjades. Widare ses hos **COLUMELLA**, **VARRO**, **PLINIUS**.

LENS. Lins. *Ervum Lens L.* At Linsen njötos af Romarne är utan twifwel. **APICIUS** låter

LEN-

Lenticulæ ingå i Ptilana, och kan omöjligent bered med mena Andmaten Lemna L. som växer i dammar och stillastående watten. PLINIUS L. XVIII. c. 12. säger utom dess: Invenio apud Auctores, æquanimitatem fieri vescentibus ea. -- Duo ejus genera in Ægypto, alterum rotundum nigriusque, alterum sua figura, som will säga en hopatryckt klotform med tunn kant. Den första arten war til åfwenstys någon art Lathyrus. Til hwad myckenhet Linser njötos, kan man något sluta af hwad PLINIUS L. XVI. c. 40. berättar, at nemligen på de ofanteliga Skepp, som Cæsar Caligula lät föra den stora obeliskten til Rom, woro 7305 Tunnor (120000 modii) Linser pro Saburra. Detta senare öfversattes i Lexica genom Ballast. Men Saburra betyder wäl icke annat än Grus, som nyttjades såsom Ballast, och här nyttjades i dess ställe Linser.

LUPINUS. Hwita Lupiner. Lupinus albus L. odlas ån i dag til Boskapsfoder i Italien, och til föda för sämre folket i Portugal, där de kallas Tremozos. Det är klart af hwad PLINIUS L. XVIII. c. 14. säger: usus cum sit & homini & quadrupedum generi ungulas habenti, communis, och på et annat ställe, at commune quadrupedum hominumque usui, Lupinum, samt COLUMELLA L. II. c.

10. Famem quoque, si sterilitas annonæ incessit hominibus commode propulsat, at supplet æsven njótos af menniskor, ehuru básta de oðf áro. PLINIUS säger vidare i L. XXII. c. 25. Ex omnibus quæ eduntur sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis; mitescunt cinere aut aqua calidis. Båskheten, som gör dem oangenåma, betages dem, då de stekas i het åsta, eller de blótas i hett watten.

MILIUM. Hirs. Panicum Milium L. En i albraålstá tider och på flere sátt nyttjad Såd. Den art Milium om hwilken PLINIUS säger L. XVIII. c. 7. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam invectum est, nigrum colore, amplum grano, harundineum culmo: adolescit ad pedes altitudine septem prægrandibus culmis: Lobas vocant &c. war en art Holcus L. men om det war spicatus, bicolor, Sorghum eller saccharatus, hwilka alla i Indien áro Sådesarter, ár nu mera swårt at utróna. PLINIUS talar mycket om Hirsen: Egregia seges, nam in glumis reconditum durare centum annis — Milio præcipue Campanis gaudet, pultemque ex eo facit, fit et Panis prædulcis — Panis multitarie et e Milio fit — Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat. COLUMELLA berómmer den oðf: Panis ex Milio

lio conficitur, qui antequam refrigescat, sine fastidio potest assumi — sed et Milium quoque pulteram quavis in copia, maxime cum lacte, non fastidiendam præbet. För at Pala Hirsbornen, insnan deraf gjordes Gryn eller Mjöl, torrkades be såsom ån ster wid Hasregryns beredning. PLINIUS säger vidare i c. 16. Milii præcipuus ad fermenta usus, e musto subacti in annum tempus. — Proximum (fictitium Vinum) fit e Milii semine maturo cum ipsa stipula libram & quadrantem in congios duos musti maccrato, & post septimum mensem transfuso. Man hade Swart, Hwit, Gul och Röd Hirs.

PANICUM. Italienskt Hirs. Panicum Italicum L. Man tror at detta är et Europeiskt gräs, som i longliga tider varit odat till söda för menniskor. Det är likwål nog troligt, at Latinerne lært des odling af Grekerne. THEOPHRASTUS i Hist. Plant. L. VIII. c. 1. 7. de causis Plant. L. IV. c. 14. talar om Panicum såsom en allmänt känd Såd: Validius Milium, dulcius Panicum, quamquam infirmius est — Nulla seges adeo multiplicatam reddit messem, sed parvitas seminis non finit, ut multos cados impleat jugeri proventus. At det likwål varit ömningt odat synes af CASSIODO-

RUS som Chron. L. XII. & varior: Epist. 27. säger: at VITIGES Gøthernes Konung befalte gifwa de hungrika Solbaterne Panicum utur förrådshusen i Pawla och Dortona. Panicum a Pane dictum & Panicula a Panico säger PLINIUS, och troligt är at Panis kommer af $\pi\alpha\nu$, universale. Han säger äfwen: sunt et Panico genera: mammosa (en yppig och rik förändring hwars af består af många tjocka, nästan runda småar) e pano parvis racemato paniculis & cacumine gemino. Qvin et colore distingventur candido, nigro, rufo etiam purpureo. Dessa förändringar låra wara til en del nu för tiden förswundne, då denna arten söga odlas. Kornen måste torrkas på samma sätt som Hirsken, innan de kunde nyttjas til söda. PLINIUS om:alar flere slags Bröd, som här icke behöfwa uppräknas; men som någre Lexicographer orifrligt öfversatt en del af namnen, så will jag nämna några. Panes Artolagani kunna kallas Pepparbröd, emedan de bakades af Mjöl, Win, Peppar, Mjölk och Olja. Speusticus Ojåst Bröd, som i hast utan all jäsnig tilreddes af Mjöl och kallt Watten, et sätt som än är brukeligt på många ställen. Artoptici l. Furnacei Panes Ugnbakat Bröd som bakades antingen i Ugn eller på Tårtpanna af jåsen deg. Parthiei eller Aquatici så kallade ber-
före,

före, at de hastigt sögo watten, Dipigt Limpebröd, bakades af en tunnare och wäl jäfande deg, och woro mycket plpige och lätte.

PHASEOLI. FASELI. Turkiska Bönor äro utan twiswel hwad PLINIUS, COLUMELLA, APICIUS så kalla; men hwilken art, är swårt at weta. Till äfwenthrs war det Krypbonor Phaseolus nanus L. som odlades på Åkern, i hånseende til swårigheten at stänga hela Tunneland med kåppar; men at äfwen Phaseolus vulgaris Stångbonor odlades i Trågårdar, wisar 377 och f. wers i L. X. hos COLUMELLA

et gravis Atriplici confurgit longa Faselus.

Hos APICIUS förefomma Phaseoli paratarii, Både detta heta parietarii såsom andra låsa det, så mente han och Stångbonor, och då wisar det, at den gifning at Phaselus eller Faselus war Stångbonor och Phaseolus Krypbonor är oriktig; men om det derföre war de allmänna hwita Stångbonor, dem wi i allmänhet kalla Turkiska Bönor eller Prunk-Blomsterbonor *) Phaseolus multiflorus Willd. lämnar man derhån. Faselus ad escam feritur: COLUMELLA. PALLADIUS. Siliqua Faselorum cum ip-

*) Phaselus picta Mart, Epigr. L. X. ep. 30. synes wisas det.

sis manduntur granis, PLINIUS, synes passa till de så kallade Socker, eller Prinsesbönor. Sättet at neblägga Faseoli med Lactuca i Saltlaka och Iteticka beskriver COLUMELLA L. XII. c. 10. och anorlunda APICIUS, som kallar baljorne Lobos.

PISUM. At Latinerne med Pisum förstodo våra allmänna Ärtter Pisum sativum L. är utan tvifvel; men om de berföre kände alla de varieteter som nu hafwas, är ganska owist, hålst man finner dem endast omtalade såsom en Äfersåd. Hos APICIUS finner man tilredningsfätten.

SECALE. Råg: Secale cereale L. En Såd som af Romarne så wäl som flere folkslag nu för tiden föraktades, men giwer Nordens inwånare det smakeligaste och sundaste Bröd. PLINIUS kallar den amarum, som söga kan förklarar: Secale Taurini sub alpibus Asiam vocant, deterrimum & tantum ad arcendam famem: fecunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum. Admiscetur huic Far, ut mitiget amaritudinem ejus, & tamen sic quoque ingratisimum ventri est. Den lärer berföre knapt njutas utan af fattigt folk och Piemonts inwånare.

VICIA. Wickor. *Vicia sativa* L. War en mycket brukad Säd. Man finner wäl icke hos Auktorerne, at de nyttjades til föda för menniskor; men sannolikt hafwa de likaså wäl i sådant affeend de varit brukade som lupiner af de fattigare. De äro icke så bästa som dese, och rätteligen tillagade söga sämre än Grå Ärtor och linser. I bröd är Wickemjålet bäst, men icke så oangenämt som Ärtmjålet.

2. Matväxter.

AMYGDALÆ eller rättare **AMYGDALA.** Kärnar af Mandelträdet *Amygdali communis* L. frukt, Mandlar. Trädet, som är et af de mindre, är från Mauritanien, et landskap i Norra Afrika, hwarifrån Grekerne fingo det, och odlade det longe förrän Romarne. **CATO**, som lefde i andra seculo före Christi födelse, tyckes icke hafwa känt Trädet, han omtalar wäl *Nuces Græcas*; men redan **PLINIUS** twiflade om han icke snarare därmed menat Wallnötter, som ock kallades *Nuces Græcæ*. Men sedermera blefwo så wäl de söta som bittra Mandlar kände af Romare så wäl som af Greker,

och använde både till söda och läkemedel. I följande lära de dock söga varit nyttjade, då de allenast tvåanne gånger nämnas af APICIUS L. II. c. 2. L. VI. c. 5, och på sista stället talas om Amygdalæ rosta. Et ganska besynnerligt och swärligen förklarligt sätt at bereda Mandlar war det, at skala Mandlar, lägga dem i watten och med creta argenteria *) twätta dem till dess de blefwo hwita.

APIUM. At Apium hos Romarne war den samma som σελινον hos Grekerne antaga Auktorene allmänneligen; men Grekerne hade tre Selina nemligen Oreoselinum, Eleoselinum och Petroselinum. Man har väl at anse den sista endast wara utgådd från Eleoselinum genom odling, eller Eleoselinum wara den wilde och Petroselinum den odlade växten, änskönt PALLADIUS L. V. tit. 3. nämner alla tre såsom odlade, och PLINII ord L. XIX. c. 8. et sativi autem differentiæ in folio denso, crispo, aut rariore et leuiore **), tyckas böra förstås.

*) En hwit fin Lera som nyttjades at renputsas Silfwatrer med.

***) De följande item caule longiote aut crassiore & caulis aliorum candidus est, aliorum purpureus, aliorum varius äro säkerligen tyckte ut sitt ställe och böra till den följande Artikeln Lactuca,

Haras om Persilja *Apium Petroselinum* L. PALLADIUS har en del orimligheter wid dess odling. APICIUS beredde den genom stufning, den ingår i dess *Pulmentarium ad Ventrem* och då tillika med rötterna. Semen Apii nyttjade han mycket såsom krydda.

ASPARAGI. Sparvis. *Asparagus officinalis* L. Bild kallades växten *Corruda*, men odlad *Asparagus* och *Asparagus altilis*. Växten var känd redan i ARISTOTELIS och THEOPHRASTI tid, och med mycken omsorg odlad, samt dess spåda och möra Gökar ej mindre värderade än nu för tiden; men näppeligen Fulla saften af dem präpad med watten eller win och kryddad med Peppar, *Ligusticum*, *Coriander*, *Sar* och löf smaka våra läckra gomar, om den ock war anrättad med *Ficedulæ curatæ*.

ATRIPLEX. Äfwen war store LINNÉ wille icke tillåta at de gamles *Atriplex* kunde wara vår allmänna Trågårdsmålla *Atriplex hortensis* L. hufwudsakeligen dersöre at denna är kommen från Tatariet. Med den wördnad man är en sådan Man Bylbis, måste jag tilstå, at detta skal icke gör tilflyst. En Tatarisk Växt kunde lätt flyttas til Persien, derifrån til Grekerne och ifrån dem til Romarne, och sådant kunde se både med och utan
menni;

Menniskors bemedlande. Huru hastigt och longe kan icke blåst och storm föra de lätta och hinnlike Mållefrö från ena til andra stället, än lättare då växten är årlig. Förutan namnet *Atraphaxis*, som har afseende på den i högden stjutande stjelen, hvarmed örten nämndes i Grekland, kallades den af dem åfwen *Chrysolachanum*, d. a. *Olus Aureum*. Bägge namnen passa förträffeligen på Trågårdsmållan, hwilken på några weckor uppsjuter til en högd af tre alnar, och hwars stjekar äro så tjocka, at *COLUMELLÆ* ord L. X. c. 377.

Et gravis *Atriplicis* consurgit longa *Faselus*. ganska wäl kunna hifsöras. Jag anser det dersöre så mycket säkrare, at *Atriplex Romanorum* är wår Trågårdsmålla, som den gula varieteten beraf ganska lätt af denna färgen bliwit kallad *Chrysolachanum*. Spenaten, *Spinacia oleracea* L. som nu merendels intager Mållans ställe på borden, har i sig sjelf mindre smak än Mållan, hwilken än på många ställen njutes i Grönkål om sommaren, och åfwen ätes stuswad af många.

BATIS, BATTIS. Deraf habe man twänne, den odlade *lativa*, som *COLUMELLA* åfwen kallar *Olus cordum*, och den andra hwilken kallades *Pes Milvinus*. Om denna är den samma som *DIOSCORI-*

DIS Crithmum, war den säkerligen en umbellat, och kanste den samme som Crithmum maritimum L. som tåmmeligen öfverensstämmer med beskrifningen hos PLINIUS, hwilken han lånt af DIOSCORIDES; men om och så är, så war den odlade Batis wisseligen en helt annan växt, ty Crithmum maritimum låter icke wäl odla sig. COLUMELLA tyckes dock hafwa ansett Olus cordum och Pes Milvinus för en och samma växt, och i så fall war det näppe- ligen den öfwannämnde Crithmum. Denne som i England redan i Augusti månad blommar, bör och icke så namn af Olus cordum. At örten nedlades med stjellarne finner man hos COLUMELLA, som synes bewisa, at det varit en saftfull och för ört.

BETA ALBA och

BETA NIGRA woro varieteter af en och samma art, nemligen Beta Ciela L. råttare Sicula, på Swenska Mangold, Hwit Beta, Spanskt Spes nat. Hos oss odlas blott den blekare arten, som war Latinernes Beta alba; men i andra länder har man den med mörkare blader, som utan twifwel war de gamles Beta nigra. Rödbetan, Beta vulgaris rubra L. synes de icke hafwa lånt. Bladen stufwade, Olus molle, njötos mycket, såsom en sund mat, äfwen som de kokade rötterne. Varros Juscu:

Jusculum war mycket begärligt. Om de med fa-
sces Betarum förstodo hopbundne knippen af blad
eller til strimlor Furne rötter, är swårt at weta.
Icke heller är man säker hwad mediana Betarum
war, om dermed förstås det medlersta af bladen el-
ler de dem genomlöpande Nerwer. Til Frukost
åto de mycket Beta som stuswades med Win och
Peppar MARTIAL L. XIII. epigr. 13.

BLITUS. BLITUM räknades ibland Olera både
hos Greker och Romare, och hålles före hafwa
warit en art Amaranthus L. men hwilken? Amaran-
thus albus L. kunde det icke wara, emedan den är
hemma i Norra Amerika, snarare A. oleraceus L.
som kommit från Asien; men Asien har flere arter
Amaranthus hwilkas både blad, och frö äro ätelige,
hwarföre intet wist kan sägas om den hos Ro-
marne odlade arten. Blitum minus torde hafwa
warit A. Blitum L. som än på några ställen njutes
stuswad.

BOLETI. Af PLINIUS finner man, at de
Swampar som wåra på jorden kallades Boleti,
och de som wåra på träd egenteligen Fungi. Äf-
wen se wi af PLINIUS at flere arter af Agaricus och
Boletus L. nyttjades i mat, fastän han icke widare
beskrifwer dem. De röda Swampar, tilläswenthrs
Aga-

Agaricus muscarius L. Slugszwamp togo de sig till
 vara före, såsom giftige; men flere arter *Jords*
Sopp *Boleti* L. åtos då så wäl som nu.

BRASSICA. *Rål*. *Brassica oleracea* L. med
 bes förändringar, af hwilka årstellige odlades af
 Romarne, som wi finna af CATO och PLINIUS,
 men hwilka det war, är ej lätt at utreda. CATO
 omtalar twenne: prima est quæ levis nominatur,
 ea est grandis, latis foliis, caule magno; altera est
 crispa, Apiacon vocatur, hæc est aspera (*Brassica*
Oler. fimbriata *Plymache* *fål*) tertia que lenis vo-
 catur, minutis caulibus, tenera & acerrima omni-
 um istorum, tenui succo vehementissima. Den
 första och sista af dessa wet jag intet hwilka af wå-
 ra kålsorter de kunde wara, om icke den första war
 den så kallade *Stora Goderkålen*. PLINIUS anfö-
 rer flere sorter, såsom *Triilianum*, *Cumanum*, *Ari-*
cinum, *Pompejanum*, *Brutianum*, *Sabellicum*, *La-*
cuturrianum. Man ser at dessa namn hafwa affseende
 på de orter hwarifrån de komma eller fördes,
 men om derunder förstods derjämte särstilde sorter,
 eller jordmån, klimat och odling gåswo dem
 från dessa orter wi så företräden, är aldeles osä-
 kert. När PLINIUS L. XIX. c. 8. räknar *Rålens*
 odling ibland *Opera ganæ*, bewiser det, at den
 war

war i mycket värde. På samma ställe säger han:
 præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, pri-
 mum omnium si in repassinato feras: deinde si
 terram fugientes cauliculos feces, a terraque attol-
 lentes se proceritate luxuriosa, exaggerando aliam
 accumulés (fupa), ita ne plus quam cacumen emineat.
 DODONEUS tror at Brassica Cumana war den röda
 Huswudkålen, af hwad Kål är ej lätt at inse, ty
 PLINIUS säger at den hade caput patulum, som me-
 ra posar til Sawojkålen. Om Brassica Aricina icke
 war Rosenkål, så kunde den icke wara någon an-
 nan än BROCCOLI, Brassica botrytes multiceps. Brassi-
 ca Brutiana och Pompejana komma närmast öfwerens
 med Blomkål Brassica botrytes cauliflora. Sabellica
 och Lacuturriana tyckas hafwa varit varieteter
 af Sawojkål. Brassica est, quæ omnibus oleribus
 antistat, säger CATO, och berömmar den för öfrigt
 mycket; desß besynnerligare finner man, at APICIUS
 icke nämner den, om han icke tilåfwenthrs genom
 coliculi (cauliculi) och Cymæ menar Kålen. Kål
 kallas ej sållan Caulis t. ex. PALLADIUS L. IV.
 tit. 9. HARDUIN will wäl at med Cymæ Kall för-
 stås de spådare kålspiror, men snarare förstås der-
 med de spåda nyß framkomne bladen, som tyckes
 klart deraf, at Cymæ och Cauliculi särstilt nämnas
 af både APICIUS och PLINIUS, och desßutom Swam-
 pernes

parnes hattar kallas Cymæ. Troligen kallades
 sjelfwa Blomkåls och Broccoli huswuden Cymæ.

BULBI. Lökar. Lökväxter som kunna ätas,
 äro så många både til slägte och arter, och så flit-
 jagtige, at det är omöjligt gifva hwad APICIUS
 dermed menar, hålft han särskilt nämner Cepæ,
 Cepullæ, Porra, Allia. DIOSCORIDES kallar wäl
 Schalott, Löken, Allium Ascalonicum L. bulbi
 esculenti, men desse nämnas särskilt af APICIUS.
 Woro de af Allii slägte, så war det troligen Röds
 lökar. Hwad han menar med Bulbus fabrilis, är
 lifaså mörkt. CATO anbefaller wäl at plantera
 Bulbi Megarici, från Megara, (Mirillo) i Sicilien,
 men ad Coronamenta, och således war det Blom-
 sterlökar, och icke Matlökar. PLINIUS anförer
 tertium genus Cibis gratum som kallades Epimeni-
 dium, och växte in Balearium Ebuso (Yvica) &
 Hispania, där de störste och smakeligaste hwita Röds-
 lökar wäxa. För öfrigt war det icke blott hwad
 Botanici kalla bulbi, som fingo samma namn hos
 de äldre, ty wi se at både PLINIUS och flere gåfwo
 wisse knöslige rötter t. ex. Ari, an Colocasix, namn
 af bulbi.

CAPPARIS. PLINIUS talar om flere flabelige
 arter Capparis, dem man borde taga sig til wara
 före

före. Den åtelige, som han säger vara firmioris ligni fruticem; feminisque & cibi vulgati, caule quoque una plerumque decerpto L. XII. c. 23. och som COLUMELLA lärer at odla och inlägga, är Capparis spinosa L. hwars oöpnade Blomknops par inlagde uti Ärticka och Saltlaka nu för tidens nyttjas under namn af Kapris.

CARDUI. Hwad PALLADIUS kallar Carduus är COLUMELLÆ Cynara, och at dermed förstås Krons Ärtkockar Cynara Scolymus L. och kanske äfwen Cynara Cardunculus L. Spanka Cardoner är klart af L. X. v. 235-241. PLINIUS kallar den också Carduus, quibus (heu prodigia ventris) mirum esset, non licere pecori, vesci non licet plebi. Huru begärlige de woro, synes af PLINII ord L. XIX. c. 8. Poterant videri dicta — ne quis dies sine Carduo sit.

CARICÆ. Torra Sikon. Ficus Carica L. förmodeligen buro de namn af Carien, nu för tiden Aidin och Mentefeli i lilla Asien. Se vidare Ficus.

CAROTÆ. Förefommer endast hos APPIUS uti L. III. c. 21, och så at man icke wet om han förstår särskilde slags Rötter eller Carotæ och Pastinacæ äro synonyma, det heter där Carotæ seu Pastinacæ

Pastinacæ frictæ oenogaro inferuntur. Carota är et italienskt namn och tillhörer i senare tider Moroten *Daucus Carota* L. men om det fordomdagat varit et Provins. eller folksnamn för Pastinackan, är obekant. Moroten har näppeligen varit obekant för de gamle. Hvad *Dioscorides* säger om *Staphylinus* passar tämmeligen väl till Moroten, och dess första art är onekeligen af detta Släkte, men svårt at säga hwilken art. Jag tror ock at en af *Plinii* *Dauci* är vår Morot, men at han glömt omtala det så characteriserande fröet. I medeltid har man hos Latinerne föga eller intet känt eller öfwat dess odling.

CASTANEE. Kastanjer. Frukten af *Fagus Castanea* L. hwaras så väl som utaf BrödEkens Allon i de älsta tider flere Folkslag till större delen lefde, nyttjas än på några ställen i Europa till Bröd af de fattigare; äfwen väl kokade i stället för både Bröd och Säfte, men Kastanjenötter hafwa njutits och njutas än äfwen på de förmodnares bord. Genom stekning blifwa de smakligare för tungan, och twifwelsutan lättare för magen at smälta.

COLOCASIA. *Arum Colocasia* L. inhemskt i Egypten, Syrien och några af Medelhafwets Dör,

går den växer på våta ställen; men odlas i synnerhet i Egypten ömningt under namn af Culcas. Den har stora, knöliga, förtfulla, tåmmeligen Parpe smakande rötter, som antingen stekte eller kokade, och på flere sätt tilredde åtas i Egypten. I PLINIUS tid åtos åfwen stjeltkarne, och då odlades den och i Italien och tilreddes på flere sätt, som man ser af APICIUS.

COLICULI, CAULICULI betyder i allmänhet de spådare stjeltkar af årtfyllige växter, och i synnerhet de mjukare och mörare Rålstjeltkarne. PLINIUS L. XIX. c. 8. mera se Brassica.

CUCUMIS. Gurka. Cucumis sativus L. Egentligen war det våra allmänna Trågårdss Gurkor som med namnet Cucumis betecknades; men af PLINIUS och COLUMELLA finner man, at de och kände flere arter. Således beskrifwer den senare i L. X. v. 380. Ormgurkan, Cucumis angvinus, och, om jag ej bedrager mig, i v. 380, Ludna Gurkan Cucumis pubescens Willd. förmodeligen den samma som PLINIUS kallat Cucumis mali Cotonei effigie, åfwen som han L. XIX. c. 5. tyckes med iudem in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt hafwa åsseende på trotis ga Gurkan Cucumis flexuosus L. Cucumeres

agrestes vel afinini omtalas och, men dermed förstås Springgurkor, Momordica Elaterium, som så-
 kerligen icke kommo på borden. Gurkor förtårdes
 ganska mycket, och på flere sätt tillagade då så väl
 som nu, ehuru tillredningsfättet var nog stlge
 från närvarande tiders. De woro i PLINII tid
 mäne om at hafwa Gurkor hela året. På sist-
 anförde ställe säger han: Inventa est ratio, qua
 cibus quoque servarentur: eodemque modo Cucu-
 mis usque ad alios pene proventus, & id quidem
 muria fit. Sed et serobe, opaco in loco harena
 substrato, foenoque sicco opertos, ac deinde terra,
 virides servari tradunt.

CUCURBITA. Pumpa, Gråskar. Cucurbita
 Pepo & verrucosa L. hvaraf flere förändringar gif-
 was. Af 381 och följ versarne i COLUMELLÆ L.
 X. synes och som de hade kânt Glassumpen
 Cucurbita lagenaria L. som tros vara ursprungelig
 från America. Alla tre de anförde arter äro väl
 ätelige; men den första kom endast på bordet.

CYMÆ. Jämsför Brassica.

CYDONIA I. COTONEA MALA. Örwitten. Py-
 rus Cydonia L. Et bekant Träd, inhemskt i södra
 Europa och flere af Medelhafwets Lär. De haf-

wa blifwit kallade Cydonia af Staden Cydon nu Canea på Candia. De nyttjades til flere slags råtter, och tilreddes på många sätt. För at hafwa ständig tilgång på dem, förwarades de mogne Qwitten inlagde i honung eller Honung och Win (mullsum). Qwitten-Honungen eller den i hwilken de varit förwarade fick namn af Melomeli.

DACTYLI. Daddlar. Frukten af den bekanta Daddelpalmen Phoenix Dactylifera L. Denna frukten hwaraf, flere förändringar gifwes til Pappad, storlek, färg och smak, fick ock olika namn, som man kan se hos PLINIUS i L. XIII. c. 4. Ibland de bättre woro i synnerhet Caryotæ kände i Rom, och brukade på borden: maxime celebrantur, & cibo quidem, sed et succo uberrimæ: ex quibus præcipua Vina orienti, iniqua capiti, unde pomo nomen *). Sed ut copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Judæa, nec in tota, sed Hieruchunte maxime &c. **Friska, otorkade Daddlar** Dactyli pingwes så wäl som torridi, de som på trädet fått torrfä och Caryotæ eller **Syltade Daddlar** fördes för bordens Full til Italien, hwarest de både användes til matredning och nyttjades til Desert. Enligt Bomare kallas än i dag Daddlar, syltade uti de.

*) Af καριω, perimo.

deras egen Socker. eller Honungslika saft Caryotes, men om man dermed förstår någon vis varietet såsom hos Romarne, eller enligt KÆMPFERS berättelse brukar namnet endast för de otorkade, för att skilja dem från de torkade, känner jag icke. APICIUS som till flere rätter använde Daddlar, kallar dem äfwen Palmulæ. Att man på flere ställen i Italien odlade Lådet, synes af VARRO L. I. c. 62, samt de sålvan gåfwo åtelig frukt.

DIGITELLI. DIOSCORIDES så wäl som PLINIUS har två genera af AIZOON hwaraf majus, som är Huslöten Sempervivum tectorum L. af PLINIUS kallas Digitellus: men jag finner icke att den varit använd till mat. Deremot är hans AIZOON minus åteligt, och när man jämförer DIOSCORIDIS beskrifning, är sannolikt att det varit Sedum rupestre L. Tripmadam som egentligen mentes med den åtelige Digitellus. Andrachne agria, som också räknades ibland de åtelige växter, var tilläfwentyr. Kärleksörten Sedum Telephium L.

FABA är redan ibland Cerealia omtalad, här nämnes allenast, att med Faba fresa eller fressa förstås krossade eller sönderstötte Bönor.

FERULÆ. COLUMELLA anförer huru stjeltarne af Ferulæ inläggas; men då de gåfwo flere arter namn af Ferula, är ock swårt utseta hwilken. **PLINIUS** säger Ferula wara främmande i Italien, och **DIOSCORIDES** at man deraf får Sagapenum, följackteligen war den icke heller någon Europeisk Ferula. Om det warit en Europeisk växt, kunde det wara *Laserpitium chironium*. Är det grundadt hwad **DIOSCORIDES** säger, så sås icke reda härpå, förrän wi lära at känna hwaraf Sagapenum ärhåles. Detta ämne har en smak som något liknar Dyfwelsträckens, en smak som så behagade Romersta gommar, och detsföre är det så mycket trosligare, at de sunno smak i de inlagde stjeltarne af sjelfwa örten, antingen såsom Sallat, eller i Såser, fast **APICIUS** derom icke nämner.

FICUS. Sikon. *Ficus Carica L.* Friska Sikon nyttjades icke så mycket til matredning, som de til stor myckenhet ätos ensamme eller med ost, eller i stället för Bröd til Salt föda, äfwen såsom Såswel til Bröd; äfwen så ätos dageligen Torra Sikon. **SENECA** säger Epist. 87. nusquam sine Caricis -- illæ si panem habeo, pro pulmentario sunt; si non, pro pane. Man tilredde både Wijn och Urtika af Sikon; men en icke liten del nyttjades

des at göda Swin, Gås o. s. w. på det deras
 lefwer, som war en stor läckerhet för de högst wäl-
 lustige Romerske Frälsare, skulle blifwa ofanteligen
 stor, och förlora bitterheten, til hwilken ända de
 och blötade den nyss uttagne lefweren i Mjölck som
 war uppsådd med mullsum (en blanning af Win
 och Honung. Man finner många förändringar af
 denna frucht upräknade, Piljaktige til smok, särg,
 Kapnad, storlek, mognads tid m. m och ibland dem
 woro Ficus Mariscæ i synnerhet märketige. Se
 PLINIUS L. XV. c. 18. Af torrskade Fikon til-
 reddes en Sirap (defrutum) som kallades Color.

FOENUM GRÆCUM I. SILIQUA. Senugrek.

Trigonella Foenum Græcum L. En årig växt,
 hwars Frö, som bekant är, nyttjas såsom läkeme-
 del fast sparsamt, och endast utwärtas, mera til
 Bostaps medicin. Hos Romarne odlades det myc-
 ket dels för Bostapen, dels för köken. COLUMEL-
 LA säger, at fröet nyttjades at dermed krydda de-
 frutum. APICIUS lärer wäl i L. V. c. 7. at tillä-
 ga Foenum Græcum med liquamen *), Olja och
 Win, men nämner ej om det skall wara örten eller

R 5

Skidor.

*) Liquamen war en art Saltlaka, som tilreddes på
 mycket olika sätt, och af ganska olika ämnen, efter
 hwar och ens smak. Den svarade mot Italienarens
 Garo och Chinesarens Soya;

Skiborne; det senare är troligast, emedan han anförer denna rätt i sälspap med Fabacia och Phaseoli.

FUNGI Vid Boletus är sagt, at Romarne gäfwö de på Tråd växande Swampar namn af Fungi. Deras givnas, som bekant är, många slag och arter, som äro aldeles oerjellige at äta. APICIUS anförer tre sätt at tilreda Fungi Faginei. Ut dessa Bolkswampar woro af Boleti L. slagte, anser jag säkert, och förmodeligen den arten som jag i Prodr. Fl. Scandin. ed. II. 1792 kallat Boletus Buglossum, och finnes tecknad Fl. Dan. tab. 1136. 1137. den samma som MICHELI's Agaricum esculentum Castaneæ adnascens &c Gen. p. 117. t. 60. eller någon annan af de utaf samme MICHELI upräknade Agarica esculenta, kanske flere af dem.

FUNGULI I Spongiolæ. Det är wäl icke säkert hwad APICIUS härmed menar, men sannolikt war det flere arter Murcklor Phalli L. och Stens murcklor Helvella Mittra L. De kallas i denna dag Spugnioli af Italianarne, och ätas. MICHELI i Genera Plantarum upräknar flere odeterminerade orter som wäxa och njutas i Italien, och troligen nyttjades de öfwer huswud af Romarne. Spongiolæ Asparagi hos COLUMELLA är icke annat än första årets rötter, äfwen som PLINIUS kallar Myn-

tans

tans rötter *Spongia*; men dessa böra icke bortblandas med *Funguli* l. *Spongiolæ*. Så mycket jag vet, är *Cicero* *Epist. L. VII. 26.* den ende, som omnämlar *Helvellæ* ibland *Gästabudens* läckerheter; det är dock icke säkert, at han dermed förstått de nämnde arter. Om min tanke är den rätta, fast *FESTUS* förklarar ordet *annoriunda* *) så war *Helvella* wissa Swampar af *Phalli* slägte, och hade namnet *a colore helvolo*, ålet en egen gulbrun färg, som dessa Swampar hafwa, när de äro färsta.

HERBÆ Rusticæ. Wilda Grönsaker. Ofta, när tillgång icke är på odlat grönt, nyttjar man wilda växter till mat t. ex. till Grönkål, Syror o. s. w. så gjorde förmodeligen äfwen Romarne. Som dessa då icke gärna kunde erhållas i Städerne, utan at de på landet insamlades, fingo de namn af *Herbæ Rusticæ* i motsats af *Herbæ cultæ*, eller om man behagar *Herbæ urbanæ*.

INTUBÆ. Trågård's Cichorie, den odlade arten af Wågwardan *Cichorium Intybus* L. som är för bäst till Mat, och dess rötter berämnas både hårdare och mindre. Den wilda kallade de efter *Egypt*.

*) *FESTUS* säger at *Helvella* är det samma som *Olera minuta*, quia *Helus* & *Helusa* dicebant Veteres, quod nunc (*Festi tempore*) *holus* & *holera*.

Egyptlerne Cichorium. De lära endast hafva nyttjat de gröna bladen.

LACTUCA. Laktuk. Ladduk. *Lactuca sativa*
 L. af hwars mångfaldiga varieteter WILLDENOW
 gjort tre arter, fast med någon twisvelrådighet.
 Man finner af PLINIUS o. fl. at Romarne äfwen
 hade flere förändringar. Den njöts ofta och myc-
 ket hos dem, dels för smakens skull, dels för dess
 hälsosamhet både rå såsom Sallat och stuswad på
 flere sätt. Stjeltarne kallades Thyrsi, och tillaga-
 des äfwen för bordet. Det är bekant at de gam-
 le Läkare u. om andra verkningar äfwen tillfreswo
 Laktuken en sömngiwande kraft; men nåppeligen
 lärer någon ens drömt om, at af denna växt är-
 hålla et medel som liknade Opium til sin werkan
 före JONES; men J. R. COXE har med såkra rön
 ådagalagt denna omständighet. Se Transact. of the
 Americ. Philos. Societ. at Philadelphia Vol. IV. p.
 387. &c.

LAPSANA. PLINIUS säger om den: inter sil-
 vestres Brassicas et Lapsana est, pedalis altitudinis,
 hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset
 flore. Coquitur in cibo L. XX. c. 9. L. XIX. c.
 3. Nec non Olus quoque silvestre est trium folio-
 rum — Lapsana se vixisse apud Dyrrachium — est
 autem

autem id cyma silvestris. COLUMELLA L. XII. c. 7. uppräknar den ibland de örter, som wid Wår-
 solståndet böra insamlas och inläggas. Den war
 således icke blott nyttig för Bien COLUMELLA L.
 IX. c. 4. utan äfwen räknad ibland de åtelige väx-
 ter. APICIUS nämner den wäl icke; men den höra
 de utan twifwel til hans Heibæ Rusticæ. Svårt
 är at säga hwilken Det det war, men nåppeligen
 tror jag det war Äter-rättikan Raphanus Raphani-
 strum L. som MATTHIOLUS menar. Deras at
 PLINIUS räknar den til Brassica, är anledning at
 tro den warit en Tetradyamist, manne icke Bras-
 sica orientalis L.?

LINI SEMEN. Linsfrö. Hörfrö. Linum usita-
 eissimum L. PLINIUS omtalar på två ställen Lin-
 fröets bruk wid matredning, nemligen L. XIX. c.
 L. & in quodam rustico ac prædulci Italix transpa-
 danæ cibo, sed jam pridem sacrorum tantum gra-
 tia, och L. XVIII. c. 7. när han talar om sättet at
 bereda Kornmjöl: quocunque autem genere præpa-
 rato, vicenis Hordei libris, ternas seminis Lini &
 Coriandri lelibram, salisque acetabulo, torrentes an-
 te omnia miscent in mola. Manne man icke ber
 med åsyftat det samma, som med dekost af Alme-
 barken, när man bakar Bröd af omogen Säd. Se
 Fl. Oecon. Svecicæ.

MALA. Äpplen. *Pyrus Malus L.* Fastän Romarne icke hade så många sorter Äpplen som nu finnas i Europas Trädgårdar, hade de likväl en god del, som synes af de förteckningar derpå som man finner hos **CATO**, **PLINIUS**, **COLUMELLA**, **PALLADIUS** t. ex. *Melimela* eller *VARRÒS mustea*, *orbiculata*, *silvestria*, *verna*, de som buro namn af *Matius*, *Cestius*, *Manlius*, *Scandius*, *Appius*, *Sceptius*, *Quirius*, *Peticius*, *Ameria* &c. och kallades *Mati-ana*, *Cestiana* o. s. w. desutom *mala germanitatis*, *lyrica*, *melapia*, *mustea*, *epirotica*, *orthomastia* &c. Om någon eller flere af dessa sorter än finnas och odlas, är svårt at säga; men oräknelige synas hafva sedan tillkommit. Ständigt tillkomma nya, och gamla försvinna dels igenom efterlåtenhet, dels derföre at man icke anser dem värde at bibehålla. At Romarne värderade goda Äpplen, behöfver intet bewis, men mera låra de hafva varit nyttjade til besert än til matredning.

MALA GRANATA l. PUNICA. Granatäpple. *Punica Granatus L.* härstamma från Norra Afrika; men Romarne hade dem egentligen från Carthago, som det synes af **PLINIUS**: Sed circa Carthaginem *Punicum malum cognomine sibi vindicet*, aliqui *Granatum appellant* **L. XIII, c, 19.** Han upräk-
nar

nar Nio sorter. Dessa låra åfwen söga hafwa varit nyttjade til matredning.

MALVA. För Romerska köken hade man två arter Malva, major och minor, och Auktorerne göra åter skillnad imellan hortensis och sylvestris af bägge. Jag wet icke annat, än at alla komma deruti öfwerens, at de woro af Ordo naturalis Malvaceorum; men hvilka arter och slag de woro, derom är man icke ense. Sjelf den store von LINNÉ wågade icke utstaka detta, således dristar jag icke heller tro mig lyckeligare i detta fall. Malvæ arter komma deruti öfwerens, at de hafwa en fadd, flemmig, och något grislif (herbaceus) smak; många af dem hafwa et samme sartadt ludd på ytan af bladen, andra kännos stråflige, så äro glatte. De ludne wåta en oangen i känsl; på tungan. Således kan jag icke tro at Althe örten *Althæa officinalis* L. war en matväxt, ehuru man tror at den är *PLINII* Malva sylvestris, och den som *DIOSCORIDES* tillägger grande folium, och åfwen säger: Malva fativa esui longe aptior est sylvestri, stomacho adversatur, alvum juvat: sed multo magis caules, interaneis & vesicæ utilis: söttactet igen nyttjades åfwen stjälkarne. Men våra Malvæ arter hafwa hårda stjälkar, nästan trådactige, så framt icke tillåf.

tilåfventyrers stielkarne af *Malva crispa* L. Kruskats tost kunde nyttjas skalade, och desß blad som äro glatte, saftigare, och tämmeligen stora, kunde wara de gamles *Malva major*, eller efter andras tanka den är våra *Stockrosor Alcea Rosea* L. hwars blad wäl kännas Präflige; men blifwa genom kokning lena. Desßas stielkar blifwa flera alnar höga, och så tjocka innom några månader, så at de kunna sägas arborescere som *PLINIUS* säger, och nyttjas i stället för *Spasser kåppar*. Men kan ock hända at deras *Malva major* war *Lavatera arborea* L. och *Lavatera trimestris* L. deras *Malva minor*. Denne är åtminstone langt tjenligare til mat, än allsmånnas *Kattost* arterne *Malva sylvestris* och *rotundifolia* L. hwilka knapt låra warit ätne, om icke af det sämre folket. Hwilken eller hwilka *Malvæ* som äro de rätte, så synas de hafwa warit mycket begärlige och nyttjade, ty utom hwad *THEOPHRASTUS*, *PLINIUS* och *APICIUS* hafwa sagt til *Kattostens* beröm, har *MARTIALIS* *Epigr.* L. III. ep. 89. L. X. 48. *HORATIUS* L. I. od. 31. v. 16. *Epod.* L. od. II. v. 58. i fina sånger uptagit den, och sjelfwe den afswarsamme *Cicero* *Epist.* L. VII. 26. uphögt desß försörande smak.

MELO. Melon. *Cucumis Melo* L. Dett frukt har förmodeligen sent blifwit känd af Romarne. Den förste jag åtminstone har funnit den under detta namn omtalad af, är **PALLADIUS**, hwilken L. IV. tit. 9. har beskrifwit dett Pörsel. Det är likwäl wist, at man har all anledning tro, **PLINIUS** hafwa känd Melonen under namn af *Melopepo* om hwilken han säger: non pendent hi, sed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram coloremque & odorem, quod maturitatem adepti, quamquam non pendentes, statim a pediculo recedunt. De orimligheter som **COLUMELLA** anförer L. XIX. c. 5. höra til Gurkor, om hwilka han där talar.

MESPILUS. **DIOSCORIDES** talar om twänne slag af Mespili, af hwilka det ena är *Cratægus Azarolus* L. Italienarnes *Azaroli*, och det andra, som han kallar *Setanium* och *Epimelida* är *Mispel*. *Mespilus germanica* L. Det synes som **PLINIUS** konfunderat dessa bägge. At de af Romarne varit värderade, tyckes kunna flutas deraf, at **PALLADIUS** anförer flere sätt at förwara dem.

MORA. Swarta Mulbår. *Morus nigra*. Man föregifwer at Trädet är til en början från Persien. För sin läckra frukt har det altid blifwit obladt

obladt med mycken omsorg. HORATIUS i Satyr L. II. sat. 4. berömmar den och såsom hälsosam. PLINIUS talar om Mora Ostiensis och Tusculana, som enast woro tillgifne till storleken. L. XV. 24. PALLADIUS lärar huru Diamoron tillagas af Honung och Mulbårsfast, och APICIUS med Sapa. Se Uvæ.

NAPI. Fem sorter Napi ansöras af PLINIUS, af andra färre, hwaraf man kan sluta, at de warit begärlige för bordet. COLUMELLA L. II c. 10. säger: In alio solo Rapa biennio fata convertuntur in Napum, in alio Napus Raporum accipit speciem., och förut förut: locique proprietates utriusque semen commutat. Flere hafwa aftrifwit detta, som bör efter min tanka sålunda förklarar: Ställe och jordmån wälla större eller mindre, mörare eller hårdare, sötare eller stråfware rötter, det känner man; men endast frömjölets flyttning från ena arten, ena sorten til den andra kan åstadkomma sådane förändringar, eller som man wanligen säger: nya sorter. Sådant är icke allenast lått möjligt, utan oundwifeligt om t. ex. Stickroswan och wanliga Roswan få blomma i hwars annars granskap. Det är för öfrigt intet twifwelsmål at ju deras Napi woro Brassica Napus L. Stickroswor, hwaraf man har flere förändringar, och af dem

de så kallade Borsfeldska i synnerhet värderas. De nyttjades på samma sätt som Rosvor.

NUCES. PLINIUS uppräknar flere slags Nötter: t. ex. Avellanas, Haselnötter, *Corylus Avellana* L. Juglandis, Walnötter *Juglans regia* L. Pineas, Pinjer, frukten af *Pinus Pinea* L. eller Spanska Tallen, Pistacias Pistacier *Pistacia vera* L. men hwilka af dessa APICIUS menar, när han blott nämner Nuces, kan icke utredas. Emedan han särskilt anförer Pinjer, är det likwäl troligt, at han menar Hasel eller Walnötter, om icke bägge.

NUCLEI PINI & PISTACIÆ. Kärnarne af de nämnde Nötter ätos såsom ganska smakelige då de äro färste, och APICIUS föreskrifwer Pinjer til sit Hypotrimum, som utan twiswel war en art Sås, som nyttjades wid flere tillfällen. COLUMELLA blandade Pinjer i sin *Sinapis ad usum conviviorum*; som hon säger wara ad *Embannata idoneum & speciosum* L. XII. c. 57.

OLISATRUM. OLUSATRUM. Hwilken växt härmed menas äro helt olika tankar om hos Auktorerne, och det är så mycket mindre undransvärdt, som de gamle lämnat oss intet eller högst oredigt begrep

begrep derom. Spenat *Spinachia oleracea* L. kan slått icke hitföras. Af de ofullständige underrättelser wi århållit, är klart, at det varit en umbel-lat: mångårig i roten samt ågande kryddluft, ty dess saft hade lukt af Myrrha. *PLINIUS* säger den vara den samma som *Hipposelinum* och allmän på sandtrakter. På *Smyrnium Olusatrum* L. som *C. BAUHINUS* tror vara *THEOPHRASTI Hipposelinum* och *DIOSCORIDIS Sinyrnium* bör man icke ens tänka, och *Bubon Macedonicum* som efter mit ombömme är *APICII Petroselinum* icke heller. Olisatri stjeltar kunna icke hafwa varit hårda, emedan *COLUMELLA* föreskrifwer at samla och inlägga dem: cum aceto & muria condire Olisatri cum suo cole florem, antequam de folliculo exeat, & radicem decorticatam condire L. XII. c. 58. At Olisatrum varit den samma som Grekernes *Hipposelinum* twiflar jag och dersöre om, at *PLINIUS* säger: Succum ejus colligunt, Myrrhæ saporem habere dicunt, äminstone finner jag det besynnerligt; at han kunde säga dicunt, om en hos Romarne oblad och i gästabud allmänt nyttjad matväxt. Äminstone bör deraf följa, at växten i Italien icke gaf en sådan saft. Stroligt är det icke, at växten varit någon art af *Angelicz* slägte, men då dessa icke wåra i sand, förfaller en sådan

gifning, liksom at Selleri *Apium graveolens* L. varit *Olifatrum*, om nemligen *Olifatrum* och *Hippofelinum* varit en och samma.

OLIVA. Oliwer. Frukten af *Olea europæa* L. Desas bruk til Olja går man förbi, såsom allmänneligen kânt, och will allenast nämna, at de åfwen för borden kryddade Oljan t. ex. *APICII Oleum Liburnicum*. De hade flere sorter Oliwer, såsom *Orchites*, *Ægyptiaca*, *Picena*, *Radioli*, *Regiæ* &c. sed *ex his transmarinæ Italicis meliores in cibis*. Oljan nyttjades då som ån wid matredning i stället för Smör, som *PLINIUS* L. XXVIII. c. 9. kallat *barbararum gentium laudatissimus cibus & qui divites a plebe discernat*. Med barbaræ gentes mente han twifwelsutan det nordliga Europas inwånare. Om de flersaldiga sått att anwånda och nedläggga Oliwer får man underrättelse hos *COLUMELLA* L. XII. c. 4. och *APICIUS*. De inlade dem både hela och sönderstötte, gemenligen med Kryddor. De som blott nedlades i Utticka och Saltlaka kallades *Colymbadæ*, sådane som wi ån få dem från Medelhafwets hamaar, fast *PALLADIUS* åfwen gifwer dem samma namn, som nedlades med *Pulegium*, Honung, Salt och Utticka m. m. De brukade ock at fylla traniga (*hircosas aves*) foglar med krossade Oliwer, innan de tillagades.

PASTINACÆ. Namnet är aldeles latinskt, och hvarken finnes det hos Grekerne, eller synas de de hafwa känd växten. Väl har man öfversatt σταφυλιος med Pastinaca, men om man gifwer akt på beskrifningen på σταφυλιος αγρια DIOSCORIDIS, finner man den alsintet höra til Palssternackan, Pastinaca sativa L. hvarken den wilda eller odlade. Romarnes Pastinaca, som tyckes höra til alterum genus PLINII L. XIX. c. 5. och hvarom han talar tvänne gånger i samma kapitel och åter i L. XXI. c. 15. är efter mit omböme den samma som COLUMELLA L. IX. c. 4. handlar om, ändaönt han säger at den är enahanda med Staphylinon Græcorum: Pastinacam in alte pastinato & stercoreato loco, sed quam rarissime (nulla minus quam ternorum pedum, quoniam spatiosè fruticat, säger PLINIUS) ponendam, ut majora capiat incrementa L. XI. c. 3. loco pingvi, soluto, altius pastinato; raram statues, ut robur accipiet, PALLADIUS L. III. tit. 24. Det tyckes af så omständelig Röttsel, som de mycket värderat denna roten. Pastinaca marina är åter en Slå af Rotslägtet.

PEPONES. Af det lilla PLINIUS säger om dessa tyckes han hafwa så kallat Mattnmeloner, Cucurbita Citrullus L. Pepones qui vocantur, refrigerant

rant maxime in cibo & emolliunt alvum. I et land där Is är en nödvändighets vara, måste en så kylande frukt räknas ibland härligheter, jag finner så mycket besynnerligare, at de så litet omtalas af Romerske Auktorer.

PERSICA. Persikor. Amygdalus Persica L. PLINIUS säger wäl ex Perside advecta, men i nästa kapitel, nemligen L. XV. c. 14. säger han Tuberes ex Africa in Italiam non pridem venisse. Men det kan wäl stå tillhoppa, at Persikor härstamma från Persien, och från Afrika kommit til Italien. Af COLUMELLA, MARTIALIS och SVETONIUS wet man at Tuber i masculino genere betyder frukten och Tuber i foeminino Trådet. Äfwen Romarne hade flere sorter, candida och syriaca, som för robnaden full af Fransoserne kallas Sangvinolle eller pourprée omtalar PLINIUS, och på et annat ställe duracina i hwilla löttet sitter wid stenen, och som i allmänhet kallas Pavie af Fransoser. APICIUS talar ock om duracina, pusilla, præcoqua (præcocia) men om han menar Persikor eller Kersbår, hwaraf den sorten som har stadigt kött, Bigarreaux, äfwen kallas duracina, är owist.

PIRA. PYRA. Påron. Pyrus communis. Äfwen häraf hade man flere sorter. Pyri Archades

COLUMELLÆ woro twiswelsutan Wilda Pårön, Sten Pårön, Pompejana som kallas Bonchretien, Falerna Bergamotter &c. Man talar ock om Piros biferas lifasom om Malos, eller sådane som buro twänne gånger om året. Om de werkeligen hade någon eller flere sorter så bestaffade, at de alla år buro två gånger, känner man icke. Det är icke ens i Swenska klimatet owantligt at et eller annat fruktträd blomstrar twänne gånger, och äfwen wid andra blomningen sätter fart, men den hinner intet till någon växt förrän den kalla årstiden werkar både på träd och frukt, och denne affaller. I södra Itallen torde den i sådan händelse hinna mer eller mindre fullwäxa och mogna. Påronens användande i hushållning och lög war i det närmaste lika med Äpplens, äfwen till Win eller Cider.

POLYPODIUM. Enligt den beskrifning DIOSCORIDES gifwer på denna växt, kan det icke hafwa varit någon annan än Stensöta, Polypodium Vulgare L. Den hörde säkerligen icke till läckerheten, utan såsom förmånlig för dem som hade trög öfning, tillreddesden på flere sätt i Medicinskthänseende, som man ser hos APICIUS och DIOSCORIDES, förmodeligen när icke Malvæ och Betæ gjorde tillfyllest.

PORTULACA. Portulak. *Portulaca oleracea* L. Till åfventyrs hörde den till *Olera mollia*, fast **APICIUS** icke nämner den; men **COLUMELLA** lärer at inläggga den med *Atticka* och *Salt*. I L. X. v. 376. omtalar han den under *Grekiska* namnet *Andrachne*.

PRUNA. Plommon. *Prunus domestica* L. *Pruna omnia* post *Catonem* coepisse manifestum est säger **PLINIUS**, som redan talar om ingentem turban *Prunorum* i sin tid L. XV. c. 13. ibland hvilka han räknar äfwen *Aprikoser*, *Prunus Armeniaca* L. som af **COLUMELLA**, tillåfventyrs för wersens *Stul* kallar dem *Armenia* L. X. v. 404. *Cereola PLINII* lärer wara *Cathrinplommon* *Prunes de St. Catherine*. *Pruna Damascena* från *Damasko* äro våra *Swiskon Plommon*, hvilka torrkade heta *Swiskon*, fastän man äfwen ibland de torrkade ofta finner flere sorter. *Pruna silvestris* äro icke våra *Slån* eller *Stärkebår*, utan *Kriton*, *Spanska Slån* *Prunus insititia* L. Det tyckes som de icke brukade *Swiskon* men wäl lärer **COLUMELLA** at sylta dem på flere sätt.

RAPÆ. Roswor. *Brassica Rapa* L. En hos de gamle lika så länd och brukad växt, som hos senare folkslag. Grekerne kallade imellan *Hanz* och *Hon-Roswor*. De runda kallade de *Hanroswor*

och de breda, platta Honroswor. PLINIUS tillade tredje arten Rapa Silvestris eller Longa Roswor. Troligen woro dese sådane som af effallande frön wårte utan odling, och woro mycket starpa. PLINIUS säger sig L. XVIII. c. 13. sett Roswor som öfwerstego 40 Pålpond. Hvad wårde Romarne fatte på Roswor kan läsas på nämde ställe hos PLINIUS. De nyttjade icke blott Rosworne utan öfwen de möra stjellarne. Rapaciorum suis horis gratia och spåda gula bladen, quam Cymarum: flavidorum quoque & in horreis enecatorum: vel major, quam virentium. Rapicii coles och Semen omtalar CATO, som en del tro wara det samma som Rapacia, och det senare en misßrisning. Men wi tro bägge kunna wara rätt, antingen man med FRÜS ROTTBÖLL *) will förklara det genom Råttas bi Brassica oleracea gongylodes, eller såsom et generiskt namn på de Roslike eller med knölig rot försedde arter af Brassica. Om med Napinæ och Rapinæ COLUMELLE XI. c. 2. man bör förstå sjelfwa Rörden af dessa rötter, eller de åkrar på hwilka de woro sådde, är owist, men det förra synes mig sannolikare. COLUMELLE inlagde Roswor och Stickroswor stulle wäl nåppeligen smaka många i vår tid.

RAPHA-

*) Nye Skrifter af det Kjöbenhavnste Widenst. Selskab. T. IV. p. 258.

RAPHANUS. Med detta namn finner man mycken oreda, ty både Greker och latiner gifwo det ån åt en, ån åt en annan växt. Onckeligen har namnet först blifwit gifwit åt någon växt, hwars rot är synlig i eller öfwer Jordytan, och om jag får gissa, war det Rättikan. **PLINIUS** anförer flere slags Raphani, af hwilka Raphanus agria l. silvestris, quæ Apios ischas hos Grekerne, fuller war en köttfull rot, som til Rophaden liknade et Etkon, men skild från de andre Raphani. Dess Raphanus silvestris alter, som han ock kallar Armon och Armoracia är Pepparrot, Cochlearia Armoracia L. men dess Raphanus sativus, den man kallade blott Radix är Rättikan, hwars rötter ätos både rå och kokade. Raphanus syriacus **PLINII** som han kallar svavissimum fere & tenerrimum & apud Auctores non inveniri, war troligen de wi kalla Radiser, som kanske icke så rätt anses för blott en varietet af Rättikan. Raphanus sativus L. Då Tyskarnes Retsich och Swenska Rättikan onckeligen härledes af Radicula, och bägges Radis af Radix, följer at man orätt namngifwit dem.

RUMEX. Solum vero ex omnibus Lapathum silvestre melius: hoc in sativis Rumex vocatur, nasciturque fortissimum, säger **PLINIUS**. Den wil-
da

da Lapathum och oblade Rumex woro följsakteligen en och samma ört, äfwen som Lapathum cantherinum. Som PLINIUS L. XX. c. 21. säger at Lapathum silvestre äfwen kallades Oxalis, Hulle man kunna tro, at dermed förstos Syra, Rumex Acetosa L. men på samma ställe säger han at det är sativo proximum, foliis acutis, colore Betæ albæ, som bättre passar til Patientia, Rumex Patientia L. en uti Italien inhemsk växt. Lapathum silvestre säges wara bättre, tilläfwenthyrs dersöre, at den wilda Patientia har mera märkelligen syrlig smak. APICIUS nämner den icke, men PLINIUS och HORATIUS Epod. L. O. 2. satyr. L. II. O. 4. omtala den.

RUSCI. Mustorn. Ruscus Aculeatus L. hwars späda gökar tillredes såsom Sparris, som och åter nu för tiden.

SAMBUCUS. Slåder. Sambucus nigra L. Uti Italien växer wäl äfwen Sambucus racemosa L. men PLINIUS tillägger Sambucus acinos nigros, hwilka ensamt tilhöra Slådern, ty Mannablodets, Sambuci Ebuli L. här njötos säkerligen icke. APICIUS föreskrifwer at af Slåderbärens saft tilreda en Patina, som ån torde smaka någon.

SINAPI. Senap, Swart Senap. *Sinapis nigra* L. **PLINIUS** anförer tre sorter Senap, unum gracile, alterum simile *Rapi foliis*, tertium *Erucae*. Den första är förmodligen vår Swarta Senap, hwilken af de bägge senare war *Sinapis alba* L. Hwit Senap är swårt at säga. Alla tre odlades. Hwad *Sinapi Alexandrinum*, med hwilken longpeppar försalsades war, känner man icke, troligen war den af et helt annat slögte. De nyttjade Senapen på flere sätt. Huru den til sås och doppning tilreddes olika, finner man hos **COLUMELLA** och **PALLADIUS**. *Ufus ejus etiam pro pulmentario in patellis decocto, citra intellectum acrimoniæ PLIN. L. XIX. 8.* som wil wäl säga, at den war så länge kokad, at Pårpan gick förlorad. *Coquantur et folia, sicut reliquorum olerum: samma ställe: Jämför Nuclei.*

SISER. Den korta beskrifning som **PLINIUS** L. XIX. c. 5. givit på Siser påsar til Sockerrotten *Siser Sisarum* L. hwars Rötter anses och anses af många såsom en läcker mat; men hwad i L. XX. c. 5. säges *nemo tres Siseres edendo continuaret*, påsar icke til Sockerrotten, hwaraf man kan njuta många flere. Antingen måste orden tåla någon särskilt förklaring eller har texten något fel. Ifrån
åsta

älsta tider har denna Roten varit odlad för bordet. Rötterna inlades äfwen på samma sätt som stjälkarna af *Olisatum COLUMELLA*.

SORBI. Spiraling. Frukten af *Sorbus domestica* L. som hos oss är okänd, men mycket brukad hos de gamle Greker och Romare, så wäl som än i södra Frankrike, Italien o. s. w. Där man har flere förändringar genom odling tillkomma, andra af Pärrens, andra af Äpplens Papnad, ej blott åtelige utan äfwen smakelige. De ätos icke allenast sådana som de kommo mogna af Tråden, utan förvarades i beklad och gipsad krukor, torkades, syltades i passum eller defrutum, och man gjorde Win af dem.

TAMUS, TAMNUS. *Tamus communis* L. äfwen dess spåda gökar användes til mat.

TUBERA. i neutro genere. **PLINIUS** beskriver dem så L. XIX. c. 11. at ingen kan twisla dermed förstås samma underjordiska Swampar, som von LINNÉ kallat *Lycoperdon Tuber*, på Franska Truffes och på Tyska Trüffeln. De för-tårdes fordom med samma behag som nu för tiden; men Swenska Gästabud beswåras näppeligen af dem.

URTICÆ. I Italien äro trenne arter Näslor allmänna, Blån Näslan *Urtica dioica* L. Retter Näslan *Urtica urens* L. och Romerska Näslan *Urtica pilulifera* L. eller romana. Den första njutes icke i mat för dess grofwa blad, undantagande tidigt om våren, då de ganska spåda brukas i grönkål, och kan hända de på samma sätt warit använde i *Olus molle*. Det är förmodeligen denna om hwilken *PLINIUS* säger: *Urtica quid esse invisius potest*. Om Romerska Näslan någonsin warit räknad ibland åteligt grönt, känner jag icke; det lärer förmodeligen warit Eternäslan, den samma som om Våren mera allmänt nyttjas i Grönkål, hwilken af Romarne äts, och som *HORATIUS* räknar ibland *sobrie viventium cibos*. *Epist. L. I. Urtica marina* är ingen värt, utan et djur af *Maneslägtet*, som de förunderligen nog äfwen förtärde.

UVÆ. Windruswor. *Vitis vinifera* L. Wineranka. Egentliga bruket war wäl til flere slags Winer, dem jag här måste gå förbi; men utan twifwel nyttjades de bättre sorter med andra Fruktar på bordet ibland *bellaria*, och af en myckenhet gjordes *Rusin*, *Uvæ Passæ* för matredningen. Deras sätt at handtera *Rusin* war skildt ifrån det nu brukeliga, likaså wäl som deras sätt at tilreda, kryd.

frydda och förwara Winer. Af Drusworne tilredde de Passum, Desfrutum, Sapa och Caroenum. PALLADIUS L. XI. Octob. 8. cum omnia ex multo conficiantur, modus his et virtutem mutabit & nomina. Desfrutum ubi ad lipsisitudinem fortiter despumaverit, effectum est, det är at Windruswefasten infokades til Honungs tjocklek, Caroenum cum tertia perdita, dux partes remanseriat, Sapa ubi ad tertias reducta descenderit. Beredningen af Passum beskrifwer han omständeligare i tit. XIX. Alla dessa sorter nyttjade de i stället för Socker eller Honung, dels at försötma maten, dels til Syltning.

VITIS ALBA. Är utan twiswel Sundroswa med röda Bär, Bryonia dioica L. hwars späda gökar de åfwen åto.

3. Krydder.

Condimenta.

Ingen ting wisar så Pilnaden imellan Romarnes smak och vår tids, som de ämnen och saker hwarmed de kryddade sin Mat. Det är onckeligt at en stor del

del af dessa Krydder hafwa ännu sina gynnare ibland de läckre; men åtskillige af dem skulle säkerligen för en och hwar som kan smaka wara odrägelige. Sådane hafwa och småningom blifwit bortlagde, eller och åt Läkekunsten öfverlämnade. Likväl kan man icke neka, at åfwen ibland de bortlagde åtskillige icke wore osmakeligare än de som kommit i deras ställe i bruk.

ABSINTHIUM PONTICUM. Romersk Malört.

Artemisia Pontica L. nyttjades wäl icke på mat, utan till Malörtwin. Vinum Absinthites. Det tilreddes på olika sätt, såsom man ser hos COLUMELLA, PALLADIUS, APICIUS. På samma wis tillagade man och Hyssopites, Abrotonites, Thymites, Marathrites (af Fenkål) Glechonites (af Pulegium) Myrtites &c. En del af dessa nyttjades likväl förmodeligen mera, at åter i ståndfatta de genom wållust förderfwade magar, än för smak och fågnad.

ALLIUM. Romarnes Allium war onefeltigen

den samma som wår Swielök Allium sativum L. APICII förefrister wittna öfwerflödigt om dess allmänna bruk på maten, och huru starkt man dermed kryddade kan intagas af HORATII Epod. III. där det heter: Edat cicutis Allium nocentius: O dura

messorum ilia! Quid hoc veneni scivit in præcordiis. Allium Ulpicum l. Punicum var förmodligen en bättre sort deraf från Afrika.

AMMI. Et kryddande frö som Romarne fingo från främmande länder, litet mindre än Kummin, af en umbellat, som nyttjades til matkrydda. Af hvilken art känna wi icke, om det icke war af Sison Ammi L. som kom från Egypten och Ethiopia, hvarsföre det ock kallades Cuminum Ethiopium, Ethiopisk Kummin.

ANETHUM. Dill. Anethum graveolens L. en allmän värt, hvars gröna friska blad, blomqwastar och frö nyttjades äfwen som nu för tiden.

ANISUM. Anis. Pimpinella Anisum L. PLINIUS säger: Anethum & Anisum culinis nascuntur, de woro således den tiden allmänna Kökskrydder. Anisen war ibland de så som af Pythagoras woro värderade, både rå och kokad. Man nyttjade den både grön och torrkad at dermed krydda alt, äfwen Såser. Under Forpan af Bröden beströddes med Anis. PLINIUS L. XX. c. 17. Men denna milda och söta krydda behagade tilläfwentyras icke APIETI tunga, som kräde skarpare retande, detsföre förekommer den icke heller i hans Kokbok, men

desto

desto oftare Pepper och Ligusticum, i hwilket senares ställe PLINIUS i nysnämnde kapitel säger kunna nyttjas Egyptisk Anis. Om Anisen säger PLINIUS laudatissimum est Creticum, proximum Ægyptiacum. Den Anis som wi understundom få från Medelhafswets öar, bibehåller och än sit företräde framsför den som fasta landet i Europa alstrar, både i anseende til kryddsmaf, söma och storlek. VEGETIUS nämner Pontisk Anis, men at den äfwen af Romarne odlades, ser man af COLUMELLA och PALLADIUS.

APIUM. Här om kan ses hwad förut är sagt; både gröna örten och frön nyttjades såsom krydda.

ASARIS I. ASARON. DIOSCORIDES beskriwer den så, at man icke kan taga fel om, at man dermed förstod Safeldörten, Asarum europæum L. En stark kryddad rot, som sordom nyttjades på mat, men såsom et kråkmedel nu endast förekommer ibland läkemedel.

CALAMINTA. DIOSCORIDES nämner wäl flere Calaminthæ, men beskriwer ingen så, at man deraf kan utleta hwilken som nyttjades på mat. Troligen war den någon af Melissæ slägte, men om det war Calaminta, Nepeta eller cretica, är man okunnig om.

CARDAMOMUM. Hwarken **DIOSCORIDES** eller **PLINIUS** har så beskifwit de gamles **Cardamomum**, at man deraf kan hämta någon säker uplysning. Den senare upräknar fyra arter **L. XII. c. 13. quorum viridissimum ac pingve acutis angulis, contumax fricanti, quod maxime laudatur, proximum e rufo candicans, tertium brevius atque nigrius. Pejus tamen varium & facile tritu odorisque parvi.** Wäl har man sett flere arter **Cardamomum**, men aldrig någon grön, mindre **viridissimum**, icke heller har jag funnit den efter **PLINII** tid omtalt. **Karsdemomman** växer icke i **Arabien**, och lärer knapt hafwa växt där, hvarsföre jag och tror, at de gamles **Cardamomum** war helt annat än hwad i senare tider blifwit så kallat.

CAREUM är efter allas tanka **Rummin**, **Carum Carvi** **L.** hvars frö alla tider warit brukade.

CEPÆ. Sedan **PLINIUS** i **L. XIX. c. 6.** uppräknat äfwillige arter **Cepæ**, säger han: **Apud nos duo prima genera. Unum Condimentariæ, quam illi (Græci) Gethyon, nostri Pallacanum vocant. Alterum capitatæ &c.** Här af synes följa at **Pallacanæ** wöre de löksorter som endast hafwa blommor i **Blomqwasten**, och **capitatæ** de som tillika hafwa där smålökar, dem han äfwen kallar **Thalli.** Ur det

det så, så hörde till Pallacanæ Rödslöt med sina förändringar Allium Ceba L. Diplöt. Allium fistulosum L. Gråslöt. Allium Schoenoprasum L. och Schalottslöt Allium Ascalonicum L. samt till capitata Rockenboll Allium Scorodoprasum L. Ängslöt Allium oleraceum L. Svitslöt Allium sativum L. hvarom förue är talat. Uniones Perllöt äro de små hvita lökar på Diplöken, som framkomma bredvid förra årets lökar, äfwen som då desse fräntagne planteras, och de ifrån dem uppstjuttande blad och blomstjekar affåras, hvarigenom nya lökar framtvingas wid stamlöken *) och förmodeligen de samme som af COLUMELLA kallas Ceba Marfica. Johannislöt, Ceba sectilis är den större varieteten af Gråslöt Allium Schoenoprasum. Cepullæ som egentligen skall vara THEOPHRASTI Gethyon, Fransofernas Ciboules, Winter-Schalotter äro de årsgamle lökar af Diplöken. Cepæ Pompejanæ låra varit någon synnerligen god sort Rödslöt **). Ceba Amiternina PLINII om hwilken

M 3

han

*) SPRENGEL är af annan tanka: aus den nebenschoslingen der Porren (Purio) erhält man Perllauch. Anleitung zur Kenntnis der gewächse II, p. 208. Kan hända de sås af bägge arterne.

***) Ceba oblonga Dodon. anse några för en förändring af Rödslöt, andra tro dermed förstås hellsiva Diplöken.

han säger Seritur — sola Allii modo, capite, reli-
 quæ semine, war antingen Allium Scorodoprasum
 eller Ampeloprasum L. At Schalottlöken knapt
 någonsin blommar i Europa, åtminstone det nord-
 liga halfwa, är en bekant sak; af hwad PLINIUS
 säger om denne löksort L. XIX. 6. synes som det
 wore åfwen så i sjelfwa Grekland; men at orsaken
 skulle sökas deri, at den af planterande rötter icke
 blommade, men wäl om den såddes af frö: Asca-
 loniarum propria natura. Etenim velut steriles
 sunt ab radice, & ob id semine feri illas, non
 deponi jussere Græci. Desse som beqwämt kunde
 erhålla Fröet från Egypten, kunde ock verkställa
 sådant.

CERASA. Kersbår. Prunus Cerasus L. och
 Prunus Avium L. Fogelbår med des förändringar,
 om hwilka PLINIUS säger: hæc arbor anno urbis
 680

I händelse det förra är det råttta, läter den wara
 SPRENGELS Winter zwiebeln, lange Spanische
 zwiebeln l. cit. p. 209 och den samme som jag under
 namn af Ryska Schalotter länge odlat. Växten of-
 wan om jord är til alla delar lik Rödlök, men rötterne
 äro längre, icke så plattryckte, klädde med biekgule
 hinnor, fastare och smakeligare, samt ökas och odlas
 bäst af den mängd smålökar de sätta under jorden. De
 kunna och förwaras til nästa höst, så at man af dem
 kan hafwa Lök hela året.

680 e Ponto allata fuit, ab urbe Ceraso ad Pontum sic dicta, nyttjades näppeligen utan at äta friska, men torrkade brukades de såsom Läkemedel. PLINIUS L. XIII. c. 7. jämför L. XV. c. 25.

CITRA. Citron. Citrus Medica L. äfwen Citria kallade och af såderneslandet mala Medica, Perfica, Assyrica. Trådet war i mycket värde; men det tyckes som de söga varit brukade på mat. APICIUS och PALLADIUS säga at man af löfwen tilredde Rosatum line Rosa. Et sådant Rosatum war et surrogat för Rosenwinet.

CNICUS. CNECUS en Egyptisk växt foliis sculeatis, semine grandi, candido, amaro, ex quo Oleum faciunt. PLINIUS. Trödet nyttjades äfwen i mat. APICIUS. Likaledes nyttjade Blommorne at sätta färg på maten, L. VII. c. 6. L. VIII. c. 1. Utan twifwel är detta Safflor, Cnicus tinctorius L. hwars Blommor nyttjas til färg, och hwaraf de från Egypten kommande äro de bästa. Om APICII Crocus magnus war den samma, eller rättare bör läsas Crocomagina, som PLINIUS omtalar, är owist.

CORIANDRUM. Koriander. Coriandrum sativum L. De nyttjade icke allenast mycket Trödet,

utan och gröna Örtan, fastän den stincker illa; kan hånda denna lukt dock genom kokning mer eller mindre försvinner.

CORNI. Korneller. Frukten af *Cornus Mascula* L. som på Fransyska heter *Cornouilles* och på Tyska *Kornelkirschen*, nyttjades dels till Sallat inlagde såsom Ollwer medan de woro gröna, dels mogna till dessert.

COSTUS den som i Apotheken kallas *Costus arabicus dulcis* är roten af *Costus speciosus* Willd. Spec. Plant. en krydda som jämte en liten Pärla har en behagelig lukt och smak af Fioler, war den som de nyttjade, och icke den så kallade *Costus hortensis*. Balsamblad *Tanacetum Balsamita* L.

CROCUS. Saffran. *Crocus sativus autumnalis* L. en kånd wara som nyttjades mycket af de gamle, ej blott såsom Läkemedel utan äfwen i köken, och till deras oräknelige och kostbare odorama. **PLINIUS** anser den wilde bättre än den odlade.

CUMINUM. Spiskummin. *Cuminum Cuminum* L. bör icke bortblandas med *Kummin Carum Carvi*, ifrån hwilken den till storle, lukt och

och smak är mycket Pilgd. Den föll mera i Romarnes än i vår tids smak, då den knapt nyttjas, utan på få ställen i de sänre Östforter. Den Ethiopiske ansågs bäst, dernäst den Egyptiske, och derefter den Syriske och Lybiske. PLINIUS talar äfwen om Cuminum Thebaicum l. silvestre l. rusticum, som war af en helt annan ört, nemligen *Lagoecia Cuminoides L.* *Harthummin.*

CUNILA l. CUNELA. PLINIUS omtalar flere arter, af hvilka des sativa war Kyndel, Saffwer, *Sar. Satureja hortensis L.* De gamlas Thymbra tyckes hafwa varit samma ört, men APICII Satureja war en annan.

CYPERUS l. CYPERIS. Roten har en behagelig kryddsmak och lukt. At *Cyperus longus* och *rotundus L.* ömsom nyttjades tyckes följa af hwad DIOSCORIDES säger.

ERUCA. *Brassica Eruca L.* Både Frö och späda Blad samt Saften af denna nyttjades i köken, och Cymæ stuswades. I senare tider och äfwen nu brukas den till Sallat under namn af *Roquette.* COLUMELLA L. X, och HORATIUS i Satyr L. II. 8 anförer den. *In condiendis obsoniis tanta est svavitas, ut Græci Euzomon appellaverint.*

FOENICULUM. Senfol. *Anethum Foeniculum* L. Frön i synnerhet war en angenäm krydda, åfwen som de gröna bladen nyttjades i mat. Det är märkeligt hwad företråde Senfol från Italien, Sicilien, Candia har för den från andra orter.

FOLIUM. FOLIUM INDUM se MALABATHRUM.

GITH. Om denna är enahanda med Grekerne *Melanthium*, som man har alltså att tro, så är det onskeligen Swartkummin *Nigella fativa* L. Grekerne brukade at med dess frö beströ Bröden, en sed som efter FORSKÅHLS och OLIVIERS berättelse än i aftages i Österländerne och Egypten: hoc (*Papaveris candidi semine*) et panis rustici crustæ inspergitur, affuso ovo inhærens, ubi inferiorem crustam *Apium Githque* cereali sapore condiunt. **PLINIUS**, som på et annat ställe säger *Gith — pistrinis nascitur.*

HELENIUM. Af **DIOSCORIDIS** beskrifning finner man at det är Ålandsrot *Inula Helenium* L. eller *Enula campana* hos de äldre. Med denna roten och några andra krydder estergjorde de *Oleum Liburnicum*, **APICIUS**. Man kokade åfwen den färska eller och lindrigt torrskade roten och syltade den sedan i Sapa, och tilredde åfwen af den

Vinum

Vinum Helenites, som de funno så förträffeligt, at de kallade det Nectarites, stomacho gratum. Men man bör icke bortblanda detta Helenium med PLINII L. XXI. c. 10. som är Helenium alterum DIOSCORIDIS, och en nu okänd Ort.

HYSSOPUS. **Isop.** *Hyssopus officinalis L.* DIOSCORIDES berömmar den från Cilicien (Caramanien) såsom bäst. APICIUS fordrar Cretisk Isop til sine Sales conditi. Vinum Hyssopites är förut omtalat. Hvad PLINIUS menar med *Baccæ Hyssopi*, är svårt at säga, om det var en art Gallæ på Isop, förorsakade af Insekt stung. Säkerligen irrar sig MATTHIOLUS när han talar om Greker. nes Isop.

JUNIPERUS. PLINIUS talar om två slag, major och minor. Greker och Romare kunde hafva känd tre arter, *Oxycedrus*, *phoenicia* och *lycia L.* hwartil man kan hända kunde lägga den sjerde *thurifera*, som TOURNEFORT säger hafva största fructen. Hvilken af dessa som var major eller minor, hwilken som har frukt så stor som *Nuces Ponticæ* Walnötter tillstår jag mig icke weta. Om vår allmänna *Ln.* *Juniperus communis L.* är säkert icke fråga. PLINIUS säger at man med *Juniperi baccas* förfalskade Peppar. Fast sällan, nyttjades dock bären, äfwen til **Win.** LASER.

LASER hos Latinerne och SILPHIUM hos Grekerna, war den värt, som gifwer Dyswelsträcken Afa l. Afa foetida, Ferula Afa foetida L. och Ferula persica Willd. PLINIUS kallat Wårten och COLUMELLA Roten Laserpitium, men Saften Laser. Den torrkade Saften kallades Laser cyrenaicum, parthicum, åfwen Succus Cyrenaicus, och nyttjades mycket på mat. Det första ansågs bäst, det senare eller parthiska sämre. PLINIUS omtalar åfwen Laser rhizias och cauias, detta senare af stjälken, det förra af roten och kostbart. Uti L. XIX. c. 3. talar han mycket derom. Wårten säges wäl endast gifwas i Persien; men betraktar man den mängd, som än i dag blott til mat i Österländerne förbrukas, tror jag med rätta, at den åfwen måste finnas på andra ställen. Man tror at den för länge sedan förswunnit ur Afrika, derifrån den bästa eller Laser Cyrenaicum kom. De nyttjade icke allena denna för Europeiska gommar obehagelliga krydda ganska mycket, utan åfwen Rot och Frö af wårten. Man kan med nöje och nytta läsa hwad den lärde C. SPRENGEL Prifwit om Laser i *Beiträge zur geschichte der Medicin* 1 B. 1 St. s. 208 &c.

LAURUS. Lager. *Laurus nobilis* L. Et otaliga

liga gånger berömt tråd, hvaraf man nyttjade Bär och löf såsom matkryddor, och APICIUS befäller at man skall hopröra Såsen till Porcellus assus tracto-melitus med en grön Lagerqvist, och har utom desß Porcellus laureatus. Till Mustacea Catonis kom Bark af Lager. Laurus alexandrina är en helt annan växt och tros vara Ruscus Hypophyllum L. liksom Laurus sylvestris tros vara Viburnum Tinus L.

LENTISCUS. Mastixtråd. Pistacia Lentiscus L. Et tråd i Södra Europa, som gifwer Mastix. Det har runda Bär af en syrlig, hopdragande smak, af hvilka man medelst kokning med watten ärhöll en olja; men sjelfwa Bären nyttjades, fast sällan såsom matkrydda, och sjelfwa Mastixen in-gick uti APICII Conditum Paradoxum.

LEPIDIUM. Wanligen hålles den för at wa-ra den så kallade Bittersalso, Lepidium latifolium L. och PLINII beskrifning synes icke heller stridande: Lepidium inter urentia intelligitur L. XX. c. 17. Peregrinum fuit et Lepidium — dein cum fruticavit, juxta terram precipitur: tunc runcatur stercoraturque: per biennium hoc. Postea iisdem fruticibus utuntur, si non sævitia hyemis ingravat, quando impatientissimum est frigorum. Exit et in cubitatem altitudinem (herbulam säger DIOSCORIDES) foliis

foliis laurinis, sed mollibus L. XIX. c. 8. Detta kan ganska väl passa till Bittersalso undantogande ömtåligheten för köld, hwilken åswen COLUMELLA anförer. *Lepidium latifolium* är inhemskt i det Nordliga Europa och Sibirien, samt tåler våra vintrar utan förtel. Men man känner ingen annan växt, som passar till PLINII *Lepidium* så väl som denne. Han kallar den *Peregrina*, COLUMELLA åter talar om *silvestre* och *sativum*, och nyttjar bägge till *Oxygala* L. XII. c. 7. Det är således anledning at tro PLINII och COLUMELLÆ *Lepidia* vara särskilte växter.

LIGUSTICUM. RUELLIUS i desß annotat. ad Dioscoridem vill icke at dermed skall menas Libbsticka *Levisticum vulgare* eller *Ligusticum Levisticum* L. derföre at den han tror vara den rätta *Ligusticum*, *Laserpitium Siler* L. Skall ömmtigt våra wid Genua och öfwer hela Ligurien, och desß frö där brukas til matkrydda m. m. J. P. BERGIUS är af samma tanka, at nemligen de gamles *Ligusticum* skall vara *Laserpitium Siler* L. och at deras *Laser* skall vara vår Libbsticka. Det senare är säkerligen orätt, men hwad *Laserpitium Siler* angår, vågar jag intet motsäga, emedan både *Ligusticum Levisticum* och *Laserpitium Siler* våra i

Ligu.

Figurien. *Ligusticum* förekommer ofta såsom matfrydda, men utan at Frö, Rot eller Blad nämnas; af *RUELLIUS* synes det första, och det besannas äfven af *RAJ* i des Hist. Plantar. *ALLIONE* säger dock i sin Flora Pedemont. T. 2. p. 10. at i Figurien ätas de spåda stjeltar och blad; men bägge desse Auktorer mena Libbstickan.

MALABATRUM. FOLIUM INDUM. Man kanner aldeles icke hwad med *DIOSCORIDIS* *Malabathrum*, som war af en Indisk wattenväxt bör förstås. *PLINIUS* tyckes af luktens likhet förledd, hafwa förblandadt dem med *Nardus*. Sannolikt är at *APICII* *Malabathrum* war det samma som i Apotheken bar det namnet, och egenteligen wore lösven af *Laurus Cinnamomum* eller *Laurus Cassia*, af hvilka bägge man får Kanel, fast af olika godhet. Dessa kunde de lätt få från Indien öfwer Arabien.

MASTICHE se *LENTISCUUS*.

MENTA. Så wäl de äldre som medeltidens Örtkännare gåswo detta namn åt så många örter, och af ganska olika slågten, så at det är näppeligen möjligt utröna hwilken hwar ock en haft för ögnamärke, hwilken af den ena eller andra Auktoren

förstås. Vi hafwa icke någon Flora Romana eller Italica, hwaraf man får inhämta hwilka Mentæ Roms marker hysa. Si mentæ semina forte defecerunt, licet de novalibus silvestre Mentastrum colligere, atque ita inverſis cacuminibus disponere; quæ res feritatem detrahit, atque edomitam reddit, säger COLUMELLA. Det widſteppeliga häruti obehägnat, kan man fluta, at den odlade Menta war en Romerſk Åkermyntha, och tilåſwentyrs Röd Mynta, Menta gentilis L. ſom wäl har en ſtark, men tillika angenäm luft, wåker wild i det ſydliga Europa, men odlas ofta. Om den wilda är ſå ſkarp, ſom PLINIUS berättar, har jag icke kunnat utröna. Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor aviditatem in cibis, ideo embammatum mixturæ familiaris — grato menta menſas odore percurrit in ruſticis dapibus PLINIUS. Ructatricem Mentam kallar MARTIALIS den Epigr. L. X. 48.

MYRRHA. Myrra. Et bekant Rådharſ, ån. Pönt man icke kånner hwarifrån eller af hwilken wårt, ſom har en angenäm luft och icke obehagelig båſta, nyttjades åfwen något på mat.

MYRTHUS. Mirten, Myrten. Myrtus communis L. De kryddadt ſmakande och luktande löſwen ſå wäl ſom bären nyttjades ofta på mat, och
eſter

efter PLINIUS berättelse brukades de senare i synnerhet innan Pepparen blef känd. Myrti bacca exenteratæ kallades de, när frön woro uttagne *).

NARDUS. En wälluktande växt, om hwilken Auktorerne mycket samla, och ibland dem äfwen PLINIUS. At den rätta Nardus, Nardus lyriaca, Spica Nardi, Spica Indica, hwilken äfwen i de senare århundrade fanns på Apotheken, war en tofwig rot af något gräs eller gräslil växt (Calamaria) tät besatt med qwarlesworne af de förwisnade bladen, försedd med en angenäm lukt, och något bitter kryddsmaf, är otwifwelaktigt. Men om den war af Andropogon Nardus eller Schoenanthus L. af hwilken senare Indianerne än betjena sig på mat efter LOUREIROS uppgift i Flora Cochinch. är osäkert. Nardus Celtica är Valeriana Celtica L. och sannolikt den samma som Nardus cretica. Nardus rustica som PLINIUS säger wara den samma som Baccharis, torde också hafwa warit en Valeriana och den samma som Nardus Gallica.

NEPETA. PLINIUS förblinder den med Palegium och Menta, och räknar den ibland Trågårdsväxter, L. XIV. c. 16. hwarmed COLUMELLA L. XII. c. 6. öfwerensstämmer. Den lärer således

N

knops

*) Mogna Bären ätas til Bröd af Minoritanerne,

Knapt hafwa varit någon af dem man i senare tider kallat Nepetæ, och kanske någon Myntare. COLUMELLA råknar den wäl ibland Oleraceæ, men af den war en kryddad växt, genom odling mildrad, tyckes af hwad han säger L. VII. c. 5. wara klart.

OCIMUM måste icke förblandas med OCYMUM, som ock kallades OCINON, ty det senare war et slags soder genom blandad såning af Faba, Vicia, Ervilia och Avena græca, som gafs Bostapen grönt, det förra war en kryddad köksväxt. I BERNHOLDS upplaga af APICIUS läses orätt Ocimum. När man undantager det lilla PLINIUS L. XIX. c. 6. har om Ocimum, känner jag intet hwaraf man säkert kan få reda på arten. Ocimum autem particulatim (floret) & ab imo incipit; qua de causa diutissime floret. Detta gäller wäl om Basilika Ocimum Basilicum L. men det gäller ock om många flere, äfwen som hwad som säges om blommornes fårg hos PALLADIUS. Man tror likwäl at de gamles Ocimum war den nämde Basilika, som än är en på flera ställen brukad matkrydda, råknad ibland Fransosernes Herbes fines. At den war wälluktande intygat PLINIUS L. XX. c. 12.

ORIGANUM. Icke heller är det lätt at ibland de många kryddade växter af detta släkte, som
wäxa

wåra i södra Europa och på Nebelhafwets öar upfö-
ka den rätta de gamles Origanum. Troligen war
det dock Mejräm, Origanum Majorana L. fast de
åfwen kan hända nyttjat flere arter, såsom heracleo-
ticum, creticum eller syriacum under samma namn.

PAPAYER. Wallmoge. Papaver somniferum
L. hwars förändring med hwita Blommor åfwen
gifwer hwita Frö, båda åtelige och smakelige, hwil-
ka nyttjades i Bröd, se Gith, och blandade i Ho-
nung hörde de till Desertten.

PETROSELINUM war säkerligen icke wår Per-
silja, se Apium. Så wål Romarnes som Greker-
nes Petroselinum war den som Materiz Medicæ
scriptores åfwen som VEGETIUS kalla Masedoni-
cum, Bubon macedonicum L. Grekisk Persilja,
af hwilken de nyttjade både fröet och gröna bladen.

PIPER. Peppar, Swart Peppar. Piper ni-
grum L. och Long Peppar. Piper longum L.
Det är snart otroligt huru all slags mat fryddades
med Peppar; man finner knapt någon rätt utan
Peppar. O quam sæpe petet Vina Piperque cocus.
MARTIAL. L. XIII. 13. L. XIII. c. 5. och utom
desß hade de et eget Piperatum. Pepparen nyttja-
des hel, krossad, finrifwen, infunderad m. m.

Svvit Peppar, som HORATIUS två gånger nämner, var också känd. PLINIUS underrättelse om denna är ganska oriktig, den är icke annat än mogen och Palad Svart Peppar. Bar Atticka icke stark nog, stärkte man den med Peppar.

PORRUM. Purio. Allium Porrum L. Man talar om två sorter Winter och Sommar Purio, som äro blotta förändringar, hårrörande af sätningstid och stötsel, och återgå genom förändring lätt i hvarannan. Porrum sectivum l. sectile och capitatum är samma växt; för att århålla sectivum såddes frön mycket tät, till det senare planterades lökarne mycket glest. Vid Ceba är sagt, att sådana löksorter som bära smålökar i blomqvasten kallades capitatae, men detta gäller icke om Purio, hvars rotlökar de kallade capita. Porri capillum hos APICIUS och COLUMELLA var förmodligen den väl utslagne blomqvasten, som af ståndare och pistiller hade utseende af att vara capillata. och Porri albumen var själwa löken, af hvilken man togit de yttre hinnorne.

PULEGIUM. PULEJUM. Puleja. Mentha Pulegium L. En ört hvars både rötter och stjälkar lätt och gärna gro, in carnariis suspensa reviviscit, PLINIUS. Örtten har en stark, för de flästa oangenäm lukt och smak, blef likväl ofta nyttjad vid matredning hos Romarne. Om deras Posca (Creternes Oxycratum, en dryck af ätticka och watten) pulejata, nyttjades såsom dagelig dryck af någre elter

ler blott som Läkemedel, är obekant. Växten nyttjades både frisk och torrkad, äfwen som blomtoffarne.

PYRETRUM. Bertramrot. *Anthemis Pyrethrum* L. En luftlös ört, hwars rot har en egen syrlig, Sarp, liksom brännande smak, och nyttjades hos Romarne på samma sätt som nu Spanst Peppar, *Capicum annum* L. Pimento at reta de med andra Sarpa saker förbrände gommar och förslappade magar, som af lindrigare krydder icke mera littades. Om den Österländske är af samma växt, är osäkert, men den är Sarpare än den Europeiske. BERGIUS påstår den färska roten vara mildare än den torra.

RHUS SYRIACUM. har i Genitivo både *Rhus* och *Rhois*, äfwen *Priswes Ros*, *Roris*. **PLINII** *Rhus* kan icke vara någon annan än *Smact*, *Rhus coriaria* L. fastän han kallat den irrigt *myrtifolia*, ty han medgifwer at *Rhus erythros* är frukten af det nämnda Trädet, och förblandar således tydeligen *Rhus Coriaria* med *Coriaria myrtifolia* L. De nyttjade til matredning endast den mogna, röda, ej oangenämt syrliga frukten: *Aspergitur pro Sale* — *omnesque carnes cum Silphio suaviores facit*, **PLINIUS**. Här bör wäl läsas *cum Sale* i stället för *pro Sale*. De nyttjade denna frukten äfwen på *Sist*, och Egyptierne än i dag på sin *Pillau*. **OLIVIER.**

ROSA. At de odlade flere slags Rosor är ojäf-
wigt. **PLINIUS** omtalar Prænestina, Campana, Mi-
lesia, Trachinia, Alabandica, Spineola, Cyrenaica,
Hispanica &c. Af dessa är Milesia Ätticke Rosen
Rosa Gallica L. Alabandica Bleß Centifolie Ros
Rosa centifolia var: pallida L. Cyrenaica Prowins
Ros Rosa provincialis L. och Prænestina Sufwud
Ros Rosa Damascena L. Swita, Bleßgula, Guz-
la och Ponsfördda omtalas äfwen. Flere latinska
Skrifställare omtala Rosorne, men om **HORATIUS**
earm. L. I. o. 36. med neu desint epulis Rosæ
will säga at de ätos, emedan de nämnas tillsam-
mans med *Apium vivax*, eller endast har affeende
på deß wällukt, emedan *Lilium* följer straxt på,
wägar jag ej afgöra. Sufwudsakeliga bruket af Rosor-
ne war wäl til wällukter odoramaenta, men **APICIUS**
anförer äfwen *Patina de Rosis* och *Rosatium* Ros-
senwin liksom **PLINIUS**. **PALLADIUS** kallar det bå-
de *Conditum* och *Rosatium*. När **PLINIUS** säger
Euphranorem apud Parrhasium Rosa pastum esse,
torde han wilja säga at han war yppigt eller läc-
kert södd.

RUTA. *Winruta.* *Ruta graveolens* L. mis-
hagar många, omtyckes af andra. Romarne nyttja-
de ej allenast färsta och torrskade örten, utan äfwen
Fröet och Fröhusen, äfwen som inlagd *Winruta* på sin
mat, och det råmmeligen ömigt. *Mustum Rutatum*
njöto de likaledes.

SALVIA. *Salvia.* *Salvia officinalis*, Grefer-
nes och **PLINII** *Elelisphacos*; dermed kryddade de tran-
ge Foglar och Fjfsorter.

SATUREJA APICII är osäkert om det var en art af Satureja, Thymus eller Origanum.

SERPYLLUM. Näppelligen kan dermed menas vår Backtimjan Thymus Serpyllum L. icke heller Citrontimjan var Serpylli odore Citri. Romarnes Serpyllum var sativum, mångårig, med blomhufvuden, och dess grenar slogo rötter, som Backtimjan icke gör. För öfrigt passar ej hvad PLINIUS och DIOSCORIDES säga; men då den allmänna har så liten kryddluft och smak, och Citrontimjan återgår genast genom sående till gemen Backtimjan, tror jag näppelligen at denna menas. Skarpare krydder wille de hafwa. Måne det kunde wara Satureja Thymbra? en växt som kan ölas genom affurne qwistar.

SESAMUM. Sesam. PLINII Sesama. Sesamum Orientale L. En ört som i sonnerhet i Österländerne och Egypten odlas, dels till söda, dels till Olja. Den odlas äfwen i Amerika, där man lika som Romarne fordom, äter de rostade frön, hwilka hos Romarne likwäl snarare synes hafwa brukats at sätta smak på andra rätter. I Sicilien malar man fröen till Mjöl, och bereder der af Vermicelli, BARTELS,

SIL. PLINII Sil war en blå färg, och förmodligen det så kallade Bergblått; men DIOSCORIDIS, APICII och VEGETII Sil war en kryddväxt af umbellat klfafen. Man wet likwäl icke med någon wisshet om Sil Gallicum war Lascerpitium Siler, och Sil montanum war Tordylium officinale, som man har anledning tro.

SILPHIUM se Laser. SPICA INDICA se Nardus.

THYMUS. Timjan. Thymus vulgaris L. Ac Södra Europas inwånare kände en där så allmän

kryddväxt äfwen i Romarnes tid, och nyttjade den såsom matkrydda, lärer näppeligen nekas, och då den berjämte af alla berömmes såsom en förträffelig Björt, tror jag gärna, at wår allmänna Timjan war den rätta; men det är dersöre icke otroligt, at Ise äfwen nyttjade den til både smal och lukt angenämare *Satureja capitata* L. eller så kallade Eretiske Timjan.

VIOLA. Huru stor oredan och är om de gamles *Viola*, tror jag at de flästs hast för ögnamärkte *Ultra Sioler*, *Viola odorata* L. fastän också andra blommor förekomma under samma namn. Den lärde SPRENGEL är af samma tanke i förut nämnde arbete, hwars fortsättning önskas af hwar och en lännare. APICIUS beskriver huru *Violatium* eller *Violatum* af blommorne beredes.

ZINGIBER. PLINII Zimpiberi, Ingefära, *Amomum Zingiber* L. En krydda som mera i senare tider är känd och brukad än hos Romarne, äminstone war APICIUS sparsam wid dess nyttjande.

Tillägg sid. 107. VERBENA.

Icke allenast höga Berg kallades ofta *Arces*, utan äfwen i synnerhet det hwarpå *Jowis* Tempel i Rom war byggt, *Mons Capitolinus*. Som detta stället war heligt, så förstår troligen PLINIUS p. a. st. med *Arx* detta Berg, på hwilket *Verbena* eller *Sagmen* skulle tagas.

Register

öfwer Latinska Örtnamnen.

A.

Abellinæ.	35.	Amomum.	18.
Abies.	8.	Amygdalæ.	137.
Abinthium Ponti-		Anethum.	19. 178.
cum.	177.	Anisum.	19. 178.
Acanthus.	9.	Apium.	19. 138. 179.
Acer.	10.	Arbutus.	20.
Aconitum.	11.	Arinca.	120.
Adoreum.	12.	Arundo.	21.
Aesculus.	12.	Asaris, Asaron.	179.
Alga.	13.	Asparagi.	139.
Alica.	120.	Atriplex.	139.
Allium.	13. 177.	Avellanæ.	35.
Alnus.	14.	Avena.	22.
Amaracus.	14.		
Ambrosia.	15.	B.	
Amellus.	16.	Baccar &.	
Amerina Salix.	17.	Baccharis.	23.
Ammi.	178.	Bajanæ.	121.
		Batis, &.	

Battis,	140.	Cerinthæ.	32.
Bulbi,	145.	Cicer, Cicæra,	121.
Buxus,	24.	Cicercula,	122.
		Cichorium,	59.
C.		Cicuta,	33.
Calamintha,	179.	Citra,	183.
Caltha,	25.	Cnicus,	183.
Capparis,	145.	Colocasia,	33. 147.
Cardamomum,	180.	Coliculi,	148.
Carduus,	26. 146.	Coriandrum,	183.
Careum,	180.	Cornus,	34. 184.
Caricæ,	146.	Corruda,	139.
Carotæ,	146.	Corylus,	35.
Casia,	26.	Costus,	184.
Cassia,	27.	Cotonea Poma,	15. 149.
Castaneæ,	28. 147.	Crocus,	36. 184.
Cauliculi,	148.	Cucumis,	37. 148.
Cedria, Cedrides,		Cucurbita,	149.
Cedrus,	29.	Cuminum,	184.
Centaureæ,	30.	Cunela, Cunila,	185.
Cepæ,	180.	Cupressus,	38.
Cepullæ,	181.	Cydonia,	149.
Cerasus,	31. 182.	Cymæ,	149.
		Cypa-	

Cyparissias idæa,	39.	Faselus &.	
Cyperus.	185.	Faseolus.	47. 135.
Cytifus.	40.	Ferula.	47. 152.
		Ficus.	152.
D.		Filices.	48.
Dactyli.	150.	Foeniculum.	186.
Dictamnus.	41.	Foenum Græcum.	153.
Digitelli.	151.	Folium.	186.
		Fraxinus.	48.
E.		Fruementum.	45. 48. 124.
Ebenum.	42.	Fruges fallæ.	46.
Ebulus.	42.	Fungi.	154.
Elleborus.	43.	Funguli.	154.
Eruca.	185.		
Ervum.	43.	G.	
		Gelbanum.	49.
F.		Gallæ.	49.
Faba.	44. 122. 151.	Genista.	50.
Ægyptia.	34.	Gith.	186.
Marfica.	44.	Glans Chaonia.	50.
Fagus.	44.		
Far.	45. 125.	H.	
Farrago.	46. 130.	Hedera.	51.
			Hele.

Mastiche,	190.	Juglans.	74.
Medica.	69.	Perfica.	74. 167.
Melo.	161.		
Melisphyllum.	70.	O.	
Menta.	191.	Ocimum.	194.
Mespilus.	161.	Ocinon.	194.
Milium.	71. 132.	Ocymum.	23.
Mota casta.	46.	Olea.	75.
falsa.	46.	Oleaster.	75.
Mora.	71. 161.	Oliva.	79. 169.
Myrica.	71.	Olifatrum.	163.
Myrrha.	72. 192.	Olus.	77.
Myrtus.	72. 192.	Olufatrum.	163.
		Olyra.	120.
N.		Ordeum.	128.
Napi.	162.	Origanum.	194.
Narcissus.	74.	Ornus.	77.
Nardus.	193.		
Nepeta.	193.	P.	
Nuces.	163.	Paliurus.	79.
Nuclei Pini. &c.	163.	Palma.	80.
Nux Basilica.	74.	Panicum.	133.
Græca.	137.	Papaver.	82. 195.
		Pastig.	

Pastinacæ.	166.	Racemi passii.	91.
Pepones.	166.	Rapæ.	169.
Perfica.	167.	Raphanus.	171.
Petroselinum.	195.	Rapicium.	170.
Phaseoli.	135.	Rhus syriacum.	197.
Piceæ.	83.	Robur.	88. 91.
Pinus.	84.	Ros.	92.
Piper.	195.	Rosa.	92. 198.
Pisum.	136.	Rosmarinus.	92.
Platanus.	85.	Rubea virga.	93.
Polypodium.	168.	Rubus.	93.
Populus.	85.	Rumex.	171.
Porrum.	196.	Ruscus.	94. 172.
Portulaca.	169.	Ruta.	198.
Pruna.	86. 169.		
Pulegium.	196.	S.	
Pyra l. Pira.	87. 167.	Saliunca.	94.
Pyrethrum.	197.	Salix.	95.
		Salvia.	198.
		Sambucus.	172.
		Sampfuchus.	14.
		Sardoa.	97.
		Satureja.	199.
		Scilla.	

Scilla.	79.	Tilia.	103.
Secale.	136.	Tribulus.	103.
Serpyllum.	98. 199.	Triticum.	103. 127.
Sesamum.	199.	Tuber.	167. 174.
Sil.	199.	U.	
Siler.	98.	Ulmus.	104.
Siligo.	127.	Ulva.	105.
Siliqua.	153.	Urticæ.	175.
Silphium.	199.	Uvæ.	175.
Sinapi.	173.	V.	
Sifer.	173.	Vaccinia.	106.
Sorbus.	99. 174.	Verbena.	106. 200.
Spica.	193. 199.	Viburnum.	107.
Spongiolæ.	154.	Vicia.	108. 137.
Suber.	99.	Viola.	108. 200.
T.		Viscum.	109.
Tæda.	100.	Vitis.	110.
Tamnus, Tamus.	174.	alba.	176.
Taxus.	101.	Z.	
Tus.	101.	Zea.	130.
Thymbra.	102.	Zeopyrum.	128.
Thymus.	102. 199.	Zingiber.	200.

Botaniska biblioteket

ä. Lärdomshistoria

